

ISSN 1311-8544

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

ЦЕНТРАЛНА БИБЛИОТЕКА

СЪВЕТ ЗА ЧУЖДЕСТРАННА БЪЛГАРИСТИКА

БЪЛГАРИСТИКА BULGARICA

ИНФОРМАЦИОНЕН БЮЛЕТИН

14/2007

СОФИЯ•2007

АКАДЕМИЧНО ИЗДАТЕЛСТВО „МАРИН ДРИНОВ“

На корицата: Евангелист Матей, Мстиславо евангелие, 1113—1117 г., Москва, ГИМ, Син. 1203.

Редактор: ст.н.с. дфн Анисава Любенова Милтенова

Съставители: ст.н.с. дфн Анисава Любенова Милтенова,
ст.н.с. д-р Никола Рачев Казански, Емилия Якова Волева

© Централна библиотека на БАН, 2007

Адрес на редакцията:

Българска академия на науките

Съвет за чуждестранна българистика

ул. „15 ноември“ 1, София 1040, Бюлетин „Българистика“

Анисава Милтенова,

тел. (+359-2) 989 84 46 / 383, 384, факс: (+359-2) 986 25 00

E-mail: anmilten@bas.bg; bulgarist2@cl.bas.bg

© Велина Богданова Мавродинова, художник, 2007

ISSN 1311-8544

BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES

CENTRAL LIBRARY

COUNCIL FOR BULGARIAN STUDIES ABROAD

BULGARIAN STUDIES BULGARICA

INFORMATION BULLETIN

14/2007

SOFIA•2007

MARIN DRINOV ACADEMIC PUBLISHING HOUSE

ISSN 1311-8242

BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
CENTRAL LIBRARY

The Evangelist Matthew, Mtisilav Four Gospels, 1113—1117, Moskow, GIM, Sin. 1203.

COUNCIL FOR BULGARIAN STUDIES ABROAD

BULGARIAN STUDIES
BULGARICA

INFORMATION BULLETIN

Editor: Assoc. Prof. Anisava Lyubenova Miltenova, PhD

Compiler: Assoc. Prof. Anisava Lyubenova Miltenova, PhD,
Assoc. Prof. Nikola Rachev Kazanski, PhD, Emiliya Yakova Voleva

© Central Library of BAS, 2007

Council for Bulgarian Studies Abroad

Bulgarian Academy of Sciences

Bulgarica, Information Bulletin

Address: 1, 15 Noemvri Str., Sofia 1040

Anisava Miltenova, tel. (+359-2) 989 84 46 /383, 384, fax: (+359-2) 986 25 00

E-mail: anmilten@bas.bg; bulgarist2@cl.bas.bg

© Velina Bogdanova Mavrodinova, cover designer, 2007



СЪДЪРЖАНИЕ

УВОДНИ ДУМИ	9
Васил Гюзелев — Владетелят — Монахът — Светецът.....	9
БЪЛГАРСКА ЛИТЕРАТУРА	15
Книги 2006/2007 г.	16
Съст. Емилия Волева	
Научна периодика 2006/2007 г.	25
Съст. Емилия Волева	
ДИСЕРТАЦИИ	35
Съст. Никола Казански	
НАУЧНИ ФОРУМИ	37
Съст. Никола Казански	
ХОРИЗОНТИ	41
Яна Хутианова, Евгени Зашев — Из историята на българистиката във Философския факултет на Университета „Ян Амос Коменски“ в Братислава	41
НАУЧЕН ЖИВОТ	55
Каролина Кшешевска, Мартин Фастин — Международна научна конференция Biblia Slavorum Aposcryphorum. I. Vetus Testamentum	55
Мария Иванова — Научна конференция в памет на проф. Иван Дуйчев	58
Павел Георгиев — Национална научна конференция „Плиска и християнските центрове на Европа“	59
ПРОФИЛИ	63
Пенка Пейковска — Петер Кирай на 90 години	63
Боряна Велчева — Ърнест Скатън на 65 години	72
Емилия Стайчева — В памет на Фридрих Фикер	75
Станка Георгиева — Сто години от рождението на акад. Н. С. Державин	80
ОТЗИВИ	85
Елена Статева — Studia Balcanica. 25. Византия. Балканите. Европа. Изследвания в чест на проф. Василка Тъпкова-Займова.	85



Юлия Златкова — Лиляна Симеонова. Пътуване към Константинопол.	
Търговия и комуникации в Средиземноморския свят	88
Марияна Витанова — Дарина Младенова. Звездното небе над нас.	93
Славка Керемидчиева — Райна Тотева. Празници и делници в Копривщица през първата половина на XX век.	97
Маргарита Котева — Илиана Генов-Пухалева. Балкански кулинарни записки.	100
Татяна Янакиева — Виртуалното информационно осигуряване на литературната наука в България	104
Цветана Стайкова — Кръстина Гечева. Богомилството и неговото отражение в средновековна християнска Европа.	112
Диана Ралева — Радева, Живка. Емилиян Станев (1907—2007)	114
СЪОБЩЕНИЯ	117
Наградени учени	117



CONTENTS

PREFACE	9
Vasil Gyuzelev — The Sovereign — The Monk — The Saint	9
BULGARIAN LITERATURE	15
Books 2006/2007	16
Comp. by Emilia Voleva	
Periodicals 2006/2007	25
Comp. by Emilia Voleva	
THESES	35
Comp. by Nikola Kazanski	
SCIENTIFIC EVENTS	37
Comp. by Nikola Kazanski	
OUTLOOKS	41
Jana Hutjanova, Evgeni Zashev — Out of the History of Bulgarian Studies in the Philosophical Faculty in the University in Bratislava	41
SCIENTIFIC ACTIVITY	55
Karolyina Kszechewska, Martin Fastin — International Scientific Conference Biblia Slavorum Apocryphorum. I. Vetus Testamentum	55
Maria Ivanova — International Symposium in Memory of prof. Ivan Dujchev	58
Pavel Georgiev — International Scientific Conference „Pliska and the Christian Centres in Europe“	59
PROFILES	63
Penka Peykovska — Peter Kiraly at 90	63
Boryana Velcheva — Earnest Scatton at 65	72
Emilia Staycheva — In the Memory of Friedbert Ficker	75
Stanka Georgieva — A Hundred Years of the Birth of acad. N. S. Deržavin	80
REVIEWS	85
Elena Stateva — Studia Balcanica. 25. Byzance. Balkans. Europe. Proceedings in Honour of Prof. Vasilka Tapkova-Zaimova	85



Yulia Zlatkova — Liliana Simeonova. Trip to Constantinople.	
Trade and Communications in the Mediterranean World	88
Marina Vitanova — Darina Mladenova. Starry Sky above Us	93
Slavka Keremidchieva — Rayna Toteva. Feasts and Workdays in Koprivshtitsa	
during the First Half of the 20 th century	97
Margarita Koteva — Iliana Genew-Puhaleva. Balkan Culinary Notes	100
Tatyana Yanakieva — Virtual Information Services of the Literary	
Science in Bulgaria.	104
Tsvetana Staykova — Krastina Gecheva. The Bogomilism and its	
Reflection on Medieval Christian Europe. Bibliography	112
Diana Raleva — Zhivka Radeva. Emilian Stanev (1907—2007)	114
ANNOUNCEMENTS.....	117
Awarded Scientists	117



ЎВОДНИ ДЎМИ

Владетелят — Монахът — Светецът

На 2 май 907 г., преди 1 100 години, в манастира край голямата базилика на първата българска столица Плиска, сломен от тежестта на годините и старостта, уморен от тежки държавнически грижи и съдбоносни решения, раздиран от терзанията на трагичната си величавост, умира владетелят на България княз Борис Първи — Михаил (852—889; + 907)¹.

Цели петдесет и пет години от близо осемдесетгодишния му жизнен път били изцяло посветени на непрестанна дейност за укрепване и възвисяване на българската държава: тридесет и шест години той стоял на престола и държал здраво скиптъра на властта и управлението; деветнадесет години прекарал в монашеско уединение с непрекъсната готовност да се намеси в решаващи за историята и съдбата на народа и държавата събития. Непосредствено подир смъртта му учредената от него Българска църква го канонизирала и включила в тогава все още бедния пантеон от български светци.

Очертана била триизмерността на неговото битие в историята: Владетел—Монах—Светец. Трите му същности оставили траен спомен в българската историческа памет, формирана още през Средновековието. Изтъкването и представянето на някои от нейните проявления от началото на Х до края на XIV век ще открие сърцевината на българската средновековна представа за първия владетел на християнска България.

Неговият съвременник, монахът Тудор Доксов, в преписана от него книжовна творба (Четири слова против арианите от Атанасий Александрийски) е оставил следната твърде важна от историческа гледна точка приписка: „Тези благочестиви книги, наречени Атанасии, преведе по повеля на княза наш български на име Симеон епископ Константин от гръцки език на славянски, който беше ученик на архиепископа на Моравия Методий, в

¹ Гюзелев, В. Княз Борис Първи. България през втората половина на IX век. С., 1969; Божилов, Ив., В. Гюзелев. История на средновековна България VII—XIV век. С., 2006, с. 169—228.



годината от началото на света 6414, индикт 10 (=906). А пък ги преписа черноризецът Тудор Доксов по повеля на същия този княз на устието на река Тича в годината 6415, индикт 11 (=907), гдето е съградена от същия княз светата и честна Златна църква. През същата тази година на 2 май, в събота вечерта, почина бащата на този княз рабът Божий, живял в блага вяра и в добро изповедание на Господа наш Иисус Христос, великият, честният и благоверният наш княз български на име Борис с име от кръщението Михаил. Този Борис покръсти българите в годината етх бехти „годината на кучето“ (пети месец от прабългарския календар). В името на Отца и Сина и на Светия дух, амин.“²

Неизвестен по име странстващ монах, също съвременник и очевидец на деянията на великия владетел, в повествователна форма е разкрил основните събития: „Аз, отче игумене Петре, съм от новопросветения български народ. Него Бог просвети чрез светото кръщение в наше време чрез своя избраник Борис, когото нарекоха в светото кръщение Михаил. Той с Христовата сила и с оръжието на кръста победи многонепокорния български род и помрачените от зломисленото дело на дявола сърца, просвети го със светлината на богоразумието и го отвърна от тъмните и богомерзки жертви, изведе го от тъмната на светлина, от лъжата на кривдата към истина, отхвърли смрадните и нечестиви храни, разсипа капищата им и ги утвърди чрез светите книги в правоверната Христова вяра, доведе светия архиепископ Стефан и други учители и наставници, създаде църкви и манастири, постави епископи, игумени и попове да учат и направляват неговите люде по Божия път. А подир това сподоби го Бог да приеме ангелски образ (монашески обет) и от лъжливия този живот отиде във вишния Ерусалим при Христа. И още дордето беше жив като черноризец и на негово място управляваше неговият първороден син княз Владимир, Симеон получи Божие и Михайлово благословение и зае престола, прогонвайки брат си...“³.

В своя месецослов Българската църква още през X век увековечава като религиозни празници не само Борисовото успение (2 май), но и „победата на българския княз Михаил, когато тълпата се опълчи срещу кръста“ (28 март) и „освещаването на църквата на апостол Петър в България“ (28 април)⁴. А в своя Синодик от 1211 г. сред славословията написва следното, четено в Неделята на православието: „Начало на българските царе.

² Гюзелев, В. Покръстване и християнизация на българите. (Извороведческо изследване с приложение). С., 2006, с. 83–84.

³ Пак там, с. 89.

⁴ Пак там, с. 94–95.



На Бориса, първия български цар, наречен в светото кръщение Михаил, който приведе българския род към богоразумие чрез светото кръщение — вечна памет⁵.

Едва ли има друг владетел в цялата средновековна история на България, който да има толкова много заслуги за развитието на държавата и църквата, формирането на българската етническа общност и приобщаването ѝ към достиженията на християнска Европа както княз Борис Първи — Михаил.

От средата на IX век историческата съдба на българите през Средновековието носи следите и последствията от неговата дейност.

Твърде много е писано в българската и чуждестранната историография за последиците от въвеждането на християнството като официална религия в държавата през 865 г., потушаването на бунта срещу покръстването, учредяването на Българската църква през 870 г. и придобиването на нейната автокефалия, за ролята на новата религия при преодоляване на етническите различия между прабългари и славяни и създаването на единна българска верска, политическа и етническа общност, за превръщането на България след идването на Кирило-Методиевите ученици през 886 г. в пръв духовен вожд на славянския свят, за конфликта между наложило се християнство в страната и надигащото глава езичество, взел за жертва през 893 г. първородния Борисов син Владимир-Расате, за извършването на една коренна и обновителна промяна в живота на българското общество, приобщило го към водещите тенденции в развитието на християнска Европа, към нейния цивилизационен модел⁶. И съвсем правилно всички от Средновековието до днес са единодушни, че заслугата за това принадлежи на св. княз Борис Първи — Михаил Български.

В резултат на това в обществената мисъл в ранносредновековна България се зародила идеята, че българският народ е не само „народ Божий“, но и „богоизбран“. Постепенно тя намерила отражение както в официалната, така и в апокрифната книжнина. Българското царство било идеализирано като крепост и защитник на християнската и славянската култура и било поставяно на равна нога с най-могъщите империи на Европа — Византийската и Германската.

Особено ярко това е изразено в апокрифното „Слово на Господа наш Исус Христос“ (XIII в.), в което се дават сведения за царствата и народите. Там четем следното: „Знайте и това! На света има трима царе, както е Света троица на небето... Первото царство е Гръцкото, второто царство е Аламанското (Германското). С Гръцкото царство е Отец, с Аламанското е

⁵ Пак там, с. 95.

⁶ Вж. литературата, посочена у Гюзелев, В. Покръстване и християнизация на българите, с. 17–18, бел. 2–10.



Синът, с Българското е Светият дух. Гърците царството си Господу ще предадат, българите ще останат по вяра християни, Аламанското царство ще стъпче всички полуверни народи“⁷. Появата на идеята за богоизбраност би била немислима без приобщаване към християнството.

Още по-силно връзката на българите с християнството и предаността им към него е изразена в забележителното „Слово за Сивила“: „Първият род са славяните, тоест българите: добри, гостолюбиви и смирени, истинни и незлобиви, обичащи чужденците и християнството. Те ще предадат правата вяра Богу, превъзхождайки целия свят“⁸.

Чрез своята успешна дипломатическа дейност и ловкото си лавиране между Рим и Цариград, княз Борис Първи — Михаил не само успял да разреши българския църковен въпрос, да предопредели българската принадлежност към източноправославната общност, но и да съдейства за популяризирането на България в целия европейски континент и за укрепването на нейния международен авторитет⁹. Забележителен е фактът, че в Средна и Западна Европа почти няма средновековна латиноезична хроника, в която да не се отбелязва покръстването на българите като едно от знаменателните и големи събития. Конфликтът между баща и син, между Борис Първи — Михаил и Владимир-Расате на верско-религиозна основа и неговият трагичен завършек намерил широко отражение и се превръща в нравоучителен в историческата и проповедническа литература на европейския Запад¹⁰.

Примерът на България от времето на княз Борис Първи — Михаил, преценен от историческа дистанция с неговите постижения и деяния в цялостната му дейност, го очертава като държавник и деец, обновил и променил развитието на България в съдбоносния за Европа IX век. Той е средновековен владетел, чиято дейност има голямо значение за славянството и Европа. Една такава преценка го възвисява в неестествен ръст. Това е всъщност истинският ръст на значимостта му.

Имало е в нашата средновековна история велики и славни владетели — държавници, пълководци, завоеватели, книголюбци. Все пак малцина са онези от тях, които са успели да изградят величието на България не само по бранните поля, но и със средствата на дипломатията и разумната политика, повелявана от вътрешното развитие и международната

⁷ Стара българска литература. Т. I. Апокрифи. съст. и ред. Д. Петканова. С., 1981, с. 341.

⁸ Тълкова-Заимова, В. и А. Милтенова. Историко-апокалиптичната книжнина във Византия и в средновековна България. С., 1996, с. 272.

⁹ Божилков, Ив., В. Гюзелев. Цит. съч., с. 177 и сл.

¹⁰ Гюзелев, В. Покръстване и християнизация на българите, с. 182—209.



обстановка. В редица случаи постигнатото с прекомерните усилия на българския народ е било безразсъдно разрушавано и пропилявано. И често пъти толкова бързо, че не оставал и помен от предишното величие¹¹.

Владетелите, които със своите разумни дела са положили основите на бъдещ възход, се броят на пръсти. Сред тях се откроява „великият, честният и благоверният наш княз български“ Борис Първи — Михаил: Владетелят—Монахът—Свещецът.

През първите две десетилетия на X в. България се простила с трима от най-бележитите представители на политическия и духовния си живот, разгърнали своята дейност за нейно величие в историята на славянството и Европа: Наум Мизийски (+906 г.), княз Борис Първи — Михаил (+907 г.) и Климент Охридски (+916 г.). Властните сенки на тримата български светци, възправени през столетията над българската земя, продължавали да живеят в съзнанието на своите съплеменници в Тракия и Македония, в Мизия и Добруджа като вярна стража на българщината. В многовековния ни летопис имената на тази българска Света троица винаги ще имат голям блясък и излъчване¹².

Васил Гюзелев

¹¹ Мутафчиев, П. История на българския народ, ч. I. Първо българско царство. С., 1948, с. 216—217.

¹² Гюзелев, В. Княз Борис Първи, с. 516—517.



АКАДЕМИЧНО ИЗДАТЕЛСТВО „МАРИН ДРИНОВ“

ЗА НАС

Историята, развитието, традициите на Академично издателство „Марин Дринов“ са свързани с историческата 1869 г. В условията на робство и емиграция с ентузиазма и усилията на шепя учени и ученолюбиви труженици, между които Марин Дринов, Васил Друмев, Васил Стоянов и др., и с помощта на пламенни родолюбци от средата на българската емиграция във Влашко и Русия се основава Българското книжовно дружество. Организатори и редактори на изданията на Дружеството са неговите първи действителни членове — Марин Дринов и Васил Друмев.

С превръщането на Българското книжовно дружество в Българска академия на науките през 1911 г. Академията разгръща значителна издателска дейност, преодолявайки много трудности поради липса на собствени издателство и печатница.

През 1949 г. се създава Издателството на БАН. През 1994 г. по случай 125-годишнината от основаването на БКД Издателството с печатница на БАН се преименува в Академично издателство „Марин Дринов“.

Днес Издателството е издателско-полиграфически комплекс за академична книжнина — монографии, речници, справочници, енциклопедии, сборници, списания, научнопопулярна литература, учебни помагала от всички области на знанието.

Сред многобройните издателства в наши дни Академично издателство „Марин Дринов“ е едно от най-уважаваните и предпочитани издателства както от авторите за верността си към традициите и своя богат опит, така и от читателите, които от неговите издания получават актуална научна информация, идеи за прилагане на теорията в практиката.

С издаваната от него академична книжнина Издателството спомага за повишаване ролята на науката в живота на страната, за подпомагане на културното и икономическото развитие на нашия народ и повишаване на неговото национално самочувствие. Неговата продукция е средство, чрез което българската научна мисъл заема своето място в световната научна мисъл. Със своите издания Издателството допринася за издигане на националния и културния престиж на страната ни в чужбина.

Контакт

Адрес:

1113 София, ул. „Акад. Георги Бончев“, бл. 6

тел. (+359 2) 72 09 22, 979 34 49

факс (+359 2) 870 40 54

E-mail: baspress@abv.bg

Директор

акад. Ячко ИВАНОВ

тел. 72 09 22, 979 34 49



БЪЛГАРСКА ЛИТЕРАТУРА

Рубриката съдържа периодика и книги (монографии, сборници, учебни помагала, речници и др.) за 2006/2007 г. По отношение на научната периодика, която тук е представена за пореден път, от съдържанието на всяка книжка са подбрани статии, студии и научни съобщения на български автори, които изследват българистични теми и проблеми в областта на хуманитарните и обществени науки (история, обществознание, археология, кирилومتодиевистика, език, литература, изкуствознание, традиционна и съвременна култура и др.). Поради спецификата на настоящия информационен бюлетин не се включват научни изследвания от чужди автори, преводни материали (от чужд на български език), както и рецензии, обзори и др. Принципно е отразена научната периодика за 2006/2007 г. В случай, когато няма излезли книжки от определено периодично издание за 2007 г., са отразени последните регистрирани години. Книгите с липсващ ISBN и периодичните издания с липсващ ISSN са означени със знака *.

От редактора



КНИГИ 2006/2007

BOOKS

ОБЩ ОТДЕЛ / GENERAL

АКАДЕМИК Михаил Арnaudов — ученият и творецът. С., АИ Марин Дринов, 2006. 431 с.

ISBN 954-322-117-0.

ISBN 978-954-322-117-2.

Съставители: Албена Георгиева, Веселка Тончева, Рая Кунчева, Васил Балевски

Сборникът съдържа доклади от юбилейна научна конференция, обединени в три основни раздела: „Фолклор“, „Литература“, „В света на Михаил Арnaudов“, както и непубликуван текст на учения за Яворов и архивни материали за живота и дейността му след 1944 г.

БЪЛГАРСКА филологическа медиевистика. Сборник изследвания в чест на проф. д.ф.н. Иван Харалампиев по случай 60-годишния му юбилей. Велико Търново, УИ Св.св. Кирил и Методий, 2006. 620 с.

ISBN 9545245468.

Отговорен редактор: Ангел Давидов

Съдържа текстове от изтъкнати български и чуждестранни медиевисти.

ВЛАДИМИР Сис и България. С., Стигмати, 2006. 376 с.

ISBN 954-3360-227.

Съставител: Ани Златева

Сборникът съдържа докладите от конфереция под едноименния наслов, обединени в разделите: „Владимир Сис и България“, „Владимир Сис и българската култура“, „Документи за Владимир Сис в българските архиви“, „Чехи в България — българи в Чехия“, „Полузабравените ратници на българо-чешките отношения“.

ГЕЧЕВА, Кръстина. Богомилството и неговото отражение в средновековна Европа. Библиография. С., Гутенберг, 2007. 391 с.

ISBN 978-954-617-016-3.

Второ допълнено и основно преработено издание. Съдържа 3 351 заглавия — извори и изследвания от български и чужди автори, обнародвани в България и чужбина от късното Средновековие до наши дни.



КАЛОЯНОВ, Анчо, Мария Спасова и Тодор Моллов. Сказание за железния кръст и епохата на цар Симеон. Велико Търново, УИ Св.св. Кирил и Методий и Фабер, 2007. 224 с.

ISBN 978-954-775-686-1.

Сборникът включва три студии върху старобългарското „Сказание за железния кръст“ (в контекста на културната антропология и на езика), издание на оригиналния текст на произведението, както и негов превод на съвременен български език. В приложение е поместена избрана библиография върху култа и чудесата на св. Георги.

КИРАДЖИЕВ, Светлин. София 125 години столица. 1879–2004. С., Гутенберг, 2006. 331 с.

ISBN 954-617-011-9.

В книгата хронологично се проследява развитието на София като столица.

МАРКОВ, Иван. Възрожденецът Йосиф Дайнелов (1839–1891). Варна, Данграфик, 2006. 230 с.

ISBN 954-941-810-3.

Биографично изследване.

МИХОВ, Милен. Политика в историята. Новата българска история и македонската историография 1944–2005 г. Велико Търново, УИ Св.св. Кирил и Методий, 2006. 338 с.

ISBN 978-954-524-532-9.

Опит за анализ и периодизация на историографския процес в Република Македония.

ОПИС на архивните колекции и книги на гръцки език в град Варна. С., Главно управление на архивите при МС, 2006. 303 с.

ISBN 954-980-053-9.

Съдържа подробен опис на богатия и необработен досега архивен материал на гръцки език, съхраняван в град Варна, както и на запазените във Варна гръцки книги.

Поредица Архивни справочници

ПАЛАНГУРСКИ, Митко. Избирателната система в България. 1879–1911 г. Велико Търново, УИ Св.св. Кирил и Методий, 2007. 270 с.

ISBN 978-954-524-562-6.

Целта на изследването е да се проследи създаването и развитието на законодателната рамка, в която е поставен и се развива избирателният процес в България в първите десетилетия след Освобождението.



ПРОБЛЕМЪТ Изток—Запад. България и Балканите. С., Асоциация Клио-96, 2006. 447 с.

ISBN 954-91861-1-3.

Съставители: Тамара Стоилова, Виолина Атанасова, Петя Димитрова, Воля Аргирова

Сборникът обединява статии, документални изследвания и материали от дискусията, проведена под едноименния наслов.

СИМЕОНОВА, Гатя. Проблеми на Кирило-Методиевата празничност. Книга втора. С., Изток—Запад, 2007. 382 с.

ISBN 978-954-321-304-7.

Трудът е резултат от дългогодишните занимания на автора с въпросите, свързани с както с църковния, така и със светския култ към св.св. Кирил и Методий и мястото им в българския празничен живот.

СТОЯНОВ, Валери. Куманология. Опити за реконструкция. С., АИ Марин Дринов, 2006. 956 с.

ISBN 954-322-081-6.

Монографията обобщава спецификите в развитието на куманологията, представя и допълва достиженията в куманската проблематика, като лансира нови тези и идеи. Съдържа богат справочен апарат.

ТУЛЕШКОВ, Николай. Архитектурното наследство на старите българи. С., АИ Марин Дринов, Арх&Арт —

Т. 2. Османско средновековие и Възраждане. 2006. 439 с.

ISBN 954-322-109-X.

Т. 3. Приложения. 2006. 215 с. ISBN 954-322-109-X.

Интердисциплинарно изследване в областта на архитектурата, културологията и историята. За първи път цялостно са разгледани българските строителни, резбарски и зографски центрове, очертани са техните граници, творчески потенциал и постиженията им. За първи път са въведени в научно обращение голям брой имена на български строители, резбари, иконописци. Съдържа богат илюстративен материал.

ЦОНЕВА, Нели. Павликени — античен и вечен. С., УИ Св. Климент Охридски, 2006, 260 с. + 24 с. черно-бели и цветни фотографии.

ISBN 978-954-07-2383-9.

Интердисциплинарно изследване в контекста на българската история и култура.

COMPUTER Applications in Slavic Studies. S., Boyan Penev Publishing Center, 2006. 302 p.

ISBN 978-954-8712-41-5.

В книгата са поместени докладите от международната конференция

Azbyku.NET, (София, октомври 2005) на тема приложението на компютърните технологии във филологията. Участват учени от 10 страни (България, Великобритания, Германия, САЩ, Сърбия, Литва, Норвегия, Румъния, Русия, Франция). В книгата са поместени и резюмета от семинара, проведен от специалисти от САЩ и Великобритания, членове на консорциума TEI (Text Encoding Initiative).

ИСТОРИЯ / HISTORY

БОНЕВ, Чавдар. **Праславянските племена.** С., Институт по балканистика
Част 1. А. 2007. 274 с. ISBN 978-954-9493-08-5.

Книгата съдържа първата част от изследване, предлагащо нов поглед върху проблемите за произхода на славяните и съдбата на тракийския етнос.

ГЕРГОВА, Иванка. **Поменици от Македония в български сбирки.** С., АИ Марин Дринов, 2006. 225 с.
ISBN 954-322-097-2.

Публикувани са два поменика от манастира „Св. Йоан Предтеча“ в Демирхисарско със записи от XVI–XIX в., поменик от Полошкия манастир, от манастира „Св. Никола“ в с. Слепче, Прилепско и от неизвестен манастир в Македония. Данните от помениците са обвързани със сведения за съответните манастири.

ГРЕБЕНАРОВ, Александър. **Легални и тайни организации на македонските бежанци в България (1918–1947).** С., Македонски научен институт, 2007. 420 с.
ISBN 954-818-773-6.

В книгата детайлно са изследвани македонските бежански организации, които осъществяват дейност в България след Първата световна война.

РАКОВА, Снежана. **Четвъртият кръстоносен поход в историческата памет на православните славяни.** С., Изток-Запад, 2007. 347 с.
ISBN 978-954-91085-6-9.

Изследването проследява формирането на историческата памет за Четвъртия кръстоносен поход в книжовната традиция на православните славяни.

СТЕФАНОВ, Йордан. **Стомогилие.** Велико Търново, ПИК, 2006. 414 с.
ISBN 954-736-150-3.

Книгата е резултат от дългогодишните занимания на автора с проблематиката, свързана с местонахождението на Стохълмието и културно-историческото наследство, свързано с него на територията на България.



ПРОДАНОВ, Николай. Проблеми на историографската текстология. Върху материал от българската историопис VII–XX век. Велико Търново, УИ Св.св. Кирил и Методий, 2006. 271 с.
ISBN 954-524-522-0.

Монографията е посветена на историографската текстология с акцент върху проблемите при установяването на авторството и датировката.

ЧАНГОВА, Йорданка. Ловеч. Цитаделата на средновековния град XII–XIV в. С., Военно издателство, 2006. 208 с.
ISBN 978-954-509-357-9.

Монографично изследване, чиито хронологични граници обхващат периода от началото на енеолита до средата на XIX в.

ЕТНОГРАФИЯ И ФОЛКЛОР / ETHNOGRAPHY AND FOLKLORE

ГРАДИВО за етнология на имиграциите. С., Етнографски институт при БАН, 2006. 256 с.
ISBN 954-845-830-6.

Съставител: Маргарита Карамикова
Сборникът предлага няколко тематични и сюжетни ракурса върху различни по вид, посока, цел, време и масовост преселнически движения от българските земи.

ЕТНОГРАФСКИ етюди. С., Етнографски институт с музей при БАН, 2006. 327 с.
ISBN 954-8458-31-4.

Редактори: Рачко Попов и Анна Генчева
Сборникът съдържа статии и студии по повод 70-годишнината от рождението на изтъкнатия български етнолог проф. д.и.н. Стоян Генчев.

ИВАНОВА Радост. Култура на нашето всекидневие. Велико Търново, Фабер, 2006. 188 с.
ISBN 954-775-657-5.

Изследването е посветено на етнологията на прехода — динамичните процеси във всекидневната култура на българите от последните години на XX в. и първите на новото столетие.

НЕЙКОВА, Ружа. Имало ли е шамани на Балканите? С., АИ Марин Дринов, 2006. 240 с.
ISBN 978-954-322-076-2.

Изследване в рамките на проблематиката, свързана с културно-историческата приемственост в Югоизточна Европа.
Поредица Studia Thracica



РЕЛИГИЯ / RELIGION

ГЮЗЕЛЕВ, Васил. Покръстване и християнизация на българите. Извороведческо изследване с приложение. С., Тангра ТанНакРа, 2006. 291 с. ISBN 954-378-001-3.

Съдържа изследване на домашните, гръцките, латинските и източните извори за покръстването, както и преводи на неизвестни, малкоизвестни и частично използвани в науката извори.

ОБРАЗ и култ в древна Тракия. Велико Търново, Фабер, 2006. 260 с. ISBN 978-954-775-604-5.

Съставител: Дилияна Ботева-Боянова

Сборникът представя опит за детайлно проучване на елементи от тракийски оброчни релефи.

ЕЗИКОЗНАНИЕ / LINGUISTICS

ДИМИТРОВА, Стефана и др. Език и идиолект. С., Военно издателство, 2006. 296 с.

ISBN 978-954-504-362-3.

Лингвистично проучване върху статуса на термина идиолект в различни изследователски парадигми.

КИРОВА, Таня. Темпоралните категории в частната теория на превода. С., АИ Марин Дринов, 2006. 171 с.

ISBN 954-322-018-2.

Монографията е посветена на граматичните категории, изразяващи бъдещи и минали събития в речта. Теоретичните въпроси са разработени върху руски и български езиков материал в съпоставителен план. Особено внимание е отделено на стилистико-прагматичния аспект при оформянето на речта.

МАТЕЕВА, Адриана и Радка Кърлова. Българската граматика в правила и тестове. С., Наука и изкуство, 2006. 208 с.

ISBN 954-020-303-1.

Грамматика на съвременния български език в практически аспект. Представени са основните граматични и правописни правила и техните изключения, илюстрирани с подходящи примери.

МЛАДЕНОВА, Дарина. Звездното небе над нас. Етнолингвистично изследване. С., АИ Марин Дринов, 2006. 417 с.

ISBN 954-322-049-2.

Изследването е посветено на балканските народни названия на планети, звезди и съзвездия, разгледани в контекста на традиционната народна



култура на балканските народи и в съпоставка с народните астроними в други родствени езици.

МНОГОКРАТНИТЕ преводи в Южнославянското средновековие. Доклади от международната конференция. София, 7–9 юли 2005 г. С., ИК Горекс Прес, 2006. 538 с.

ISBN 978-954-616-173-4.

Отг. редактор: Лора Тасева

Книгата съдържа статии на ученимедиевисти от 11 страни (Белгия, България, Великобритания, Германия, Гърция, Италия, Сърбия, Македония, Румъния, Русия, Хърватска). Разискват се културно-историческите измерения и спецификата на явлениято „многократни преводи“, относителността на понятията „превод“ и „редакция“ и критериите за разграничаването им. Въведени са в научно обращение нови факти от средновековната книжовност и се прилагат нови изследователски подходи.

СЕЛИМСКИ, Людвиг. Етюди по българска антропониμία. Лични имена. Велико Търново, УИ Св.св. Кирил и Методий, 2006. 224 с.

ISBN 954-524-529-8.

Сборникът съдържа разработки и доклади върху етимологията и смисловата мотивировка на някои български лични имена.

СИМЕОНОВА, Маргарита. Езиковата личност Васил Левски. С., АИ Марин Дринов, 2007. 188 с.

ISBN 978-954-322-196-7.

Интердисциплинарно изследване в областта на лингвокултурологията върху протоколите от съдебния процес срещу Васил Левски и запазеното до наши дни негово документално наследство.

ТОДОРОВА, Елена. Българските съюзи в публицистичен текст. Лингвостатистическо изследване. С., Херон прес, 2006. 92 с.

ISBN 954-580-204-9.

Публикацията е част от по-обширен анализ на количествените противопоставяния между отделните части на речта според данните за разпределението им в текстовете на българския печат.

ЛИТЕРАТУРОЗНАНИЕ / THEORY OF LITERATURE

Д-р КРЪСТЕВ, Кръстьо. Съчинения. С., АИ Марин Дринов —

Т. 3. 2007. 641 с. ISBN 978-954-322-100-4.

Съставители: Любомир Стаматов, Симеон Янев, Румен Шивачев

Томът съдържа студии, статии и рецензии, посветени на чуждите литератури, на проблемите на философията, естетиката и етиката,



както и подбрани текстове от публицистичното и епистоларното наследство на един от законодателите на литературния и духовния живот в следосвобожденска България.

ЛИТЕРАТУРНАТА критика за българските преводи на творби на А. С. Пушкин. С., АИ Марин Дринов, 2006. 743 с.
ISBN 954-430-820-2.

Съставители: Ивайло Петров и Любен Любенов
В сборника са включени рецензии, отзиви и съпоставителни изследвания на български критици на превода от 1899 до 2002 г., посветени на българските преводи на Пушкинови творби.

РАДЕВА, Живка. Емилиян Станев. Био-библиография. 1907–2007. Велико Търново, НБ П. Р. Славейков, къща музей Емилиян Станев, 2007. 387 с.
ISBN 978-954-92002-1-8.

Най-пълната досега библиография, издадена по случай 100-годишнината на писателя, която представя творчеството му и литературата за него на български и чужди езици.

САРАНДЕВ, Иван. Емилиян Станев. С., ЛИК, 2007. 247 с. + CD
ISBN 978-954-607-746-2.

Литературна анкета, осъществена под формата на разговори, които запознават с основни моменти от житейската и творческата биография на писателя.

СПОМЕНИ за Емилиян Станев. С., ЛИК, 2007. 354 с.
ISBN 978-954-607-745-5.

Съставител: Радка Пенчева

Съдържа спомени за писателя на изтъкнати български творци, учени, интелектуалци.

СТЕФАНОВ, Петър. Сватбите на Бавкида: Етюди върху приказните поеми на Елин Пелин. Велико Търново, Слово, 2006. 118 с.
ISBN 954-439-862-7.

Съвременна интерпретация на емблематични творби от българската детска литературна класика.

1956. Априлският пленум и литературата. Унгарското въстание и българските писатели. С., Нов български университет, 2007. 115 с.
ISBN 978-954-535-8.

Съставител: Пламен Дойнов

Съдържа текстове, представени на конференцията „1956“, организирана от департамент „Нова българистика“ на Нов български университет.



ИЗКУСТВО / ART

АСПАРУХОВА, Надя. Иконите на Георги Данчов, Иван Мърквичка и Антон Митов в колекцията на Военно-историческия музей Плевен. С., Изкуството утре, 2007. 128 с.
ISBN 978-954-491-314-4.

Богато илюстрираното издание съдържа двадесет и четири непубликувани досега икони. Във въведението са засегнати важни въпроси, свързани с историческия и социален контекст на тяхното създаване.

БОШЕВ, Николай. Иван Лазаров. С., АИ Марин Дринов, 2007. 190 с.
ISBN 978-954-322-183-7.

Проучването е посветено на творчеството и обществената дейност на един от най-изтъкнатите български скулптори.

ЕНЦИКЛОПЕДИЯ на изобразителните изкуства в България. С.,

АИ Проф. Марин Дринов —

Том III. С — Я. 2006. 198 с. ISBN 978-954-91697-3-1.

Главен редактор: Иван Маразов

Проследени са факти и събития, основни аспекти и тенденции, свързани с историческото развитие на пластическите изкуства. Включени са голям брой понятия и термини, съдържа изчерпателна научна библиография и биографични данни за художници, архитекти, скулптори, изкуствоведи и др.

КЪРДЖИЛОВ, Петър. Загадката на филма „Балканската война“. С., Титра, 2006, 326 с.

ISBN 978-954-90486-8-1.

Цялостно изследване върху едно от ключовите произведения от ранните години на кинематографа в България.

*** СИМВОЛИ и знаци в текстилната практика и текстилното изкуство. С.,**
Национална художествена академия, 2006. 107 с.

Сборникът съдържа текстове, представени на теоретичната конференция под едноименния наслов, проведена на 27–28.10.2006 г.

НАУЧНА ПЕРИОДИКА 2006/2007

PERIODICALS

*Балканско езикознание. БАН, Институт за български език.
Гл. ред. Тодор Ат. Тодоров. ISSN 0324-1653.*

2005, № 1–2: Бояджиев, Т. Максим Славчев Младенов (1930–1992). Достойное и плодотворное присутствие в науке, 5–10; **Mladenova, O. M.** Maksim Sl. Mladenov's Contribution to Balkan Linguistics (1962–1992), 11–20; **Aleksova, V.** Éléments communs dans la terminologie nuptiale bulgare et roumaine: **окроп, укроп / roum. uncrop, oncrop, oncrop**, 21–28; **Asenova, P. U. Dukova, „Ipse ego“.** Moyens linguistiques de son expression balkanique I, 29–38; **Banova, S.** Approaching the Word Order of Verbal Clitics, 39–48; **Choliolčev, Ch.** Wortgeographie: bulgarische Heteronyme für 'Trauzeuge' und 'Trauzeugin', 49–56; **Kostov, K.** Zum Übergang des steigenden Diphtongs *ja>e* vor nachfolgender Silbe mit dem hellen Vokal *i* im Romani von Sliven und zu seinen Vorbildern in ostbulgarischen Mundarten, 65–70; **Radeva, V.** Die bulgarischen Sprachinseln auf dem Balkan – Durchbrechung und Festigung der räumlichen Kontinuität der Balkansprachen, 91–100; **Todorov, T. At.** Quelques observations sur l'origine du mot dialectal bulgare *сингурѝл(е)* 'vaurien', 127–128; **Velčeva, B.** The Bulgarian Conjunction *че*, 153–156; **Димитрова-Тодорова, Л.** Некоторые балканские заимствования в болгарских наречиях, 157–160; **Карастойчева, Цв.** О диалектном в аргю, 161–174; **Колева, Кр.** Балканские этнолингвистические параллели (Ментальность — фразеографический аспект болгарской и турецкой фразеологий), 175–182.

2005, № 3: **Kostov, K.** Ein Fachwort aus der Handwerkssprache der Schuhmacher: Bulgarisch *алц, Алец*, deutsch *Alz* und sein italienischer Ursprung, 251–254; **Mihajlova, D. Al.** Kommunikative und sozioonomastische Aspekte in der bulgarischen Toponymie (über Forschungsergebnisse aus der Region Svoge), 273–276.

Богословска мисъл. СУ „Св. Климент Охридски“. Гл. ред. д-р Емил Иванов. ISSN 1310-790.

2004, 1–4: **Поптодоров, Р. и Д. Николчев.** Развитие на църковно-правната наука в България, 24–32; **Денев, И.** Развитие на Прак-



тическото богословие в България, 33—44; Киров, Д. Нравственото богословие — развитие и настояще, 45—52.

2005, 1—2: Поптодоров, Р. Приносът на акад. проф. д-р Стефан Цанков в разрешаването на църковно-правни проблеми от местен, общоправославен и общоцърковен мащаб, 7—27; Чилингиров, А. За датирането и патронажа на софийската църква „Света София“, 50—58; Иванов, Е. Един погрешно датиран фрагмент от саркофаг в НИМ—София, 63—79; Чилингиров, А. Именникът на българските князе и неговият произход, 80—92; Иванов, И. Мисионерското дело на св. братя Кирил и Методий и техните ученици, според музикални и химнографски свидетелства (част I), 93—102.

Българска етнология. БАН, Етнографски институт с музей.

Гл. ред. проф. Радост Иванова. ISSN 1310-5213.

2006, № 3: Иванова, Р. „Big Brother“ като игра на всекидневие, 25—57; Шаренкова, Р. Относно пространствено-времените координати на „най-българския“ музей, 58—72; Васева, В. Два надписа от църквата „Св. Никола“ в бившето с. Дудещ, днес в границите на Букурещ, 91—97; Царева, Ю. Из личната кореспонденция на Карел Шкорпил, 98—104.

2006, № 4: Троева, Е. Политическа трансформация и религиозна изява [За едно българо-гагаузки младежко православно братство в постсъветска Молдова], 5—18; Радойнова, Д. Черната Богородица: за култа към чудотворната икона на Божията майка в Несебър, 30—43; Водинчар, Е. Маскарадната обредност при българите в Бесарабия, 44—59; Минчева, Е. Нестинарството през погледа на изследователя, 75—78.

Български език. БАН, Институт за български език.

Гл. ред. ст.н.с. д.ф.н. Владко Мурдаров. ISSN 0005-4283.

2006, № 3: Костадинова, П. Т. Книжовен (стандартен) език и кодификация в контекста на информационното общество, 5—9; Томов, М. Правописни колебания, отразени във въпросите към служба *Езикови справки*, 10—20; Чаралозова, К. и Р. Станчева. Проблеми на граматичната норма (върху материал от *Езикови справки*), 21—30; Паскалев, Н. Социална дистанция, статус и речев етикет, 31—36. Костадинова, П. Някои принципи на кодификаторската дейност през втората половина на XX век, 37—45; Александрова, Т. Някои наблюдения върху кодификацията и действието на правилото за променливо *я*, 46—54; Сребранов, Р. Дали диал.



чѝчер ‘гора’ идва от *чѝчор* ‘чучур’? Принос към българската и балтославянската географска терминология, 62—71; Илиев, И. Един недостатъчно изследван топоним от второто старобългарско Светинаумово житие, 72—76; Митринов, Г. За Културния диалект на родопските помаци или за критериите при употреба на лингвистична терминология, 77—82; Божилова, М. Конотацията като лексикографски тип в Многотомния речник на българския език, 83—95; Мурдаров, Вл. Особен случай на съгласуване, с. 96; Мурдаров, Вл. За правописа на една пренебрегната група собствени имена, 97—98; Кърпачева, М. Библиография на българската езиковедска литература. 2005 г. (първо полугодие), 115—136.

2006, № 4: Питкевич, Св. Онтологични аспекти на синтактико-семантичната граница, 7—18; Коева, Св. Синтактични редувания в български — диатези и алтернации, 19—31; Александрова, Т. и Р. Станчева. Повърхнинни реализации на две логически функции с дву- и триаргументни предикати от втори ред в българския език, 32—67; Лесева, Св. Лексикалносемантично описание на предикатите и теорията за семантико-семантично съотнасяне, 68—80; Стаменов, М. Граматиката на конструкциите като алтернатива за описание на отношенията между синтаксис и семантика в граматиката и в лексикона. Част I: Основни идеи. 81—93; Петрова, Ив. Събитийна структура и синтактично поведение на някои глаголи за движение, 94—100; Копринарова, А. Подходи при автоматизираното определяне на границите на фраза, 101—109; Парашкевов, Б. Неразбории с някои нидерландски имена, 110—111; Сумрова, В. Защо само придвижвам и придвижвам се?, 112—113; Кърпачева, М. Библиография на българската езиковедска литература. 2005 г. (второ полугодие), 129—140.

Български език и литература. МОН.

И.д. гл. ред. чл.-кор. проф. Тодор Бояджиев. ISSN 0323-9519.

2006, № 6: Пернишка, Е. Съвременната лексикография — избор на познания за богатството и системните връзки в лексиката, 6—15; Благоева, Д. Неологизмите в съвременния български език, 16—25; Жобов, Вл. За транскрипцията на български собствени имена с латиница, 26—29; Замбова, А. Стилистични проблеми на младите хора при употреба на абстрактната научна реч, 30—37; Веселинов, Д. Славистичните раритети във фондовете на Университетската библиотека „Св. Климент Охридски“, 76—77.



2007, № 1: Виденов, М. Европейският съюз и предизвикателствата пред българските езиковеди, 3—8; Велчева, Б. Чудесата на Константин Философ, 21—23.

2007, № 2: Стефанова, М. Български метайнформационни структури за евфемистично предаване на информация, 22—27.

Български фолклор. БАН, Институт за фолклор. Гл. ред. Любомир Миков. ISSN 0323-9861.

2006, № 1: Йорданова, Ю. Житие на етнографа (Принос към опознаването на Димитър Маринов), 5—21; Вуков. Н. Вуйчото и племенникът — между покровителството и жертвата. Авункулатните отношения в българския юнашки епос, 22—33; Барболова, З. Славянските божества *Лел* и *Леля* през призмата на българския език и фолклор, 34—48; Жекова, М. Историята на вярата и селищна история в българската традиционна култура, 49—57; Сантова, М. и Ст. Ненова. Българското читалище, 58—64; Манолов, И. Народни песни за Апостола на свободата Васил Левски от Македония, 65—72; Сантова, М. „Селско“ и „градско“ и един съвременен аспект на идентификационен процес чрез посредничеството на тази връзка, 73—77; Кауфман, Н. Немската градска песен и влиянието ѝ върху българската, 78—96; Гаджева, К. Фотопортрет със смъртта, 97—106; Душева, М. Сънищата като обект на научното фолклористичното изследване, 107—112.

2006, № 2: Миков, Л. Турски народен мистицизъм в България (По материали за четири тюрбета и техните патрони), 5—18; Лозанова, Г. Пастирски мотиви в разказите за пророк Муса, 19—40; Троева-Григорова, Е. Шейтанът и концепцията за греха в представите на българските мюсюлмани, 50—63; Бакърджиева, Т. Да победиш страха (Леене на куршум сред мюсюлманите в Североизточна България), 64—76; Стоилова, А. Печат-амулет върху фрагмент от арабски ръкопис в сбирката на Народната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, 77—93; Алексиев, Б. Представи за Добруджа в османотурската мистична книжнина от XV в., 94—108; Анчев, А. Проблемът за лудостта и българският песенен фолклор: психическа нестабилност и промяна на идентичността, 109—124; Миков, Л. Архитектурни особености на Куршунлу джамия и Ялъ джамия в Карлово, 125—131.

*Българско музикознание. БАН, Институт за изкуствознание.
Гл. ред. Димитър Христов. ISSN 0204-823X.*

2007, № 1: Леви. Кл. Из лабиринта от разкази в нефиксираната музика: аспекти на етноджаза (върху виждания на Милчо Левиев), 34—50; Япова, Кр. Добри Христов за църковната музика, 52—82.

*Годишник на СУ „Св. Климент Охридски“. Исторически факултет.
Специалност Археология. Отг. ред. доц. д-р Красимир Лещаков.
ISSN 1310-6090.*

2006, 3: Георгиева, П. и И. Симеонов. За керамиката от неолита на Тракия, 7—94; Тодорова, Н. Керамичните комплекси на Юнаците и Ситагри III и културните взаимодействия между Горна Тракия и Беломорската област през късния халколит, 95—140; Лещаков, Кр. Бронзовата епоха в Горнотракийската низина, 141—216; Рабаджиев, К. Орфей сред тракийски войни, 217—224; Stoyanov, T. Lysimachus' Treasure, 225—230; Лозанов, И. Бележки върху развитието на Филипопол в ранната история на римска Тракия (I в. — първа четвърт на II в.), 231—244; Златева-Узунова, Р. Каменни артефакти от обект Подкова, Момчилградско, 245—256; Стоянов, Т. и Ж. Михайлова. Проучвания на тракийски градски укрепен център (водна централа) в ИАР „Сборяново“ през 2001 и 2002 г., 257—270; Ангелова, Ст., Р. Колева и Вл. Пенчев. Археологическите проучвания в националния археологически и архитектурен резерват „Дуросторум—Дръстър—Силистра“, 271—280.

Годишник на СУ „Св. Климент Охридски“. Факултет по славянски филологии. Гл. ред. проф. Моско Москов. ISSN 1310-506X.

2006, 91: Алмалех, М. Слово и цвят: психолингвистични и прагматични аспекти, 79—146.

*Исторически преглед. БАН, Институт по история.
Гл. ред. проф. Георги Марков. ISSN 0323-9748.*

2006, № 3—4: Рашев, Р. Мит и история за началото на българската държавност, 3—19; Ковачев, Р. Никополският санджак в началото на XVI век според регистър от Истанбулския османски архив, 20—47; Стоянова, Р. Грижата за социално слабите в големия град. Софийската община и системата за обществено подпомагане 1934—1939 г., 48—71; Забунова, М. Славянският комитет в България: институционално развитие и дейност (1944—1982), 72—103; Маждракова-Чавдарова, О. Въртешната революционна организация в Бъл-

гарско през 1876 г. — задачи и послания, 182—200; Жечев, Н. Спомени на Стефан Панаретов за Априлското въстание, 201—214; Тодев, И. В търсене на нови измерения: посттоталитарни проблеми в иконографията на българските националреволюционери, 215—229; Славов, Ив. За същността на събитията в с. Бояджик, Ямболско през 1876 г., 230—244; Кирилова, А. Из взаимоотношенията на Райко Жинзифов с българи в Румъния и Южна Русия (60-те — 70-те години на XIX в.), 245—262.

Литературна мисъл. БАН, Институт за литература.

Гл. ред. Радосвет Коларов. ISSN 0324-0495.

2006, № 1: Дамянова, Р. Травмата — психосоциална следа във възрожденския поведенчески репертоар. Срамът, 40—62; Антоу, Пл. „Бай Ганю“ — трансформации на гласа: кой, кому, как и защо говори в творбата, 63—93; Неделчев, М. Живот за Вапцаровите думи, 94—123; Кацарова, В. Преводна рецепция на английската литература в България: сп. „Българо-британски преглед“, 201—212.

2006, № 2: Налбантова, Е. Идеологът Раковски и неговият експеримент „Хиндистан“, 9—21; Аретов, Н. Един „неочакван“ образ на П. Р. Славейков. Как да се справим с него?, 22—41; Михайлов, К. Следходници и предшественици: Пенчо Славейков и Христо Ботев. Критически оценки, 42—70; Илчевска, М. Властта в семейството. Версии на патриархалното господство (Наблюдения върху фолклорни модели и възрожденски текстове), 71—89; Велчев, П. Стихът на Гео Милев, 90—120; Атанасова, Цв. Прозата на Николай Лилиев, 121—129; Протохристова, Кл. Българската Медея — текстове, спектакли, политика и реклама, 130—146; Станчева, Р. Модернизъм и танц — паралелизми между Балканите и Западна Европа, 172—188; Шивачев, Р. Сръбско-българската дискусия за балканска култура във в-к „Литературен глас“, 1931—1932, 189—195.

Македонски преглед / Macedonian Review. Македонски научен институт. Гл. ред. проф. Димитър Гоцев. ISSN 0861-2277.

2006, № 4: Гоцев, Д. Сто години от героичната смърт на Дамян Груев, 5—14; Лельова, Р. Политическият статут на българските градски общини в Македония и отношенията им с османските власти (1878—1903), 39—80; Хаджиниколова, Е. Сръбската културно-политическа пропаганда в Македония през 70-те години на XIX в. — нова форма за асимилация на български земи, 81—102; Кювлиева-



Мишайкова, В. Националното апостолство на Неофит Рилски (по повод 125 години от смъртта му), 103—116; Божинов, В. Доминик Мърфи — един приятел на българите, 117—128; Маджаров, П. Българите и българските селища в Източна Тракия, 129—144;

2007, № 1: Гоцев, Д. За българското мнозинство в Република Македония, 5—12; Никифорова, С. Фискалната политика във Вардарска Македония (1941—1944 г.), 13—44; Огнянова, Е. Крали Марко в българското народно творчество. История и легенда, 45—78; Цокова, П. Вестник „Зорница“ за положението на българите в Македония (1876—1880 г.), 79—104; Цонев, Р. Съществителните имена в говора на Банско, 105—120; Динчев, К. Народната памет за Тодор Александров, 121—124; Кременлиев, Ат. Алтернативни сценарии за разрешаване на гръцко-македонския спор за името на Република Македония според немско списание, 125—128; Каранджулов, Г. Завръщане в Македония. Кратки биографични бележки за Иван Каранджулов, 129—134.

Минало / Minalo. Гл. ред. Любомир Юруков. ISSN 1310-3415.

2006, № 4: Стоянов, Г. Родословието на художника Димитър Добровиц, 5—15; Райчевска, Цв. За името на българския цар Кордукова (Ивайло), 16—23; Симеонова, Г. Дивата невеста — демонологични и възможни други интерпретации, 24—38;

2007, № 1: Алексиев, А. Открит е личният печат на Стойчо Либенев — Каравела, 4—5; Хаджикостов, А. Тракийските венценосци, 6—17; Стоев, К. Към историята на римската колония Скупи (Горна Мизия), 18—32; Христов, Я. Бяло поле в ранната българска агиография — Енравота, светец-мъченик или обезнаследен принц, 33—37; Чурешки, М. Съдбата на православната книжнина в Кипър през епохата на латинското и османското владичество над острова (XIII—XIX в.), 47—57; Анчев, А. Лудостта и българската традиционна култура, 58—72; Кайкиев, П. и М. Кайкиева. „Родолубец“ — вестникът на априлските поборници, 73—76; Николов, Ст. За съдбата на българските военнопленници и военноталожници след Първата световна война от края на септември 1918 г. до края на 1920 г., 77—96.

2007, № 2: Игнатов, В. За политическото поведение на цар Иван Шишман, 6—18; Чурешки, Ст. Подбрани текстове-образци на българската историография относно Православната църква и религията в българските земи. Към философията на българската



история, 19—34; Маркова, М. Примитивни кулинарни „съдове“ от органичен произход и свързаните с тях храни, 35—43; Хаджийски, Ив. Политическото насилие и помирение в България през Двадесети век, 60—63; Вълканов, В. Един български студент в Третия райх, 64—73; Желев, Й. Българският възрожденски интелектуалец в емиграция — между адаптацията и патриотизма. Случаят д-р Иван Селимински (1799—1867), 82—94.

Проглас. ВТУ „Св.св. Кирил и Методий“. Гл. ред. доц. Пенка Радева. ISSN 0861-7902.

2006, № 2: Харалампиев, Ив. Към характеристиката на езиковия закон, 5—11; Василева, Р. Критичен преглед на изследванията на един тип устойчиви глаголно-именни словосъчетания в българския език, 26—45; Димитрова, Ил. Историко-фолклорният език на хронотопа в романа „Мъртво вълнение“ на Ивайло Петров, 97—110; Налбантова, Е. Заветът на Илия Блъсков към внучките му като документ на социалната прагматика, 111—121; Пейчева, Н. „Егоист“ и „Виенчанин“: някои особености на рекламите в двете списания.

Старобългаристика / Palaeobulgarica. БАН, Кирило-Методиевски научен център. Гл. ред. ст.н.с. Светлина Николова. ISSN 0204-4021.

2006, № 3: Попов, Г. Новооткритият старобългарски Канон за Неделя Петдесетница и неговият византийски образец, 3—48; Gjuzelev, V. Le dialogue byzantino-bulgare dans le domaine de la culture, 75—87; Табов, Й. и Н. Тодоров. „Архаичният“ надпис на Големия каменен кръст, 88—99.

2006, № 4: Цибранска-Костова, М. Балканската и южнославянската традиция на Номоканона при Великия требник (По повод на ръкопис 1411 от Народната библиотека „Св.св. Кирил и Методий“ в София), 35—53; Георгиев, П. Стохълмието и неговите центрове, 54—68.

Съпоставително езикознание / Сопоставительное языкознание / Contrastive linguistics. СУ „Св. Климент Охридски“. Зам.-гл. ред. Павел Петков. ISSN 0204-8701.

2005, № 2: Янкова, Д. Текстобразуване и структура на правната норма в английския и българския законодателен текст, 5—25; Петков, М. Старонемски и старобългарски лични имена на *-mar/-mer*, 26—38; Бояджиев, Ж. Още веднъж за името на един бележит

езиковед — „Ш. Бали“ или Ш. Баи/Байи?, 39—41; Салджиев, Хр. и П. Голийски. За две възможни етимологии на прабългаризма „тулси“ (ФЩХЛУЧЗ), 66—70; Сребранов, Р. Рефлектиране на *м и на *а в чечкия говор. Балкански и славянски аналози, 71—82; Попов, Б. Символика, форма и значение на божиято име в традициите на юдаизма, гностицизма, кабалата и християнството, 83—103; Дейкова, Хр. Библиография на трудовете на Тодор Тодоров, 164—170.

2005, № 3: Янкова, Д. Анализ на кохезията на законодателния текст в английския и българския, 5—22; Карагъзова, Сн. Пространството във фразеологизмите за емоции (към проблема за езиковата картина на света), 23—29; Стоевски, А. (I) За някои форми на англоезично присъствие в обществената среда на София, 30—41; Boyadzhieva, E. Alexander Teodorov-Balan's contribution to modern linguistic concepts in Bulgaria, 94—101.

2006, № 1: Легурска П. и Д. Веселинов. Съпоставително-типологичен анализ на полисемията (върху материал от тематичната група „оръдия“ в български, руски и френски език), 9—29; Аврамова, Цв. Проблеми на представянето на названията на растенията в речниците (върху съпоставителен материал), 30—40; Chakarova, Kr. Typological analysis of the imperative paradigms in the Slavic languages, 41—54; Стоевски, А. (II) За някои прояви на англоезично влияние в домашната среда на софиянци, 62—74; Kolarova, M. The English influence on compounding as a method of wordformation in Bulgarian, 75—81; Попов, К. Сходства и различия между идиолектите на Дядо Либен и Хаджи Генчо в „Българи от старо време“ на Любен Каравелов, 95—103; Андреева, В. Основни проблеми при превеждането на европейски правни актове на български език, 104—119.

2006, № 2: Благоева, Д. Прояви на езикова игра в българския и руския компютърен жаргон, 5—13; Попов, К. Концептуализация на галицизма *мерси* в българския език, 74—76.

2006, № 3: Иванова, Н. Словенско-български паралели в областта на т.нар. народна етимология през Възраждането (А. Т. Линхарт и Г. С. Раковски), 17—26; Петрова, Сл. Още за българо-гръцкия билингвизъм, 27—33; Попова, В. Моделът на пре- и протоморфологията и усвояването на българската глаголна граматика, 51—71; Patseva, M. Sanskrit verbal roots and some Bulgarian parallels, 80—96; Попов, К. За идиолектите на Албена и Боряна от едноименните пиеси на Йордан Йовков, 97—109; Вълчев, Б. Първата българска граматика. 170 години от публикуването на Ръководство



на Славеннобългарската граматика от Неофит Хилендарски (Бозвели) и Емануил Васкидович, 110—132;

2007, № 1: Васева, Ив. Национално-културна специфика на вербалното комуникативно поведение на българи и руси при поздравя, пожелания и честитяване, 5—12; Петрова, Сл. Емоционален аспект на речта, 56—62; Попов, К. Концептуализация на галицизма *шанс* в съвременния български език, 63—67; Ликоманова, И. За преводния инвариант, преводната еквивалентност и мястото им в славянската транслатология, 68—79.

Études balkaniques. Institut d'études balkaniques. Ed.-in-Chief Agop Garabedian. ISSN 0324-1654.

2006, № 2: Bojilova, R. A travers le regard des autres: les Bulgares vus par un Croate, 3—26; Bibina, Y. Bulgarian-Turkish Relations in the First Half of the 1970s through the Eyes of Bulgarian Diplomats, 45—70; Peeva, K. The Ankara Agreements Diplomatic Success or Retreat from the Bulgarian Interests, 119—146.



ДИСЕРТАЦИИ

2007

ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

Христо Димитров **Андреев**. Надписите на църквите „Св. Петър“ при с. Беренде и „Св. Никола“ в с. Калотина. С., 2007.

Диана Петрова **Атанасова**. Пространните мъченически жития в славянските календарни сборници от IX — X в. (по материал от НБКМ 1039). С., 2007.

Албена Кузманова **Бакрачева**. Видимост отвъд видимото. Художественият дискурс на американския трансцендентализъм. С., 2007. ДН

Елисавета Илиева **Балабанова**. Дистантно разположени конституенти. С., 2007.

Валентина Цветанова **Бонджолова**. Прояви на оказионалност в медийното пространство. С., 2007.

Иванка Вълчева **Гайдаджиева**. Прозодичната организация на централно-родопския говор в района на село Смилян. С., 2007.

Цветелина Николова **Георгиева**. Иновационни процеси при именната префиксация в българския книжовен език от края на XX и началото на XXI век. С., 2007.

Емилия Николова **Денчева**. За употребата на инфинитивни изречения с явен подлог в превода на Библията (Нов завет) от Вулфила. Опит да се отграничи и характеризира готският идиом на базата на преводни решения. С., 2007. ДН

Лидия Димитрова **Домарадска**. Етнокултурна и езикова характеристика на населението на диоцеза Тракия през периода IV—VI в. (по епитафски данни). С., 2007.

Магда Христова **Карабелова-Панова**. Романът—Мутафчиева: дебат за играча в историята (Модел на историческите случвания и варианти на балканските спомняния. С., 2007. ДН



Калина Грозева Лукова. Г. П. Стаматов — между същностите и привидностите. С., 2007. ДН

Владислав Владков Маринов. Билингвистични интерференции в крайния български северозапад (по материали от гр. Брегово и околните села). С., 2007.

Светлана Йорданова Неделчева. Когнитивна интерпретация на английския предлог *on* и българските му еквиваленти. С., 2007.

Наталия Димитрова Няголова. Предметният код в драматургията на А. П. Чехов. С., 2007.

Николай Георгиев Папучиев. Родство и обредна култура на българите християни в Хаджидимово. С., 2007.

Лъчезар Любенков Перчеклийски. Словообразователни категории и типове при съществителните имена в Троянския дамаскин от XVII в. С., 2007.

Ивелина Костова Савова. Феноменология на времето. Текстовото време. С., 2007. ДН

Георги Роменов Стайков. Отношението между текст и творба в съвременното литературознание. С., 2007.

Юлия Димитрова Стайкова. The 'Absent Presence' in Literary Discourse: Three Case Studies in the English Renaissance (Отсъстващото присъствие в литературния дискурс: три казуса в английския Ренесанс). С., 2007.

Таня Драгнева Стоянова. Творчеството на Ран Босилек между двете световни войни. Литературни и социокултурни контексти. С., 2007.

Атанаска Славчева Тошева. Езикът на „История во кратце о болгарском народе словенском“ на йеросхимонах Спиридон (1792 г.). С., 2007.

Ива Кънчева Трифонова. Книга Откровение на св. Йоан Богослов в Кирило-Методиевската книжовна традиция. С., 2007.

Дечка Дечева Чавдарова. Понятието *естественост* и автопортретът на руснака в руската литература на XIX век. С., 2007. ДН

Миряна Александрова Янакиева. Концептуални и терминологични проблеми в литературознанието на XX век. Семантика и реторика на понятието *écriture*. С., 2007.



НАУЧНИ ФОРУМИ

2007

Ден на отворените врати на Централната библиотека на БАН

По случай 11 май — професионалният празник на библиотекарите в България
15 май 2007 г. — София

Беше представена новата 16 версия на автоматизираната библиотечна система ALEPH500, беше направена презентация на базата данни „Почетни членове, академици и член-кореспонденти на БАН (1869—2007)“, както и демонстрация на електронния архив на художествената сбирка на Софийския исторически музей.

ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

Героят — центрове и следи на културната памет

Международна конференция
Институт за литература при БАН
3 май 2007 г. — София
10 доклада

Кирило-Методиевски четения

23 годишна конференция
Катедра по кирилометодиевистика при Факултета по славянски филологии на Софийския университет
„Св. Климент Охридски“
14 май 2007 г. — София
15 доклада

Национална научна конференция „1907“

Посветена на 100-годишнината на една от най-важните български литературни години
Департамент „Нова българистика“ при Нов български университет
11 май 2007 г. — София
16 доклада



Предложение за нова периодизация на българската литература

Научен семинар

Департамент „Нова българистика“ при Нов български университет

26 април 2007 г. — София

19 доклада

100 години от рождението на Емилиян Станев

Научна сесия с международно участие

Институт за литература при БАН, Национален литературен музей, Къща музей „Емилиян Станев“ — Велико Търново

18–19 април 2007 г. — София

40 доклада

Прожектиран е документалният филм за Емилиян Станев „Вечните ловни полета“ на режисьора Дочо Боджаков

120 години от рождението на Димчо Дебелянов

Юбилейна научна сесия

Институт за литература при БАН

18 юни 2007 г. — София

ИЗКУСТВОЗНАНИЕ

Пети изкуствоведски четения

Институт за изкуствознание при БАН

11-13 май 2007 г. — София

75 доклада

ИСТОРИЯ

В памет на 100-годишнината от рождението на проф. Иван Дуйчев (1907–2007 г.) — архивно наследство

Научна конференция

Център за славяно-византийски проучвания „Проф. Иван Дуйчев“, катедра „Архивистика и помощни исторически дисциплини“ и Исторически факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

18 април 2007 г. — София



Динамика на националната идентичност и транс-националните идентичности в процеса на европейската интеграция

Международна научна конференция

Секция „Балканска етнология“ при Етнографския институт с музей към БАН
7—9 юни 2007 г. — София

Участват учени от 29 научни институции от 18 държави от Европа и САЩ

Нации и малцинства в Централна и Югоизточна Европа. Проблеми на идентичността.

Българо-унгарска научна конференция

Институт по история при БАН, Институт по история при Унгарската академия на науките, Унгарски културен институт в София, Специалност „Унгарска филология“ при Факултета по класически и нови филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

16—8 май 2007 г. — София

32 доклада

В рамките на форума бяха проведени кръгла маса: „Унгарската и българската историография в хода на европейската интеграция“; семинар „Генеалогията и фалеристиката в света без граници“; младежки форум по интердисциплинарни проучвания „Традиции и новаторство в българската унгаристика“.

Плиска и християнските центрове на Европа

Национална научна конференция по случай честването на хиляда и сто годишнината от кончината на св. княз Борис Първи Покръстител

Министерство на културата, Министерство на образованието и науката, Общини Шумен и Велики Преслав, Национален археологически институт с музей при БАН — филиал Шумен, Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“, Регионален исторически музей-Шумен, Сдружение „Първа българска столица“ в град Плиска и Областна управа в Шумен.

3—4 май 2007 г. — Шумен — Велики Преслав

40 доклада



MARIN DRINOV ACADEMIC PUBLISHING HOUSE

ABOUT US

The history, development and traditions of the Marin Drinov Academic Publishing House reach back to the historic 1869 year, when the Bulgarian Literary Society was set up in Wallachia and Russia. The Society emerged in the conditions of foreign bondage and emigration, willed into life by the enthusiasm and efforts of a few scholars and men of learning, including Marin Drinov, Vasil Droumev, Vasil Stoyanov, and with the aid of ardent patriots from the Bulgarian émigré circles.

Marin Drinov and Vasil Droumev, the first actual members of the Society, organised and edited its publications.

After Bulgarian Literary Society was transformed into the Bulgarian Academy of Sciences in 1911, it embarked on a wide-scale publishing activity in the face of many obstacles arising from the lack of its own publishing and printing house.

The Academic Publishing House was established in 1949.

In 1994, on the occasion of the 125th Anniversary of Bulgarian Literary Society, the BAS Publishing and Printing

House was renamed into the Marin Drinov Academic Publishing House.

Now it is a publishing and polygraphic complex for academic literature bringing out monographs, dictionaries, reference books, encyclopedias, collections, journals, popular science literature, and manuals for all spheres of knowledge.

Of the vast multitude of other publishing houses the Marin Drinov Academic Publishing House is singled out now as one of the highly respected and preferred publishers, both by the authors for its adherence to tradition, and by the readers for obtaining up-to-date scientific information from its publications and ideas how to transfer scientific theory into practice.

With the issued academic literature the Publishing House helps for increasing the role of science in people's life, it helps for the cultural and economical development of Bulgarian people, and to enhancing their national self-confidence. Its output is a vehicle for the Bulgarian scientific thought to find its place among the Bulgarian men of science and to uphold the national and cultural prestige of Bulgaria abroad.

Contact

Address:

1113 Sofia, Acad. G. Bonchev St., Bl. 6

Tel. (+359 2) 72 09 22, 979 34 49

Fax (+359 2) 870 40 54

E-mail: baspress@abv.bg

Director

Prof. Yatchko IVANOV, DSc

Member of BAS

Tel. (+359 2) 72 09 22, 979 34 49



ХОРИЗОНТИ

Из историята на българистиката във Философския факултет на Университета „Ян Амос Коменски“ в Братислава

Традиционните приятелски отношения между България и Словакия намират разнообразни прояви — политическо партньорство, икономически връзки, интензивен културен обмен. Един от красноречивите примери за трайния интерес към България и българската култура е развитието на българистиката в най-големия и най-авторитетния словашки университет — „Ян Амос Коменски“ (УК) в Братислава. Във Философския факултет, създаден на 23 септември 1921 г. (лекции се четат от 24 октомври същата година), българският език започва да се изучава като лекторат през учебната 1925/1926 г. Една година след създаването на Катедрата по славистика и индоевропеистика, през учебната 1965/1966 г., се записват първите студенти по специалността „Български език и литература“. Същевременно старославянски (старобългарски) език и литература се преподава в Семинара по славянски филологии под ръководството на проф. Милош Вайнгарт. Самият семинар е връстник на Университета — създаден е също през 1921 г.

От 1925 г. във Философския факултет преподава проф. Франк Волман, който изнася лекции по сравнителна история на славянските литератури. Той се занимава и с българска литература и фолклор. От учебната 1925/1926 г. до 1944/1945 г. проф. Валерий Александрович Погорелов води практически упражнения по български за начинаещи (2 часа седмично). В историята на българистиката в Словакия В. Погорелов е първият лектор по български език. След 1945 г. лекторските упражнения води известната преводачка Юлия Юрчова-Стайкова, представила на словашката читателска публика много произведения на Иван Вазов, Елин Пелин, Камен Калчев, Павел Вежинов и др.

През учебната 1951/1952 г. упражнения по български води лекторът Георги Досев Георгиев, който по онова време работи по линия на културната спогодба с България на Катедрата по руски език, славистика и модерни



филологии на Философския факултет на УК. След приключване на мандата му лекторските упражнения по български през учебната 1955/1956 г. поема Винсент Бланар, а по-късно пристига като хоноруван лектор по български Георги Вълчев, научен сътрудник в тогавашния Чехословашко-съветски институт на Словашката академия на науките (САН). Той се посвещава на изследване на словашко-българските исторически и литературни връзки. Резултат от работата на Вълчев в Словакия е монографията *Z dejín slovensko-bulharských vzťahov do oslobodenia Bulharska r. 1878* (Vlčev, J.: *Z dejín slovensko-bulharských vzťahov do oslobodenia Bulharska r. 1878*. Matica slovenská, Martin 1959). С тази публикация Г. Вълчев полага основите на изследователската традиция в областта на словашко-българските културни взаимоотношения.

По заслуга на проф. Шимон Ондруш, тогавашен декан на Философския факултет, през 1964 г. се създава Катедрата по славистика и индоевропеистика. Това събитие от историята на факултета представлява важен момент в развитието на българистиката. Проф. Ондруш, който става ръководител на Катедрата, се стреми да възпита ерудирани преподаватели и изследователи. Той изпраща на специализация в България двама свои сътрудници — Емил Хорак и Ян Кошка, които по-късно преподават български език (Емил Хорак) и българска литература (Ян Кошка) в Катедрата.

За година на създаването на българистиката като обособена специалност се счита учебната 1968/1969 г. През споменатата учебна година първите студенти започват да изучават български език и литература в комбинация със словашки език и литература. Заслуга на завеждащия катедрата проф. Ондруш е възможността още през учебната 1965/1966 г. да се изучава българистика като трета специалност. Тази възможност използват най-талантливите студенти. През 1975 г. Република България награждава проф. Ондруш с орден „Кирил и Методий“ I степен за заслуги за развитието на българистиката.

От възникването на Катедрата по славистика и индоевропеистика до 1979 г. в нея работи и Милан Одран, абсолвент на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Той написва „Учебни текстове по български език“ (1967 г.), съставител е на Словашко-български и българо-словашки туристически речник (1979 г.), работи върху окончателната редакция на Българо-словашкия речник (1977 г.). След напускането на Милан Одран българско езикознание преподава Емил Хорак, учил 2 години и в Софийския университет. Внимание заслужава неговата кандидатската дисертация на тема: „Система на миналите времена в българския език, сравнени със словашкия“ (1961 г.). По-късно той се насочва и към сърбохърватския. Емил Хорак се занимава дълги години с лексикография. От 1987 г. като завеждащ катедра действа за промяна на името на катедрата в Катедра по славянски филологии.



Езиковедска българистика от 1975 г. преподава и Яна Хутянова, завършила българска филология в Софийския университет и словакистика във Философския факултет на УК. През 1986 г. тя защитава кандидатска дисертация в Московския държавен университет „М. В. Ломоносов“, посветена на моравизмите в лексиката на старославянските паметници. Понастоящем преподава основи на славистиката, история на славистиката, старославянски и българска историческа граматика. Езиковедски българистични дисциплини води Мария Добрикова, която през 1996 г. защитава дисертация на тема: „Минимални фраземи в словашкия и българския език“. Занимава се със сравнително изследване на българската и словашката фразеология. Като хоноруван преподавател през периода 1968/1991 г. обучава студенти в областта на литературоведската българистика Ян Кошка, научен работник в Института по литературознание на САН, по-късно директор на Института за световна литература. Той е автор не само на голям брой студии за историята на българската литература и нейната връзка със словашката литература, но и на много монографии. През 1997 г. Софийският университет „Св. Климент Охридски“ му присъжда почетната титла *Doctor honoris causa* за научен принос в областта на литературознанието, а три години по-късно българският президент му връчва най-високата българска държавна награда — орден „Стара планина“ I степен, за заслуги в изследването и популяризирането на съвременната и най-новата българска литература. От 1991 г. извънщатен лектор по българска литература е и Игор Хохел, преподавател по история на словашката литература на XX в. и на съвременна словашка литература в Катедрата по славянски литератури на Университета „Константин Философ“ в Нитра. Игор Хохел е известен литературен критик, есеист и публицист, преводач на българска проза.

Като лектор по български език в Катедрата по славистика и индоевропеистика през 1967—1971 г. работи Иван Буюклиев, след като през 1966 г. завършва петмесечна специализация при проф. Ян Станислав. По време на работата си в Братислава защитава през 1970 г. кандидатска дисертация на словашки език по палеославистика, посветена на структурата на относителните изречения в Супрасълския сборник. За заслуги в развитието на българо-словашките отношения е удостоен през 1994 г. със Златен медал на Философския факултет на УК (той е инициатор на обособяването на словакистиката като самостоятелна учебна дисциплина в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ през 1991 г.). Проф. Буюклиев е и известен преводач на словашка литература на български. Следващият лектор по български е Донка Вакарелска-Чобанска, сътрудник в Секцията за българска диалектология на Института за български език на БАН. Тя се посвещава на сравнителни изследвания на българската и словашката лексика. Като лектор по български език в Катедрата работи до 1974 г. По-късно,



през 1984 г., във Философския факултет на УК защитава дисертация на тема: „Лексикално-семантични паралели между българския и словашкия език“. Веса Кювлиева-Мишайкова от Секцията за българска лексикология и лексикография на Института за български език на БАН работи като лектор по български език в Катедрата по славистика и индоевропеистика от 1974 г. Занимава се със сравнителна словашка и българска фразеология.

Лекторката по български език Деспина Илиева, сътрудник в Института за чуждестранни студенти в София, преподава в Катедрата през годините 1976/1981 г. През този период подготвя за студентите българисти учебник по български език (Български език за чуждестранни студенти, 1977 г.). През 1989 г. в Братислава излиза още един неин учебник по български. След нея лектората по български език поема Лилия Манолова от Института за български език на БАН. Манолова работи в областта на лексикографията и специалната терминология. Следващ лектор е Игнат Георгиев от Великотърновския университет „Св.св. Кирил и Методий“, чиито научни интереси са насочени към сравнителните изследвания на синтактични явления в български, руски, а по-късно и в словашки език. Като лектор в Катедрата от Великотърновския университет идва по-късно и Николай Даскалов, който се занимава с полско-българските и чешко-българските литературни връзки, а след него в периода 1994—1998 г. от същия университет пристига Мария Атанасова. В края на престоя ѝ в Братислава от печат излиза нейната книга „Имената на българите в Словакия“ (1998 г.). През следващите четири години лектор по български език е Маринела Вълчанова от Университета „Неофит Рилски“ в Благоевград. През 2002 г. тя се хабилитира с труда „Глаголите *reflexiva tantum* в словашкия език и техните съответствия в българския“, а през същата година написва заедно с М. Добрикова за студентите българисти учебника „Основи на българския език. Теория и практика“. Като консултант участва и в създаването на Българо-словашкия речник. Тази практика е продължена от следващата лекторка по български език — Татяна Ичевска от Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Ичевска е автор на много студии и на три монографии. Понастоящем лектор по български език е Евгени Зашев от Кирило-Методиевския научен център на БАН, чиито основни научни интереси са свързани със старобългаристиката.

За 40 години от Философския факултет на УК излизат 65 млади българисти. В началния период българският език се преподава в комбинация със словашки като втора педагогическа специалност, по-късно като втора специалност заедно с румънски, а на два пъти в учебната дисциплина славистика. В последно време българистиката се изучава като преводаческа втора специалност в комбинация с руска, немска и хърватска филология.

Ето и кратка информация за някои от по-изтъкнатите преподаватели и учени, посветили се българистиката и старобългаристиката и работили в катедрите на Философския факултет на УК и в институтите на САН:

Валерий Александрович Погорелов (1872–1955)

Професор по сравнителна граматика на славянските езици във Варшава, Ростов и София. От 1923 г. работи във Философския факултет на УК в Братислава, където в рамките на Славянския семинар води новосъздадения Отдел по руски език и литература от летния семестър на 1922/1923 г. до 1945 г. Освен че е ръководител на руския отдел, той се занимава и с българистика. Води лекторски упражнения по български, по руски и по сръбохърватски. По време на пребиваването си в Братислава Валерий Погорелов написва значими трудове, свързани със старославянската и старобългарската проблематика. Погорелов изследва особеностите на ранния славянски превод на Евангелието от гръцки език. Сравнява старославянския текст на Евангелието с текста на *Septuaginta* и *Vulgata* и достига до заключението, че той е повлиян и от латинския превод (Из наблюдения в области древнеславянской переводной литературы. 1. Латинское влияние в переводе Евангелия. 2. Употребление форм прошедшего сложного в тексте Евангелия — *Sborník FF UK Bratislava*, 3, 1925, 32 (6), с. 207–226). Погорелов проучва също старобългарския паметник Савина книга — кирилски ръкопис, вероятно препис от глаголически оригинал, който съдържа непълен текст на кратко избрано Евангелие от X–XI в. (Опыт изучения текста Саввиной книги. *Sborník FF UK, Bratislava*, 4, 1927, 46 (1), с. 1–119). Ученият взема отношение и по сложния въпрос за народността на славянските първоучители Константин-Кирил и Методий. Убеден е, че братята имат славянски произход и посочва културно-исторически и филологически аргументи. (О *národnosti apoštolov slovianstva*. Bratislava, 1, 1927, с. 183–193). Погорелов отстоява позицията, че влиянието на западнославянските наречия върху лексиката на преводите на Кирил и Методий е било наложително, доколкото те развиват своята дейност именно сред западните славяни, според автора — сред прадедите на сегашните словаки (Западно-славянские элементы в Кирилло-Мефодиевской лексике. — In: *Sborník prací 1. sjezdu slovanských filologů v Praze 1929*. 2. Praha, 1932, 667 s.). В. А. Погорелов популяризира в Словакия и новата българска литература. (Ivan Vazov, *národný bulharský básnik*. Bratislava, г. 6, 1932, с. 537–543).

Александър Василиевич Исаченко (1910–1978)

Научните интереси на този забележителен езиковед по време на престоя му в Братислава (1941–1955) са насочени към русистиката, старославянската и старобългарската проблематика. Първоначално работи като лектор по руски език във Висшето търговско училище. Във Философския факултет на УК започва да преподава руска граматика като хоноруван преподавател



през учебната 1943/1944 г. Исаченко изследва езика и произхода на Фрайзингенските откъси. (*Jazyk a pôvod Frizinských pamiatok*, Bratislava, 1943, 105 s.) Това са три кратки славянски текста, написани между 972—1039 г. с латиница. Намерени са през 1803 г. във Фрайзингенския манастир, Бавария, в ръкопис Fris. 226. Първият е откъс от църковна молитва преди тайнството изповед, вторият е поучение преди изповед, третият съдържа отричане при изповед от злодея дявол и от всичките му дела и измами. Въпреки своя малък обем Фрайзингенските откъси имат важно значение за кирилометодиевистиката, тъй като са единствените текстове, даващи представа за религиозната практика в славянските земи, завоювани от Карл Велики и станали част от франкската държава още в края на VIII в. В своя труд Исаченко доказва, че става въпрос за старославянски паметник със словенски произход. От братиславския период в научната кариера на Исаченко са също изследванията *Začiatky vzdelanosti vo Veľkomoravskej ríši*. Turč. Svätý Martin, 1948, 108 s. и *Индоевропейская и славянская терминология родства*. — *Slavia*, 22, 1951, 43—80.

Ян Станислав (1904—1977)

Prof. PhDr. DrSc.

Завършва словашка и френска филология във Философския факултет на УК. По-късно специализира в Любляна, Краков и Париж. През 1929—1936 работи в Славянския семинар на Философския факултет на Карловия университет в Прага, от 1936 до края на живота си преподава във Философския факултет на УК в Братислава (през 1939—1954 г. във Философския факултет на Словашкия университет). От 1936 до 1947 г. Ян Станислав е завеждащ Отдела за сравнително славянско езикознание и старославянски език, през периода 1938—1948 г. е директор на Славянския семинар. За времето от 1945 до 1947 ученият е директор на Семинара по сравнително славянско езикознание, а от 1939 до 1942 г. е декан на Факултета. Проф. Станислав се занимава със славянска диалектология, старославянски език, изследва езиковите и културните отношения по времето на Велика Моравия с особен акцент върху делото на Кирил и Методий сред западните славяни. С научните си изследвания Ян Станислав се нарежда сред най-значимите словашки словакисти и слависти. През 1963 г. му е присъден орден „Кирил и Методий“ I степен от правителството на Република България. По повод 100-годишнината от рождението му в чест на този най-значим словашки славист Славистичният кабинет на САН е преименуван на Славистичен институт „Ян Станислав“ на САН.

През целия си живот Ян Станислав се занимава с въпросите на чешко-словашките, по-късно само на словашките елементи в старославянските паметници. Ето някои от по-важните му публикации: *Dnešný stav česko-slovenských prvkov v staroslovienských pamiatkach*. — *Ríša veľkomoravská, sborník*



vedeckých prác, 1933, s. 491–532; K jazykovednému mysleniu a kultúrnemu tvoreniu na Veľkej Morave a Panónii. – Zborník FFUK, 1977, Philologica 28, s. 101–115; O prehodnotenie veľkomoravských prvkov v cyrilometodejskej literatúre. Сборник в чест на А. Теодоров-Балан, София, 1955, s. 357–363; Problém slovákizmov v staroslovienských (staroslovanských) pamiatkach. – Slovo, 1974, s. 203–220; Slovenské slovo nepriaznik, stsl. неприязнь ‘diabolus’. – Slavia 25, seš. 2, 1956, s. 254–257; Slovanskí apoštoli Cyril a Metod a ich činnosť vo Veľkomoravskej ríši. Bratislava, 1945. 91 s.; Starosloviensky jazyk. č.I. (Veľká Morava a Panónia, Kultúrny jazyk a písomníctvo, Konštantín Filozof, Metod a Kliment sloviensky, Fonetika). Bratislava, 1978, 370 s.; Starosloviensky jazyk. č.II. (Morfológia). Bratislava, 1987. 320 s.; Začiatky slovanského písma a písomníctva na Veľkej Morave. – Slovanský prehľad, 4, 1963, s. 174–176; Zo štúdia slovanských osobných mien v Evanjeliu Cividalskom. – Slavia 18, 1949, s. 87–100; Zo štúdia spovedných textov spred r. 863 na Veľkej Morave alebo v Panónii. – Studia paleoslovenica, Praha, 1971, s. 335–340; Z problematiky slovákizmov v staroslovienských (staroslovanských) pamiatkach. – Jazykovedné štúdie 14, Bratislava, 1977, s. 107–131.

Винсент Бланар (1920)

Prof. PhDr. DrSc.

Най-значителният дял от научната кариера на проф. Бланар е свързана с Института по езикознание „Людовит Щур“ в Братислава, където той работи от 1961 до 1990 г. Изследванията му са в областта на историята на словашкия език, лексикологията и лексикографията, на общата, славянската и словашката ономастика, езиковата култура, библиографията на словашкото езикознание и в областта на славистиката и балканистиката. Автор е на голям брой словашко-български компаративни изследвания, на съобщения и рецензии за новостите в българското езикознание. Заедно с проф. Иван Лекъв е научен редактор на Словашко-българския речник. Изключително внимание отделя на българо-словашките отношения в областта на езикознанието (Vplyv bulharčiny na jazyk Slovákov a Čechov v Bulharsku, 1951, Vývin jazyka slovenskej a českej menšiny v Bulharsku, 1953, Jazyk slovenskej menšiny v Bulharsku zo sociolingvистického hľadiska. – In: Slovenčina na konci 20. storočia, jej normy a perspektívy. Sociolingvistica slovaca. 3. Red. S. Ondrejovič. Bratislava, Veda 1997, s. 197–202; K frekvenčnému statusu interferenčných javov (Na slovensko-bulharskom jazykovom materiáli.) – In: Slovensko-bulharské jazykové a literárne vzťahy. Red. M. Dobříková. Bratislava, T. R. I. Médium 1998, s. 49–55.) За изключителните му заслуги за развитието на българо-словашките научни и културни взаимоотношения по повод неговата 80-та годишнина Софийският университет „Св. Климент Охридски“ му присъжда званието Doctor honoris causa.



Шимон Ондруш (1924)

Prof. PhDr. CSc.

Изучава словашки език и философия във Философския факултет на УК в Братислава. Ръководител на аспирантската му работа по сравнително езикознание през 1953–1956 г. е проф. А. В. Исаченко. Кандидатската си дисертация на тема *Striedanie likvíd r/l v indoeurópskych jazykoch a jeho význam pre slovanskú etymológiu* защитава през 1958 г. От 1950 до 1964 г. работи в Катедрата по словашки език и литература на Философския факултет на УК в Братислава, през периода 1964–1990 г. в Катедрата по славистика и индоевропеистика на УК (преименувана през 1987 г. на Катедра по славянски филологии). През 1964–1986 е завеждащ Катедрата по славистика и индоевропеистика, на създаването на която е инициатор през 1964 г., декан е на Факултета през 1963–1965 г. Проф. Ондруш работи в областта на сравнителното славянско и индоевропейско езикознание, занимава се главно с етимология, старославянски език, общо езикознание и история на езикознанието. Автор е на *Úvod do slavistiky* (Bratislava 1955, 1956, 1959), съавтор на *Úvod do štúdia jazykov* (1981, 1984, 1987). Изключително внимание отделя на генетичния анализ на езиковото богатство на старославянските текстове от великоморавски произход. (*Staroslovienske drǣkolъ fustis, slovenské driek a maďarské derék truncus.* – *Slavica Slovaca* 16, 1981, 1, s. 3–10). Ондруш съумява да реши много успешно редица спорни въпроси, напр. въвежда нов прочит на великоморавската лексема *въсждѣ* от домашния славянски глагол *въсѣдлити* (*въсѣ-лити* или *въсѣдити*), успява да определи нови, неизвестни до този момент великоморавизми като напр. *гоудити* (*Z lexiky Kyjevských listov: въсждѣ.* – *Slavica Slovaca* 19, 1, 1984, s. 36–42). Ш. Ондруш разработва проблематиката, свързана със славянската Моравско-Панонска или Методиева школа, характеризираща се с високото си филологическо и литературно ниво. (*Spisovateľ a prekladateľ Metod.* – *Slovenské pohľady na literatúru a umenie*, 4, 1985, s. 36–45). “Методиевата школа”, според Ш. Ондруш, трябва да възприемаме метонимично — тук не става въпрос за една, а най-малко за три школи — Нитренска, Микулчицко-Велеградска и Блатноградска. Той смята също, че Методий е работил повече от 20 години в този регион и е познавал добре лексиката на нитренско-моравско-панонския триъгълник, който през IX в. е бил център на политическия и културния живот по средното течение на Дунав. Изследователят характеризира тези великоморавизми и панонизми, които са били съставна част от християнската терминология от по-ранен латински и от по-късен старобаварски произход. Според него великоморавизмите и панонизмите са семантична и лексикална надстройка на езиковата структура, формирана по средното течение на Дунав (става въпрос за Моравия, Словакия и Северна Панония) най-малко половин век преди мисията на солунските братя. Импулс за този по-ранен процес за



Ондруш е културното влияние на Северна Италия (Венеция, респ. Аквилея) и Бавария. Ето и някои от неговите по-важни изследвания: *Život Konštantína a Život Metoda očami súčasnej jazykovedy a literárnej teórie.* – *Studia Academica Slovaca* 12, Bratislava, 1963, s. 387–404; *Život Metoda VI: gužachu slovenškyja knigy.* – *Slavica Slovaca* 20, 2, 1985, s. 118–120.; *Žvot a dielo Metoda (spolu s E. Paulínym)*, Bratislava, 1985.

Емил Хорак (1938)

Doc. PhDr. CSc.

Завършва словашка и руска филология във Философския факултет на УК в Братислава и български език в СУ „Св. Климент Охридски“ през 1959–1960. Работи в Катедрата по славистика и индоевропеистика (през 1987 г. преименувана на Катедра по славянски филологии) от 1964 до 2000 г. От 2000 г. доц. Хорак е преподавател в Катедрата по славянски езици на Философския факултет на Университета „Матей Бело“ в Банска Бистрица. Интересите на Е. Хорак са в областта на сравнителното славянско езикознание и общото езикознание. Занимава се със съпоставително изследване на словашкия и южнославянските езици. Сред неговите изследвания, свързани с българистиката, трябва да се отбележат: *Konfrontácia spisovnej slovenčiny so spisovnou bulharčinou.* – In: *Slovakistické štúdie. Zborník vybraných prednášok Letného seminára slovenského jazyka a kultúry Studia Academica Slovaca.* Red. J. Mistrík. Martin, Matica slovenská 1985, s. 319–326; *Spisovná bulharčina a spisovná macedónčina (vzájomné vzťahy a súvislosti).* *Slavica Slovaca*, 2001, roč.36, č. 2, s. 150–155.

Яна Ондрашова-Хутянова (1951)

PhDr. CSc.

Яна Хутянова е абсолвентка на СУ „Св. Климент Охридски“ по специалността “Българска филология“, като същевременно завършва и словашка филология във Философския факултет на УК. По време на шестмесечния си стаж в Софийския университет през 1979 г. при проф. С. Иванчев се занимава с научно изследване на проблемите, свързани с развитието на членната форма в славянските и неславянските езици. (Към въпроса за членната форма в българския език. — *Език и литература*, год. 34, кн. 5, (1979), с. 77–79). През 1984–1989 г. работи като лектор по словашки език в Московския държавен университет „М. В. Ломоносов“. В Катедрата по руски език на същия университет през 1986 г. защитава дисертация на тема *Moravizmy v lexike staroslovienskych pamiatok* под ръководството на проф. Р. М. Цейтлин. Допълненото и преработено издание със заглавие *Lexika starých slovanských rukopisov.* Bratislava. Kultúrny zväz Bulharov a ich priateľov na Slovensku 1998. 140 s. излиза през 1998 г. Хутянова се занимава с проучване на великоморавските лексикални елементи в старославянските паметници: *Moravizmy v lexike staroslovienskych pamiatok.* — In: *Slovensko-bulharské jazykové*



a literárne vzťahy, Bratislava, 1998, s. 32—41; Към въпроса за църковната терминология във Великоморавия. — В: Език и литература в модерното общество. Сборник по повод 80-годишнината на българистиката във Философския факултет на УК в Братислава. Велико Търново, 2005, с. 52—69.

Мария Соколовска-Добрикова (1957)

PhDr. CSc.

От 1990 г. преподава езиковедски българистични дисциплини в Катедрата по славянски филологии на УК. От 2003 до 2007 работи като лектор по словашки език в Загребския университет. Научните интереси на Добрикова са насочени към съпоставителното изследване на българската и словашката фразеология. Сред значимите нейни научни публикации се нареждат: *Minimálne frazeologické jednotky prirovnávacieho charakteru v slovenčine a bulharčine*. Slovenská reč, 58, 1993, s. 136—139; Минимални фразеологични единици със сравнителен характер в словашкия и българския език. Съпоставително езикознание, 5, 1994, с. 14—17; *Minimálne frazémy v slovenčine a bulharčine*. — In: *Frazeologické štúdie 2*. — Bratislava: Esprima, 1997, s. 18—35; *Antroponymá v slovenskej a bulharskej frazeológii*. — In: *K aktuálnym otázkam frazeológie*. Nitra, Univerzita Konštantína Filozofa, 2001, s. 88—97; *Vlastné mená v bulharskej a slovenskej paremiologickej frazeológii*. — In: *Studia Balcanica Bohemo-Slovaca*, 5, Brno, Masarykova univerzita 2002, s. 230—236. Reduplikované častice v slovenskej a bulharskej frazeológii. — In: *Bratislavská slavistika I.*, 2002, s. 246—250; *Synsémantiká v úlohe frazeologických komponentov (Na slovenskom a bulharskom materiáli)*. — В: Език и литература в модерното общество. Сборник по повод 80-годишнината на българистиката във Философския факултет на УК в Братислава. Велико Търново, 2005, с. 94—102. М. Добрикова (заедно с М. Вълчанова) е автор на учебник за студентите българисти в УК (*Základy bulharčiny. Teória a prax*. Bratislava, Vydavateľstvo Univerzity Komenského, 2002. 268 s.). Участва също в създаването на първия том на Българо-словашкия речник (2004), съвместен проект на Катедрата по славянски филологии на Философския факултет на УК и Славистичния кабинет на САН. Със своите статии, посветени на историята и настоящето на българистика в УК, М. Добрикова се нарежда сред най-изявените й популяризатори (вж. приложената литература).

Мария Андреева-Кошкова (1952)

Mgr. CSc.

Мария Кошкова е абсолвент на Факултета по славянски филологии на СУ „Св. Климент Охридски“ по специалността “Българска филология”. От 1997 г. работи в Славистичния кабинет на САН (от 2004 г. в Славистичен институт „Ян Станислав“ на САН). Нейните изследвания са в областта на лексикологията, лексикографията, фразеологията и сравнителното изслед-

ване на словашкия и българския език. През 1981 г. в Института за български език на БАН защитава кандидатска дисертация на тема: Съпоставителна характеристика на най-големите тематични групи фразеологични единици в български и словашки език. Сред важните за развитието на словашката българистика нейни публикации са: Андреева, М.: Антонимията при фразеологичните единици в българския и словашкия език. Съпоставително езикознание, 8, 1983, 1, с. 20–25; Андреева, М.: Механизми на образуване на фразеологичните единици в българския и словашкия език. *Slavica Slovaca*, 19, 1984, 1, s. 27–35; *Z bulharsko-slovenskej frazeológie*. Bratislava, Kultúrny zväz Bulharov a ich priateľov na Slovensku 1998, 196 s.; *Jazykový prejav bulharskej menšiny na Slovensku*. – In: *Slovensko-bulharské jazykové a literárne vzťahy*. Red. M. Dobříková. Bratislava, T.R.I. Médium 1998. Мария Кошкова се занимава също и с проучване на езика на българите, живеещи в Словакия: *Etnické koncepty v jazyku (na bulharskom a slovenskom materiáli)*, *Slavica Slovaca*, 41, 2006, 1, s. 17–31. *Počítačová lexika ako súčasť internacionalizácie bulharčiny a slovenčiny*. – В: *Език и литература в модерното общество. Сборник по повод 80-годишнината на българистиката във Философския факултет на УК в Братислава*. Велико Търново, 2005, с. 103–113.

Ян Кошка (1936–2006)

PhDr. DrSc. Dr. h. c.

Картината на братиславската българистика би била твърде непълна без името на литературоведа и писателя Ян Кошка. Проф. Кошка завършва Философския факултет на УК през 1960 г. През 1958–59 г. учи и в България. Работи в Института за световна литература на САН, като от 1992 до 2006 г. е негов директор. Във фокуса на неговия научен интерес е модерната българска литература и създаването на интерпретационна концепция за „междутелтурността“ и превода. Най-значимите изследвания на Ян Кошка също са свързани с българистиката: *Recepcia ako tvorba. Slovensko-bulharské literárne vzťahy (1826–1989)*. Bratislava, 2002; *Slovenské literárne pohľady na bulharský juh (1876–1878)*, Bratislava, 1978; *Bulharská básnická moderna*, Bratislava, 1972. Проф. Кошка е носител на множество награди и отличия, сред които титлата *Doctor honoris causa* на СУ „Св. Климент Охридски“ (1997), орден „Стара планина“ I степен (2000) и почетен знак „Марин Дринов“ на БАН (2006). Неговите преводи на Хр. Ботев, Ив. Вазов, П. Яворов и др. са сред най-майсторските и сполучливи чужди преводи на български литературни творби. С неговата скорошна кончина България загуби един голям приятел, а словашката българистика — един изключителен учен.

Игор Хохел (1953)

PhDr., CSc.

Учи словашки и български език във Философския факултет на УК. Занимава се с литературоведска българистика и преводи на българска проза.



Преподава история на българската литература в Катедрата по славянски филологии от 1991 до 2005 г. Работи в Катедрата по словашка литература на Философския факултет на Университета „Константин Философ“ в Нитра. Най-важни българистични трудове на И. Хохел са: *K výsledkom literárnovednej bulharistiky*. – In: *Štúdium slovanských filológií na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave*. Red. Jozef Hvišč. Bratislava, T.R.I. Médium 1996, s. 65–72; *Preklad a literárnokritická recepcia bulharskej literatúry na Slovensku v 60. rokoch*. – In: *Slovensko-bulharské jazykové a literárne vzťahy*. Edit. Mária Dobríková. Bratislava, T.R.I. Médium 1998, s. 121–129.

Към изброените имена следва да се добавят още учени, които, макар и да не работят пряко с българска проблематика, със своите палеославистични трудове имат отношение към старобългаристиката:

Еуген Паулини (1912–1983)

Prof. PhDr. DrSc.

Завършва словашка филология и латински език във Философския факултет на УК. В научноизследователската си работа се насочва главно към историята на словашкия език, занимава се с диалектология и изучаване на словашкия книжовен език. Негови трудове от областта на старославянската проблематика са: *Slovesnosť a kultúrny jazyk Veľkej Moravy*. Bratislava, 1964. 245 s.; *Život a dielo Metoda* (с III. Ондруш), Bratislava, 1985.

Рудолф Крайчович (1927)

Prof. PhDr. DrSc.

Учи словашки език и философия във Философския факултет на УК. От 1950 г. работи в Катедрата по словашки език и литература, по-късно в Катедрата по словашки език. Занимава се с изследване на историята на словашкия език, с ономастика, славистика и словашка историческа фонология. (*O jazyku na Veľkej Morave a jeho kultúrnej forme*. – *Jazykovedný časopis*, 36, 2, 1985, s. 104–111.).

Описаната картина на българистиката в УК в Братислава няма претенции за изчерпателност. Тя обаче дава достатъчно ясна представа за приемствеността на една научна и образователна традиция, която начева още със създаването на Философския факултет на УК и достига до днешния ден. Заедно с българистичните занимания и изследвания, които в една или друга степен се развиват в останалите университетски центрове като Прешов, Нитра, Банска Бистрица и Търнава, като цяло се откроява трайният интерес към българския език, българската литература и българската култура в Словакия. Добрите традиции обаче не бива да се приемат за историческа даденост. Макар и да съжителства вече заедно със Словакия в новия европейски дом, България, чрез своите институции, не трябва да престава да поощрява младото поколение словашки студенти и учени да се посветят

на българистиката. Само по този начин традицията може да бъде съхранена в конкурентния модерен свят.

Literatúra:

1. *Atanasova, M.*: Bulharský jazyk a literatúra 2. - In: Štúdium slovanských filológií na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Red. Jozef Hvišč. Bratislava, T.R.I. Médium, 1996, s. 62–64.
2. *Dobrikova, M.*: Bulharský jazyk a literatúra 1. - In: Štúdium slovanských filológií na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Red. Jozef Hvišč. Bratislava, T.R.I. Médium, 1996, s. 55–64.
3. *Dobrikova, M.*: Bratislavská Alma mater a bulharistika. - In: Slovensko-bulharské jazykové a literárne vzťahy. Edit. Mária Dobríková. Bratislava, T.R.I. Médium, 1998, s. 130–141.
4. *Dobrikova, M.*: Dve jubileá slovenskej bulharistiky. - In: Jazyk a literatúra v modernej spoločnosti. Zborník je venovaný 80. výročiu bulharistiky na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Faber, Велико Търново, 2005, s. 11–22.
5. *Hochel, I.*: K výsledkom literárnovednej bulharistiky. - In: Štúdium slovanských filológií na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Red. Jozef Hvišč. Bratislava, T.R.I. Médium, 1996, s. 65–72.
6. *Huťanova, J.*: Štúdium staroslovienčiny. - In: Štúdium slovanských filológií na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Red. Jozef Hvišč. Bratislava, T.R.I. Médium, 1996, s. 26–32.
7. *Ondruš, Š.*: Minulosť a prítomnosť slovanskej filológie a porovnávacej jazykovedy na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského. - In: Universitatis Comeniana. Philologica, 28, Bratislava, 1981, s. 19–34.
8. *Ondruš, Š., Huťanova, J.*: Slovanské filológie. Porovnávacia jazykoveda a porovnávacia literárna veda. - In: Slavistika na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Bratislava, Stimul, 1993, s. 2–23.
9. *Sokolovská-Dobrikova, M.*: Българистика във Философския факултет на Братиславския университет „Ян Амос Коменски“. Български език, 5, 1987, с. 430–433.
10. Zoznamy prednášok a poslucháčov Filozofickej fakulty UK v Bratislave v rokoch 1921–1996.

Яна Хутянова, Евгени Зашев



ABOUT THE CENTRAL LIBRARY OF THE BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES

The Central Library of the Bulgarian Academy of Sciences is a multidisciplinary scientific library responsible for the creation and the organization of the national library collection and of the library and information services of the readers and users with Bulgarian and foreign scientific literature and data bases in the field of mathematical, physical, chemical, biological sciences, Earth sciences, technical sciences, humanities and social sciences. The Central Library is a center of the special bibliography in the research fields covered by the Academy. The Library is a depository for the publications of the World Bank. It manages a network of 48 special libraries of the permanent research units of the Academy in an integrated library complex. The Central Library carries out research and development activity in the field of library and information sciences. It publishes monographs, reference works, bibliographies, studies and articles. Carries out expert activity in the field of the library and bibliographic standards and technologies. Collaborates in national and international projects. The Central Library is a base for education of students in library and information sciences.

The Central Library is the first scientific library in Bulgaria, founded in 1869 in Braila, Romania, as a book collection of the Bulgarian Learned Society, today Bulgarian Academy of Sciences. The whole academic library stock in 2004 is 1 888 763 volumes, from which 1 073 533 volumes of book and special kind of publications, and 815 230 volumes of periodicals. The academic collections contains more than 70 personal libraries and unique collections (old-printed books, microfilms of Slavonic and Greek manuscripts, Slavic literature). Promotes international cooperation with more than 1 500 institutions all over the world. Annually more than 1000 readers are served with over 20 000 library units and access to foreign data bases. In the Central Library is implemented the automated system for management of information resources ALEPH 500. An electronic catalogue is build for up to date and permanent 24-hour service and access to foreign data bases. The Library is a national coordination center for international standards MARC 21 and AARC2, and possesses rightful license from the Library of Congress to exchange data with leading libraries in the world.

Address: 1, 15 Noemvri Str., Sofia 1040
tel. (+359-2) 987 89 66, fax (+359-2) 986 25 00
E-mail: library@cl.bas.bg
URL: <http://www.cl.bas.bg>



НАУЧЕН ЖИВОТ

Международна научна конференция

Biblia Slavorum Apocryphorum. I. Vetus Testamentum

(19–21. 10. 2006, Лодз, Полша)

От 19 до 21 октомври 2006 г. в Лодз се проведе Международната научна конференция *Biblia Slavorum Apocryphorum. I. Vetus Testamentum*, организирана от Катедрата по южнославянски филологии при Лодзкия университет. В нея участваха известни учени не само от различни научни центрове в Полша (Варшава, Краков, Лодз, Познан), но и от други европейски страни: Австрия, България, Македония и Русия. На научния форум бяха представени някои нови постижения и тенденции в палеославистиката (по-конкретно в областта на проучването на славянската старозаветна апокрифна традиция), както и различните подходи и методи в изучаването на сложното и многолико явление *псевдоканонична литература*. Заявените доклади бяха 29, от които 11 на чуждестранни учени. Докладите (на полски, английски и руски език) биха могли да бъдат групирани в три основни тематични блока:

— старозаветните апокрифи; състояние на изследванията, текстологически проблеми, езикът на творбите, връзки между оригинал и преводи, поетика, периодизация на псевдоканоничната литература, богословска проблематика;

— отношение между канонична литература, митология и фолклор; битовото (народното) християнство и старозаветната псевдоканонична литература;

— иконография на старозаветните лица и събития.

Конференцията беше открита на 19 октомври в Научно-конференционния център на Лодзкия университет от проф. д-р Малгожата Коритковска, ръководител на Катедрата по южнославянски филологии, която поднесе приветствия заедно с главния организатор на симпозиума, проф. д-р Георги Минчев, и декана на Филологическия факултет — проф. д-р Ярослав Вежбински.

Научната програма бе открита с доклада на проф. д-р Милена В. Рождественская от Санкт Петербург на тема: *Ветхозаветные сюжеты в вопросо-ответной апокрифической древнеславянской литературе* („Бесе-



да трех светителей“ и „Сказание о 12 пятницах“). След кратка почивка бяха изнесени други доклади: на ст.н.с. Анисава Милтенова от София *Parabiblical Literature in Mediterranean World and its Reception in Medieval Bulgaria (10th–14th cc.)*; на проф. Йоханес Райнхарт от Виена: *A Croatian Glagolitic Excerpt of the Slavonic Enoch (2Enoch)*; на проф. д-р Мажанна Кучинска от Познан: *Motywy i funkcje apokryfów quasi-kanonicznych (na wybranych przykładach)*; на д-р Иван Петров от Лодз: *Избранные проблемы системы глагольных времен в староболгарских апокрифических текстах*. Проф. д-р Георги Минчев и д-р Малгожата Сковронек показаха най-новото постижение на Лодзкия факултет в доклада си: *Projekt elektronicznej bazy danych słowiańskich apokryfów starotestamentowych*. По време на дискусиата някои участници в конференцията заявиха готовност да помогнат в осъществяването на идеята. В края на първото заседание д-р Малгожата Сковронек прочете доклада на д-р Мая Ангеловска Панова от Скопие: *Heretical theology and Bible's Interpretation*, която не успя да пристигне за конференцията, но бе изпратила своя текст.

През втория ден бяха изнесени докладите на: доц. д-р Илия Пачев от Лодз *Funkcja literacka struktury apokryfów Starego Testamentu*; д-р Владимир Караджоски от Прилеп *The folk religion of the Macedonian people*; магистър Магдалена Любанска от Варшава *Motywy starotestamentowe w rodopskich wierzeniach "ludowych"*; проф. д-р Ева Шатковска от Варшава *Apokryfo Aseneth w literaturze staroczeskiej i staropolskiej*; проф. д-р Магдалена Зовчак от Варшава *Dwa Przymierza w religijności ludowej: kontaminacje*. Следобедното заседание на конференцията бе открито с доклада на д-р Анета Павловска от Лодзкия университет на тема: *Ikonaografia Wieży Babel a problem Obcego w Biblii*. Вторият доклад на д-р Йовита Ягла от Лодзкия университет също бе посветен на иконографията на старозаветни библейски мотиви: *Choroby w Biblii na przykładzie wybranych bohaterów i zdarzeń. Średniowieczne i renesansowe wzory ikonograficzne oraz ich późniejsze przetworzenia*.

Програмата на третия ден на конференцията включваше следните доклади: на проф. Иванка Гергова от София на тема: *Апокрифические элементы в ветхозаветных иллюстрациях Манасиевой летописи*; на д-р Маргарита Куюмджиева от София: *Extra-Biblical Sources for the Iconography of the Prophet Moses in the Byzantine and Post-Byzantine Painting*; на магистър Кирил Маринов от Лодз: *Ideologiczno-Ischatologiczna wymowa „Bułgarskiej kroniki apokryficznej”*. За съжаление, д-р Ян Страдомски от Краков отсъстваше поради болест, но докладът му *Apokryfy starotestamentowe w cyrylickich zbiorach rękopisów Biblioteki xx. Czartoryskich w Krakowie* беше прочетен от д-р Иван Петров.

Симпозиумът завърши с благодарности, изразени от ректора на Лодзкия университет, проф. Елиза Малек, от организатора проф. Георги Минчев,



както и от един от най-активните участници на форума — проф. д-р Милена В. Рождественская.

Международната научна конференция *Biblia Slavorum Apocryphorum. I. Vetus Testamentum* имаше за цел да промени дефиницията и да погледне по нов начин на понятия и явления, свързани с културното наследство на славяните, преди всичко в областта на *старозаветната псевдоканоничен литература*. Обърна се внимание на проблемите, свързани с коментиране на публикуваните текстове, поетиката и езика на старославянските творби, периодизацията на псевдоканоничната литература, а така също на отношенията между псевдоканоничен и библейски текст. Придаде се особено значение на изследванията, анализиращи връзките на тези текстове с други кодове на славянската култура (фолклор, иконография).

Конференцията имаше интердисциплинарен характер — тематиката на докладите бе свързана с различни области на науката: теория и история на литературата, лингвистика, история на изкуството, етнология и др., но разнообразието на темите не попречи на участниците да спорят и да водят интересни дискусии. Много от тях не само показаха резултатите от работата си и получиха възможност да бъдат оценени, но имаха шанса да се запознаят с други специалисти и с техните постижения.

Каролина Кшешевска, Мартин Фастин (Полша)



Научна конференция в памет на проф. Иван Дуйчев

По инициатива на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ — Център за славяно-византийски проучвания „Проф. Иван Дуйчев“, Катедра „Архивистика и помощни исторически дисциплини“ и Историческия факултет на 18 април 2007 г. бе организирана Научна конференция на тема: „В памет на 100-годишнината от рождението на проф. Иван Дуйчев“ (1907—2007 г.) — архивно наследство“.

С тази конференция се стартира програмата от чествания на ЦСВП „Проф. Иван Дуйчев“ по повод на юбилея.

Целта на конференцията е да припомни и оповести неизвестни факти и архивни свидетелства за живота и съдбата на проф. Дуйчев като университетски преподавател, историк, архивист и филолог, основоположник на съвременната българска университетска архивистика като образователен модел. Конференцията е повод да се документират спомени на колеги, ученици и всички останали, които са имали възможност да работят и да общуват с него.

Приветствия към конференцията поднесоха: проф. д-р Аксиния Джурова — директор на ЦСВП „Иван Дуйчев“, д-р Боряна Божашка — председател на ГУА при МС и проф. Дойно Дойнов.

С доклади участваха следните учени: акад. Васил Гюзелев, председател на Асоциацията на византинистите в България, — *Историкът Иван Дуйчев*, проф. Боряна Христова, директор на Народна библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ — *Проф. Иван Дуйчев и Българската археографска комисия*, доц. Адрияна Нейкова (ИФ) — *“Лекциите по архивистика” на Иван Дуйчев като библиографски факт*, ст.н.с. Стоянка Кендерова — *Нови постъпления от източни ръкописи и старопечатни книги в библиотеката на ЦСВП „Проф. Иван Дуйчев“*, Мария Иванова (ЦСВП) Библиотека „Елена и Иван Дуйчеви“, д-р Мария Полимирова (ЦСВП) — *Сбирката от старопечатни книги в Центъра за славяно-византийски проучвания “Проф. Иван Дуйчев”* и др.

Участие в конференцията взеха и студенти от специалността „Архивистика и документалистика“ на СУ „Св. Климент Охридски“.

Конференцията е подкрепена и от Българската национална телевизия, която любезно предостави безвъзмездно документален филм, посветен на проф. Дуйчев.

Мария Иванова



Национална научна конференция „Плиска и християнските центрове на Европа“, Шумен—Велики Преслав, 2—4 май, 2007

От 2 до 4 май 2007 г. по случай честването на 1100-годишнината от кончината на св. княз Борис Първи в градовете Шумен и Велики Преслав беше проведена Национална научна конференция на тема „Плиска и християнските центрове на Европа“. Нейни организатори бяха: Министерството на културата, Министерството на образованието и науката, Общините Шумен и Велики Преслав, Националният археологически институт с музей при БАН — филиал Шумен, Шуменският университет „Епископ Константин Преславски“, Регионалният исторически музей в гр. Шумен, Сдружението „Първа българска столица“ в град Плиска и Областната управа в Шумен.

В конференцията взеха участие с доклади известни български учени като проф. Василка Тъпкова-Заимова (София), проф. Тотю Тотев (научен ръководител на форума), проф. Рашо Рашев, проф. Иван Йорданов, проф. Людмила Дончева-Петкова (НАИМ при БАН), проф. Казимир Попконстантинов и проф. Анчо Калоянов (Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“) и още близо 40 други изследователи на Българското средновековие.

През първия ден участниците имаха възможност да присъстват на тържествата, проведени в центъра на град Плиска, където беше открит монумент с деветметрова фигура на св. княз Борис Първи. Разгледани бяха и старините в Националния историко-археологически резерват, както и новата експозиция на музея в Плиска. Следобед беше направено посещение и в Мадара, където отскоро функционира обновена експозиция в музейната сграда.

Работата на конференцията протече на 3 и 4 май в четири заседания, като последното (с тематика, съвременна на историята и културата на средновековния Преслав) се проведе в град Велики Преслав. Посетени бяха новоразкопани обекти в старата столица, както и експозицията на Археологическия музей. Там бе представена изложба с новооткрити археологически материали и се състоя откриване на приемен туристически център в подножието на Златната Симеонова църква.

В пленарното заседание се откри докладът на проф. Василка Тъпкова-Заимова, която направи синтезиран историографски преглед на проучванията върху епохата на княз Борис Първи и концентрира вниманието си върху темата: „Три папи и двама патриарси в църковната политика на



княз Борис Първи“. Обобщение върху християнството в политиката на българските ханове направи Р. Рашев, а Ив. Йорданов се спря обстойно на приноса на сфрагистиката в изследване на важни моменти от управлението на княза покръстител. Т. Тотев анализира кръстокуполното църковно строителство в Плиска и Преслав, за което има данни, че е започнало още в първите години след покръстването като израз на обвързването на владетелския двор с Константинополския патриархат. Г. Тодоров (София) представи свое виждане и прочит на свидетелството за избиването на болярските родове през 865 г., изтъквайки, че става въпрос за наказание само на 52-та водачи на бунта и техните първородни синове. Вкорененото убеждение за избиване на „52-та рода“ той оцени като „мит“, създаден още от времето на Константин Иречек.

Във второто заседание бяха разгледани редица прояви на материалната и духовната култура от епохата на княз Борис Първи. К. Попконстантинов и Р. Костова изложиха своето виждане за „Манастирите на Покръстителя“, като отбелязаха общите закономерности в оформянето на архитектурно-археологическите ансамбли при Голямата базилика в Плиска, при Равна, Провадийско, „Теке Караач“ край Варна и др. П. Георгиев спря вниманието си върху столиците Плиска и Велики Преслав от гледна точка на тяхната типологическа характеристика и хронология. Изтъкнати бяха доводи, които сочат, че решението за преместването на столичния център е било взето вероятно още след покръстването, а мерките за неговата реализация датират още през 80-те години на IX в. Началото на столичното строителство във Велики Преслав датира от това време и следва да се разглежда в контекста на съобщението на Патриарх Фотий, че българският княз е следовник на Константин Велики не само по деяния, но и „по подражание“. Важни данни за неговото „ктиторство“ на новата столица се намират и в Българския апокрифен летопис. Георги Атанасов (Силистра) представи своя реконструкция относно личността на познатия само по епиграфски и сфрагистични данни епископ Николай и за неговата роля за създаване на църковната организация след покръстването. Според него той е бил назначен за архиерей на Дръстър. Живко Аладжов (София) изложи обобщение върху историческите и археологически свидетелства за политиката на княз Борис в земите на юг от Хемус. Димо Чешмеджиев (Пловдив) представи свои наблюдения относно една известна стенописна композиция от Монте Челио в Рим и се спря на възможната ранна проява на култа към св. Иполит Римски в България. Лиляна Симеонова (София) направи обстоен преглед на данните за т.нар. „ужасяващ събор“, т.е. посмъртния съд над папа Формоза (891—896) и сложните политически взаимоотношения в Латинския запад през втората половина на IX в.

Заседанията през втория ден на конференцията бяха посветени основно на паметници на християнската култура в България в по-широки граници



(IX—XVII в.). Я. Димитров, както и Г. Илиева, се спря на християнската символика, съхранена в археологически паметници (графити и др.) от епохата на княз Борис Първи или близко до нея време. Л. Дончева-Петкова, Бони Петрунова, Николай Марков, Стойчо Бонев разгледаха групи или отделни средновековни кръстове. Радослав Василев и Валери Йотов, както и Г. Атанасов, представиха наблюденията си от новоразкрити църкви съответно от Външния град на Плиска и с. Преселенци, община Генерал Тошево. Маргарита Ваклинова и Ирина Щерева представиха обобщение върху своите наблюдения за хронологията, характера и архитектурата на разкопаната през последните години „владетелска“ църква в Дворцовия център на Велики Преслав. Според тях това е катедрален храм (базилика), заложен още при управлението на княз Борис Първи, който е бил преустроен и продължил да функционира и през X век. Тодор Балабанов разгледа основните данни от своите разкопки на малък манастир в планинската околност на Велики Преслав, а Георги Майсторски направи преглед на данните за преславските предградия.

В изнесените общо 40 доклада и съобщения беше представен или обобщен важен археологически, сфрагистичен, епиграфски и исторически материал, който разширява, а в някои направления и задълбочава, нашите познания за материалната култура и историческите процеси в християнска България през Средновековието.

Материалите от изнесените доклади, както и на авторите, които по различни причини не можаха да вземат участие в конференцията, ще бъдат отпечатани в отделен том.

Павел Георгиев



BULGARIAN BOOKS

Книгоразпространителска фирма „BULGARIAN BOOKS“ предлага български научни издания, речници, енциклопедии, албуми, художествена литература.

За информация и контакти:

The book-dealing company „BULGARIAN BOOKS“ offers to its clients scientific books, dictionaries, encyclopedias, albums, fiction from Bulgaria.

For contacts, please use the following address:

BULGARIAN BOOKS

SOFIA 1000

PO Box 1567

fax/tel. (359 2) 952 25 75

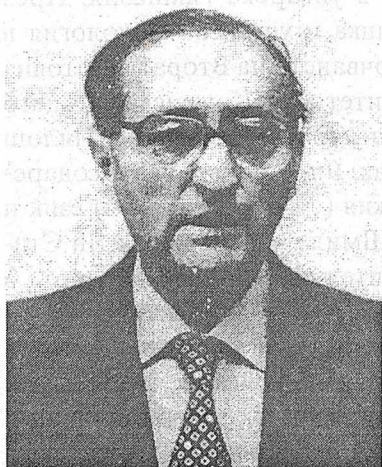
e-mail: bulgarian_books@abv.bg

Mrs Teodora Davidova



ПРОФИЛИ

Петер Кирай на 90 години



Проф. Петер Кирай, дописен член на БАН (1989), е сред най-видните представители на съвременната славистика и чуждестранна българистика. Неговата необичайно продължителна творческа кариера е свързана с една трета от историческия път на славистиката в Унгария, чието институционно и методологично утвърждаване, както е известно, датира от средата на XIX в. При това, забележителното творческо дълголетие на проф. П. Кирай достигна своя връх именно през последните няколко години, когато той издаде шест книги, посветени на проблеми както из областта унгарското езикознание, така из областта на славянското езикознание и българистиката. Сред тях са теми като парламентарният език в Унгария в края на XVIII и началото на XIX в. (2000), славянските диалекти в Унгария (2001), делото на славянските първоучители братята Кирил и Методий (2001), възникването на източните централно-европейски правописи и книжовни езици (2003), унгарската тематика в полските хроники и летописи (2004) и спорните събития около основаването на унгарската държава (2006).

Славистичната и българистичната дейност на проф. Петер Кирай е получавала и продължава да получава голямо международно признание, включително у нас. Той е носител е на ордена „Кирил и Методий“ I степен (1977) и на международната награда „Братя Кирил и Методий“ (1986), на почетния знак „Лудовик Щур“ на Словашката академия на науките (1993). През 2001 г. за цялостния си принос като учен българист проф. Петер Кирай бе награден от Българската академия на науките с нейния почетен знак „Марин Дринов“, а за заслугите си към развитието на славянското езикознание в Унгария — с възпоменателния медал „Миклош Ревай“ на Унгарското



езиковедско дружество. Миналата година за своята 60-годишна научна, преподавателска и организаторска дейност видният унгарски изследовател бе отличен от Унгарската академия на науките с „Венеца Йозеф Йотвьош“ и със званието *Laureatus Academiae Hungaricae*.

Тъй като на българската научна общественост проф. Петер Кирай е познат главно чрез трудовете си, тук накратко ще допълним портрета на учения с някои биографични сведения, които разкриват изграждането му като славист и българист. Роден е на 22 ноември 1917 г. в Унгария, в село Малца (Малчице), окръг Земплен, където се говори източнословашки диалект. Но след Първата световна война родното му село остава в Чехословакия. Учи в словашко основно училище и в унгарска гимназия. През учебната 1937—38 г. се записва да следва чешка и унгарска филология в Карловия университет в Прага, но поради започването на Втората световна война се премества в Братиславския университет „Ян Коменски“, където завършва през 1941 г. Има забележителни учители лингвисти — Милош Вайнгард, Владимир Шмилауер, Лудовит Новак, Ян Станислав. Благодарение на М. Вайнгард той обиква старославянския (старобългарския) език и получава добри основи по този предмет. Вл. Шмилауер в Прага и Ян Станислав в Братислава го запознават със сравнителноисторическия метод в езикознанието, а Л. Новак в Братислава го запознава с въпросите на структурното и функционалното езикознание. След като завършва висшето си образование, Петер Кирай започва работа като учител в унгарската гимназия в Братислава. Междувременно през октомври 1942 г. е мобилизиран в словашката армия, но не е изпратен на фронта. След войната се преселва в Унгария поради колективното лишаване от права на унгарците в Чехословакия и закриването на унгарските училища там.

През 1945 г. младият специалист полиглот¹ Петер Кирай постъпва на работа в Националната библиотека „Сечени“ в Будапеща. Там в продължение на четири години има възможността да се запознае с богатата ѝ сбирка от старопечатни издания. Върху по-нататъшното му развитие като езиковед оказва влияние най-вече видният унгарски славист Ищван Книежа, който подсилва у него интереса към историческото и сравнителното езикознание. Именно тук, в библиотеката, започва научната си кариера, като подготвя и защитава докторат в университета „Петер Пазман“ (1946). От 1949 г. нататък — до излизането в пенсия — професионалната кариера на проф. Кирай протича, казано условно, в два периода. Първият — 25 години в Института по езикознание при УАН (1949—1974), където израства като учен, започвайки

¹ Проф. П. Кирай завършва университетското си образование с владеенето на чешки, словашки, руски, полски, немски, гръцки, латински; през 80-те години на миналия век изучава и български език.



от длъжността библиотекар, а след това работи като изследовател. С подкрепата на проф. Ищван Книежа Петер Кирай става един от организаторите на славистичните изследвания в Унгария, започнали след Втората световна война. Той съсредоточава научните си усилия в издирването, каталогизирането и разработването на славянските (в това число и български) езикови паметници в Унгария и поставя началото на изследването на славянските диалекти в родината си. През 1954 г. защитава кандидатска дисертация за печатните паметници на източнословашкия диалект, а през 1973 г. — докторска дисертация за придобиване на научната степен доктор на езиковедските науки по темата за славянските диалекти в Унгария. Едновременно с научното му признание започва и успешната му административна кариера и организационна дейност в славистиката както в родината му, така и в странство. От 1959 г. той е заместник-директор на Института по езикознание при УАН и като такъв счита за една от главните си задачи да създаде плодотворни и приятелски връзки със славистите от славянските държави. Тясно специализираната му научноизследователска дейност е съпроводена от активно участие в международните славистични конгреси, на които за пръв път се представя в Белград през 1955 г. с доклад за задачите на славистиката в Унгария. Проф. Петер Кирай е член на Международния комитет на славистите от 1963 г. и участва в създадените към него Комисия по изработването и издаването на атласа на славянските езици и Комисия по издаването на славянски текстове.

Вторият период в активната професионална дейност на проф. Петер Кирай може да се определи по-скоро като педагогически — в продължение на 13 години той е ръководител на Катедрата по славянски филологии в Историко-филологическия факултет на Будапещенския държавен университет „Лоранд Йотвощ“, където заема този пост и където е професор до пенсионирането си през 1987 г. През това време в рамките на Катедрата се провежда обучение по българска, чешка, сърбохърватска и полска филология. Проф. Кирай преподава старобългарски (църковнославянски) и въведение в славистиката. Негова е заслугата при разработването на проекта за реформа в чуждоезиковото обучение във висшето образование предметът старобългарски да бъде включен и за в бъдеще в учебната програма на Катедрата. За организаторските си способности унгарският учен се изказва твърде скромно: „Що се отнася до развитието на славистиката, включително българистиката, мога да кажа само, че бях ръководител на славянската катедра в благоприятно време, когато беше подигурено развитието на отделните нейни клонове. Сега обаче, както дочувам, има влияние на международните тенденции“².

² Писмо от Петер Кирай до Пенка Пейковска, 25 март 2007 г., Личен архив.



Научното творчество на проф. Кирай отразява спецификите на славистиката в Унгария, в частност това, че както в изследванията, така и в обучението са съществували и съществуват две течения: едното бихме могли да наречем унгароцентрично, а другото — общославистично. Макар да се занимава и с проблеми на унгарското езикознание, по-голямата част от творчеството му е със славистична насоченост. Основните тематични области на славистичните му изследвания са славянската диалектология (словашки, полски, украинско-карпатски и словенски диалекти в Унгария), началото на славянската писменост и историята на славянските книжовни езици (дейността на Кирил и Методий, изследването на славянските езикови паметници в Унгария, началото на словашката писменост, история на източнословашкия книжовен език, ролята на Будимската университетска печатница във възникването на книжовните езици и правописи на източноевропейските народи), славянските извори за епохата, когато унгарците завладяват родината си в Карпатския басейн, езиковата интерференция по отношение на унгарския и словашкия език.

Българистичните изследвания на проф. Петер Кирай засягат въпроса за делото на Кирил и Методий, българските езикови паметници в Унгария и българоезичните издания на Будимската университетска печатница. Във връзка с дейността на Кирил и Методий той се интересува предимно от унгарските аспекти като: срещата на Константин-Кирил и Методий с унгарците на Кримския полуостров и в долината на Дунава, глаголическите езикови паметници от Унгария, въпросът за глаголическите букви в надписи от унгарските земи и в руническото писмо на унгарците. Що се отнася до историческите връзки между унгарците и българите, проф. Кирай разработва въпроса за унгарския фактор в българо-византийските взаимоотношения през Средновековието (участието на унгарците на страната на българите във войната от 811 г., водена между българския владетел хан Крум и византийския император Никифор I Геник, и конфликтът между българи и унгарци по времето на цар Симеон, през 894—896 г., когато византийците са съюзници на унгарците и противници на българите), анализира сведения от старобългарски извори за унгарците, както и извори за българското присъствие в Пеща.

Сред откритите и издадени от изтъкнатия унгарски славист старобългарски езикови паметници най-значителните са: Будапещенски глаголически фрагмент от XII в., везан надпис на кирилица от кесия на крал Ищван I — основател на унгарската държава, будапещенски фрагмент от апостол от XIII в., (създадено в Молдова или Влашко), будапещенско българско Четвероевангелие от XVI в., фрагмент от гръцко-български речник от 1828 г. Особено ценни за българската наука са проучванията му върху славянските аспекти на заселването на унгарците в Карпатския басейн, тъй като те раз-



криват културното взаимодействие между българи и унгарци през Средновековието. Проф. Петер Кирай открива споменаването на унгарци (угри) в житията на Кирил Методий жите и в житието на Наум. Спира се подробно на този въпрос в студиите си *A magyarok említése a Konstantin-legendában* [Споменаване на унгарците в Легендата за Константин], *A magyarok említése a Metód-legendában* [Споменаване на унгарците в Легендата за Методий] и *A magyarok említése a 811. évi események óbolgár leírásában* [Споменаване на унгарците в старобългарско описание на събитията от 811 г.]³.

Заслужава да се отбележи, че проф. П. Кирай разработва и проблеми от възрожденския период в българската история. Особено значими за обогатяването на познанията ни върху епохата на Българското възраждане са изследванията му за ролята на Будимската университетска печатница в културната история на България, която разглежда на фона на значимостта на Печатницата за културния живот на народите в Дунавския басейн. Известно е, че чрез Будимската печатница е видяла бял свят част от българската възрожденска литература. За пръв път той се спира на този въпрос в доклад, изнесен на Международния славистичен конгрес във Варшава през 1973 г. Няколко години по-късно (1977) по повод на 400-годишнината от създаването на Университетската печатница и 200-годишнината от преместването ѝ в Буда по инициатива на проф. Кирай УАН организира специална международна конференция, на която тази литература е високо оценена. Впоследствие той подготвя (като редактор и съставител) приносния сборник със заглавие *Typographia Universitatis Hungaricae Budae 1777–1848* [Унгарската университетска печатница в Буда 1777–1848] (1983). В този труд той подчертава голямата подкрепа на Будимската университетска печатница за българската национална кауза. Част от проучванията върху нейните славяноезични издания проф. Кирай включва в книгата си *National Endeavours in Central and Eastern Europe 1777–1848 as Reflected in the Publications of the University Press of Buda 1777–1848* [Национални стремежи в Централна и Източна Европа 1777–1848] (1993). Половинвековната си изследователска работа върху ролята на Будимската печатница във възникването на книжовните езици и правописите на народите от Централна Източна Европа видният унгарски учен обобщава в монументалния си труд с едноименно заглавие, издаден през 2003 г. Там той разглежда езиковите и типографските особености на изданията, излезли от Университетската печатница на унгарски, немски, словашки, чешки, хърватски, словенски, сръбски, русински, руски, български, македонски, румънски, новогръцки език, иврит, от

³ Magyar Nyelv [по-нататък MNy] 70, 1974, 1–11, 157–173, 269–285, 406–430; 72, 1976, 136–148, 257–268, 408–422; 73, 1977, 31–42.



две гледни точки — на книжовния език (т.е. анализира ролята на тези издания във възникването на споменатите книжовни езици) и с оглед на историята на правописа (т.е. анализ на по-важните принципи, които авторите са следвали, за да изградят даден правопис). Народите и народностните групи, говорили изброените езици, са живели на територията на унгарското кралство, Трансилвания, Хърватско-Славония, но изданията, излезли на тези езици, са достигали и до присъединените към Австро-Унгария русини от Галиция, както и до народите от Османската империя — сърби, българи, гърци и румънци. От 1801 до 1848 г. Будимската печатница издава 25 книги за нуждите на българите. Те представляват три школи — новобългарската, църковнославянската и славянобългарската. В тази своя книга проф. Петер Кирай представя българоезичните издания в хронологически ред в пет подглави — първите книги на Университетската печатница, западнобългарски трудове, Брашовският център, речници, североизточни и по-късни западнобългарски трудове.

Своята популярност сред нашата научна и културна общественост проф. Петер Кирай до голяма степен дължи и на това, че има издадени негови книги в България. През 1988 г. излезе от печат съставеният от него сборник „Унгарска българистика“, която запознава българските читатели с най-новите за онова време езиковедско-исторически и езиково-социологически проучвания в Унгария. В уводната си статия към сборника съставителят, на когото до голяма степен се дължи развитието на българистиката в Унгария, дава обстойна представа за нейната история, бележи нейните проблеми и перспективи. През 2001 г. Академичното издателство „Марин Дринов“ издаде негова книга под надслов „Истинна повест за Кирил и Методий“. В този свой труд унгарският учен подлага на задълбочен лингвистичен и извороведски анализ едно непознато издание на биографиите на Константин-Кирил, на Методий и на Климент Охридски, а именно издадените през 1823 г. тъкмо в Будимската печатница в превод на „славеносръбски“ език жития на охридския архиепископ Теофилакт — един от най-близките ученици на Климент; преводът е дело на будимския сръбски източноправославен епископ Дионисий Попович. Анализирайки езика на книгата, авторът подчертава, че той е смесен — откриват се старобългарски, гръцки, руски и сръбски елементи. Проф. Кирай отделя специално внимание на „славеносръбския“⁴ и на славянобългарския език. Според него става дума за два езика: „славенски“, който е църковнославянски с основа старобългарски, и за „славеносръбски“, който представлява смесен с руски и сръбски

⁴ Славеносръбският език се появява в средата на XVIII в., когато източноправославни изселници от Унгария заемат територията между Буг и Днепър и я наричат „Славено-Сърбия“.



елементи вариант на „славенски език“. В извороведския си анализ, като съпоставя „Истинна повест за Кирил и Методий“ с други извори, проф. Петер Кирай се спира на няколко основни въпроса: по-ранната (през 862—863 г.) християнизация на българите, дали българо-славянското население е използвало дълго време гръцката азбука, за да записва славяноезични текстове и дали Методий и Константин още като деца са знаели и говорили славянския език, характерен за района на Салоники, и на какъв език са превеждали от гръцки.

Освен научното творчество на проф. Петер Кирай в областта на кирило-методиевистиката, заслужава да се отбележи и неговата обществена дейност, посветена на унгарско-българските връзки. Основател е и пръв, а впоследствие и почетен председател на Унгарско-българското дружество за приятелство, основано през 1990 г. Десетина години по-рано той поде инициативата да се построи паметник на Кирил и Методий в населяваната от славяни някогашна унгарска област Панония — селището Залавар (Блатноград). С подкрепата на унгарската държава и на унгарската общественост този паметник бе издигнат в непосредствена близост с паметния знак на крал Ищван I — основателя на унгарската държава. Върху него са изписани думи, които сам Петер Кирай избира от Кирилометодиевото житие и които наистина звучат като завет: „Искушава златото и среброто, а човек с ума си отделя лъжата от истината“.

Избрана библиография

Книги

1. A keletszlovák nyelvjárás nyomtatott emlékei [Печатни паметници на източнословашкия диалект]. Budapest, 1953. 296 p.
2. Typographia Universitatis Hungaricae Budae 1777—1848. *Съст.* Budapest, 1983. 503 p.
3. Унгарска българистика. *Съст.* София, 1988. 231 с.
4. National Endeavours in Central and Eastern Europe 1777—1848 as Reflected in the Publications of the University Press of Buda 1777—1848. Budapest, 1993. 103 p.
5. Az országgyűlési nyelv 1790—1827 [Парламентарният език 1790—1827]. Szombathely, 2000. 139 p.
6. Истинна повеѣст о Кирилѣ и Методїи. *Превод и съст.* П. Пейковска. София, 2001. 222 p.
7. A nyelvkeveredés. A magyarországi szláv nyelvjárások tanulságai [Смесването на езиците. Поуките от славянските диалекти в Унгария]. Nyíredháza, 2001. 249 p. (*Поредица* Studia Ukrainica et Rusinica Nyíregyháziensia 7.)
8. A kelet-közép-európai helyesírások és irodalmi nyelvek kialakulása. A budai Egyetemi Nyomda kiadványainak tanulságai 1777—1848. [Възникване на източните централноевропейски правописи и книжовни езици. Поуките от изданията на Будимската университетска печатница 1777—1848]. Nyíredháza, 2003. 667 p.



9. A lengyel krónikák, évkönyvek és M. Miechow "Tractatus"-ának magyar vonatkozásai [Полските хроники, летописи и унгарската тематика в „Трактат“-а на М. Миехов]. Nyíredháza, 2004. 246 p. (*Поредица Dimensiones Culturales et Urbariales Regni Hungariae* 8.)
10. A honalapítás vitás eseményei. A kalandozások és a honfoglalás éve [Спорните събития около основаването на държавата. Епохата на скитанията и годината на завладяването на родината]. Nyíredháza, 2006. 259 p. (*Поредица Dimensiones Culturales et Urbariales Regni Hungariae* 10.)

Студии и статии

11. Das Budapester glagolitische Fragment. — *StSl* (= *Studia Slavica*), 1, 1955, 311—332.
12. К вопросу о глаголических письменах в системе древневенгерских рунических знаков. — В: Константин Кирил Философ. Доклады от симпозиума, посветен на 1100-годишнината от смъртта му. София, 1971, 205—213.
13. Кириллические надписи на кошеле принадлежащем, по преданию, венгерскому королю Иштвану (Стефану) Первому. — В: Исследования по славянскому языкознанию. Сборник в честь 60-летия проф. С. Б. Бернштейна. Москва, 1971, 70—74.
14. Cyrillské litery v staromadžarské runové abecedě? — *Studia paleoslovenica*, Josepho Kurz septuagenario dedicatum. Praha, 1971, 165—167.
15. K otázke cyrilometodejských tradícií v Uhorsku. Otázka hlaholských pamiatok. — *Slovo* 21 (Zagreb), 1971, 291—300.
16. Болгарское четвероевангелие в Будапеште. — Във: В памет на проф. Ст. Стойков. София, 1974, 527—536.
17. A magyarok említése a Konstantin-legendában [Споменаване на унгарците в Легендата за Константин]. — *MNy* [= *Magyar Nyelv*] 70, 1974, 1—11, 157—173.
18. A magyarok említése a Metód-legendában [Споменаване на унгарците в Легендата на Методий]. — *MNy* 70, 1974, 269—285, 406—430.
19. K otázke cyrilometodejských tradícií v Uhorsku, Otázka nápisov. — In: Zborník Filozofickej Fakulty Univerzity Komenského, *Philologica* 23—24 (1971—1972), Bratislava, 1974, 287—294.
20. A magyarok említése a 811. évi események óbolgár leírásában [Споменаване на унгарците в старобългарско описание на събитията от 811 г.]. — *MNy* 72, 1976, 136—148, 257—268, 408—422; 73, 1977, 31—42.
21. A Naum-életírás a magyarokról [Животоописание на Наум за унгарците]. — *Századok*, 110, 1976, 842—852.
22. Óbolgár forrás a 894—896. évi magyar-bolgár háborúról. — *Századok*, 111, 1977, 320—328.
23. Az óbolgár krónikák Qgre népnéve. — *MNy*, 73, 1977, 31—49.
24. Народността и наименованието Жгъръ в старобългарските извори. — Във: Изследвания върху историята и диалектите. Сборник в памет на К. Мирчев. София, 1979, 206—210.
25. Неизвестный проект греческо-болгарского словаря 1828 г. — *StSl*, 25, 1979, 227—230.
26. Към въпроса за глаголическите букви в системата на старонунгарските рунически знаци. — Във: Кирило-Методиевски страници. София, 1983, 344—345.
27. Название венгров угри и восточные славяне. — *Hungaro-Slavica*, 1983, 167—183.
28. A pesti görögök nyelvi vitái. — *Századok*, 1983, № 3, 600—608.
29. A magyarországi bulgarisztika útja és eredményei. — *Mai Bulgária*, 1984, № 6, 26—27.
30. Някои въпроси на българската възрожденска книжнина. — Във: Втори Международен конгрес по българистика. Пленарни доклади, 1. София, 1986, 178—191.
31. К вопросу о продолжении существования литургии на славянском языке. — Във: *Cirill és Metód tevékenysége Pannóniában (Hungaro-Bulgarica I)*. Szerk. Király Péter. Budapest, 1986, 138—151.

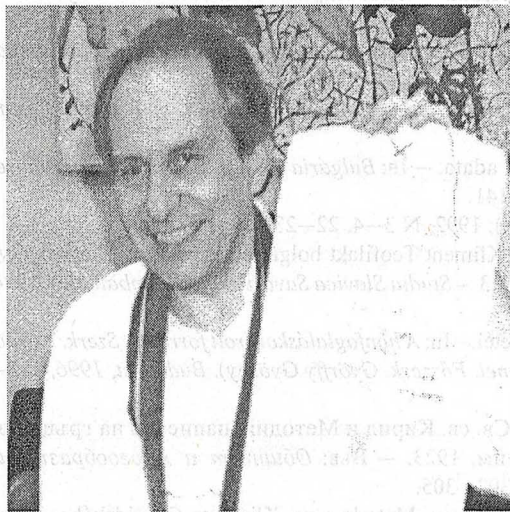


32. Die Ungarn und die Tötigkeit der Brüder Konstantin und Methodius. – In: *Mitteilungen des Bulgarischen Forschungsinstitutes in Österreich*, 8, 1986, N 1, 131–148.
33. Cirill és Metód műve és a tanítványok. – *Jászkunság*, 32, 1986, N 4, 22–25.
34. Zur Frage der slawischen liturgischen Sprache. – In: *Szlávok – protobolgárok – Bizánc/ Славяните – прабългарите – Византия (Hungaro-Bulgarica 2)*. Szeged, 1986, 114–120.
35. Венгры и деятельность Кирилла и Мефодия. – Във: *Кирило-Методиевски студии*, 4. София, 1987, 365–377.
36. Към въпроса за учениците. – Във: *Bulgarisztika Budapesten. Българистика в Будапеща. (Hungaro-Bulgarica 3)*. Budapest, 1987, 21–25.
37. Данни за “Оугри и Обьури” в Златоструй от XII в. – Във: *Унгарска българистика. Съст. П. Кирай*. София, 1988, 113–128.
38. A XII. századi “Zlatosztuj” *Oугри и Обьури* adata. – In: *Bulgária 681–1981. Szerk. Niederhauser Emil és Palotás Emil*. Budapest, 1989, 130–141.
39. Българи в Сентендре. – *Хемус* (Budapest), 1992, N 3–4, 22–23.
40. Szent Cirill, Szent Metód és Szent Ochridai Kliment Teofilakt bolgár érsek által írt görög nyelvű életírásának szlavenoszerb fordítása, Buda 1823. – *Studia Slavica Savariensia (Szombathely)*, 1994, № 2, 6–14.
41. A Konstantin- és Metód-legenda magyar részletei. – In: *A honfoglaláskor írott forrásai. Szerk. Kovács L.-Veszprémy L. (A honfoglalásról sok szemmel. Főszerk. Györffy György)*. Budapest, 1996, 113–118.
42. Славяно-сръбски превод на житието на Св. св. Кирил и Методий, написано на гръцки от охридския архиепископ Теофилакт, Будим, 1923. – Във: *Общност и многообразие на славянските езици*. София, БАН, 1997, 302–305.
43. Budinske vydanie života sv. Konstantina-Cyrila, sv. Metoda a sv. Klimenta Ochridského. – In: *Svätopluk 894–1994. Materiály z konferencie organizovanej Archeologickým ústavom SAV v Nitre v spolupráci so Slovenskou historickou spoločnosťou pri SAV*, Nitra, 3.–6. október 1994. Ed. Richard Marsina – Alexander Ruttkay. Nitra, 1997.
44. Die Čiprovec in Ungarn. – *Studia Slavica Hung.*, 47, 2002, 1–23.
45. K otázke niektorých maďarizmov v slovenčine. – In: *Život slova v dejinách jazykových vt'ahov*. Bratislava, 2003, 68–75.
46. A szláv nyelvek magyar jövevényszavainak kérdéséhez. – In: *Език и идентитет. Страници за българското себепознание. Nyelv es identitás Gondolatok a bolgár önismeretről*. Budapest, 2003, 39–41.
47. Vznik a zánik kalvínskej východoslovenčiny. – *StSIH* 51, 2006, N 1–2, 31–64.

Пенка Пейковска



Ърнест Скатън на 65 години



През септември 2007 г. известният американски българист и лингвист проф. д-р Ърнест Скатън ще навърши 65 години. Това ще бъде хубав повод за многобройните му приятели в България да го поздравят. Жизнен и винаги добронамерен, той продължава да помага дейно за българо-американските контакти в университетските и академичните среди.

Проф. Скатън е роден през 1942 г. във Филаделфия, Пенсилвания. През 1971 г. завършва с докторат Харвардския университет като ученик на големия езиковед и славист Р. О. Якобсон. Още като студент изучава български език и се насочва към проблемите на българското езикознание. Последвалата едногодишна специализация в България през 1972 г. при проф. Ст. Стойков свързва Ъ. Скатън завинаги с България, а Ст. Стойков и досега остава за него най-скъп и незбравим учител.

От 1976 г. Ъ. Скатън е доцент, а от 1984 г. — професор по езикознание в Държавния университет на щата Ню Йорк в гр. Олбани. Преподавал е също в Масачузетския институт по технология в Бостън и в Университета в Индиана, Вирджиния. За една година е гост-професор в Славистичния факултет на Държавния университет на щата Охайо в гр. Калъмбъс.

Публикациите на проф. Скатън — книги, статии и рецензии — са посветени на книжовния български език и българските говори. Внедрявайки постиженията на американската лингвистика в изследвания върху проблеми на българския език, проф. Скатън несъмнено допринесе за издигането равнището на българското езикознание и за решаването на редица спорни и неясни проблеми.

Много важен принос в това отношение е книгата на Ъ. Скатън „Bulgarian Phonology“, публикувана през 1975 г. и преиздадена през 1983 г. В монографията българската фонология се разглежда за първи път като част от граматиката на българския език. Тя не представлява ново описание на из-



вестни фонологични явления, поднесени на английски, а съдържа точно формулирани от автора правила и, което е особено важно, с установен ред на действие. Това, с което книгата представлява интерес за специалисти както по български език, така и по славянско и общо езикознание, са многобройните нови идеи за характера на фонологическите изследвания и за тяхната взаимна структурна връзка. Книгата е първият опит да бъдат приложени методите на генеративната фонология върху български езиков материал. Зад кратките формулировки се крият напрегнат труд и отлични познания на един талантлив лингвист, който е съумял пестеливо и обобщено да даде нови постановки, нови обяснения и основа за нови изследвания на богат езиков материал. Установените за съвременния български език закономерности дават косвени данни, идеи и насоки за изследвания върху развоя на българските говори, разкриват закономерности в развоя на славянските езици.

На много фонологични явления в българския език, които имат спорни тълкувания, Б. Скатън посвети и отделни изследвания и потърси нови решения. Сред тях трябва да отбележим неговия принос в изучаването на интересни явления в българските диалекти.

Значителна част от изследователските си усилия проф. Скатън посвети на граматиката на съвременния български книжовен език. Важен негов принос е интересната със своята методология книга „A Reference Grammar of Modern Bulgarian“. Граматиката включва описание на българския книжовен език и характерни черти на източните и западните български говори. Когато се присъждаше званието „Доктор хонорис кауза“ на Софийския университет на проф. Ърнест Скатън, беше изтъкнато, че „стремежът към системност, която в неговите изследвания е синоним на дълбоко вникване, разбиране и добросъвестен анализ на езиковите данни, прави реферативната граматика една от най-хубавите български граматики, писани от чужденци“.

Голям принос за популяризирането на българския език в САЩ проф. Скатън има несъмнено и със своята вече дългогодишна преподавателска дейност. В своите лекции той разглежда българския език като наследник на старобългарския, най-старият писмено регистриран славянски език. От друга страна, като описва балканските черти на българския език, той го очертава като изключително интересен за изучаване. Тук трябва да се отбележи и участието на проф. Скатън като организатор и автор на учебник-хрестоматия по български език в три тома, която служи за практическо изучаване на български език в славистичните факултети и катедри в САЩ.

Проф. Скатън е добре известен като активен организатор на българо-американското сътрудничество. Той е член на редакционната колегия на сп. „Съпоставително езикознание“ и на американското славистично списание „Folia Slavica“. Бил е заместник-председател на дружеството на бълга-



ристите в САЩ и редактор на сп. „Slavic and East European Journal“. Участва в българо-американски научни срещи и е подпомагал мнозина гостуващи български филолози в САЩ. През 1992 г., по времето, когато заемаше длъжността зам.-ректор на Университета в Олбани, съумя да осъществи сключването на договор за сътрудничество с размяна на специалисти с Катедрата по англицистика и американистика при СУ „Св. Климент Охридски“. Това сътрудничество се разрасна и се развива усилено вече петнадесет години.

Отзивчив и сърдечен, с прекрасно чувство за хумор, проф. Ъ. Скатън е обичан колега и търсен приятел за многото българи, които го познават.

Да му пожелаем добро здраве и честит юбилей!

Избрана библиография:

1. Bulgarian Phonology. Slavia. Cambridge, Mass., 1975. (Reprinted: Columbus, Ohio, 1983).
2. Reading Bulgarian 3. Student's manual for Individualized Instruction. Ohio State University. Foreign language Publication, 1994. (В съавт. с М. Филипова).
3. Пръв системен труд по морфонология на българския език: Howard I. Aronson. Bulgarian Inflectional Morphology. — Български език, 19, 1969, 93—99.
4. Генеративна интерпретация на ятовия преглас в българските диалекти. — известия на Института за бълг. език, 20, 1975, 91—105. (В съавт. с Д. Б. Джонсън).
5. The Alternation e~a in Modern Bulgarian. — Slavic and East European Journal, 17, 1973, 427—432.
6. Metathesis of Liquids and [ъ] and the Bulgarian verb — Във: „В памет на проф. д-р Стойко Стойков“. Езиковедски изследвания“ С., БАН, 1974, 87—90.
7. How Bulgarian Treats its Vowels: Truncation and the Phonology and the Morphology in Contemporary Standard Bulgarian. — Folia Slavica, 1, 1977, 110—123.
8. One for All and All Four One: Yers and Nasals in Rodopa Dialects. — Palaeobulgarica, 19, 1995, 2, 3—18. (В съавт. с Б. Велчева).
9. Цалувката си е целувка. A Problem of Bulgarian Historical Dialectology. — Във: „Българистиката в зората на XXI век. Българо-американски перспективи за научни изследвания“. VI конференция на български и американски учени. С., 2001, 233—237. (В съавт. с Б. Велчева).

Боряна Велчева



В памет на проф. д-р Фридберт Фикер (1927–2007)

В навечерието на осемдесетгодишния си юбилей, който беше вече в подготовка, се помина големият приятел на България, изследовател и ценител на нейната култура, проф. д-р Фридберт Фикер.

Роден на 5 септември 1927 г. във Фогтланд, областта между Тюрингския лес и Саксония, Фридберт Фикер започва професионалното си развитие във висшите художествени училища в Лайпциг и Дрезден, за да се установи по-късно като професор по изобразителни изкуства в Мюнхен.

Близко четири десетилетия проф. Фикер посвещава на изучаването и популяризирането на изкуството най-вече в Югоизточна Европа, при което централно място в публикациите му заема това на българските майстори. Впечатляващи са неговата начетеност и ерудиция, с които разполага българското изкуство в широкообхватния контекст от древността до наши дни. Престоите му с изследователска цел в България са повече от двадесет и пет. Неслучайно той сам предлага подготвяния в негова чест юбилеен сборник да бъде озаглавен „Изживяна и изследвана България“. Научното любопитство е, което го провокира да ситуира интерпретираните явления в развоя на различни художествени епохи. Фр. Фикер познава българската история. Достатъчно е да отбележа разсъжденията му в каталога към организираната от него изложба „Графика на България“ през 1981 г. в Мюнхен, в който изяснява ролята на започналото стопанско развитие по време на османското владичество за утвърждаване на народностните характеристики например в дърворезбата. Благодарение на познанията си по българска история, той успява да улови и в едно по-свободно изобразяване, като това на Пенчо Кулеков, продължаващата традиция на художественото наследство. Изключителната начетеност на Фр. Фикер проличава преди всичко в аналитичното приложение на наличната научна литература. Например в студията си „Завладяването на Константинопол в съвременното изобразително изкуство“, той мотивира тълкуванията си и с цитати из „Социалната история на Средновековието“ от Арнолд Хаузер и из представянето на Константинопол от Христофорус Буоделмонти.

Фр. Фикер уважава своите колеги. Неслучайно при кончината на някого от тях той обикновено публикува статия в негова памет — за Велизар Велков, Атанас Божков, Ханс Холмер, Йоханес Ирмшер и др.



Интересът и вниманието си към изследванията на българските учени Фр. Фикер засвидетелства с написаните за техни конкретни трудове рецензии във водещи немскоезични издания като *Südost-Forschungen*, *Südosteuropa-Mitteilungen* и др. Такива са например рецензиите за „Сто български екслибриса“ от П. Величков, „Икони от странджанския край“ на К. Паскалева, „Българските манастири“ на Г. Чавръков, за съчиненията „24 български дърворезби и гравюри от епохата на Възраждането“ от Г. Чавръков, „Българско изобразително изкуство“ от Ал. Божков, „Васил Стоилов“ от В. Динева-Русева или за отпечатаните в немски превод в Германия „Die Kunst des christlichen Mittelalters in Bulgarien“ (Изкуството на християнското Средновековие в България) от А. Чилингиров. И още десетки рецензии, чрез които запознава немскоезичния читател с постиженията на българското изкуствознание. Проф. Фикер не пропуска да споделя мнението си и за сериозни енциклопедични издания. Ако за втория том на „Енциклопедия на изобразителните изкуства в България“ под ред. на Ал. Обретенов, А. Стойков и Н. Труфешев отбелязва, че като оформление е по-добър от първия, то изказва съжаление, че не е отбелязана модерността в духа на Дружество „Съвременно изкуство“ в концепирания от П. Койчев мавзолей-паметник в Плевен. По отношение на лексиконите за изобразително изкуство на Тиме Бекер и Фолмер критично отбелязва недостатъчното присъствие на южнославянските художници и изрично акцентира липсващи български имена.

Едва ли има конгрес и симпозиум в България, Германия или другаде, посветен на тема из историята на немско-българските отношения, на който проф. Фридберт Фикер да не е участвал с доклад. За IV немско-български симпозиум по българистика през 1984 г. в София, посветен на присъствието на България в европейските културни взаимоотношения, той отново информира немскоезичната общественост с пространна рецензия. Изтъква многопластовия спектър на проблематиката, обхващащ различни хуманитарни дисциплини.

Научните публикации на проф. Фридберт Фикер наброяват няколко-стотин. Благодарение на широките си познания в областта на европейската културна история, той съумява да характеризира и оцени явления на българското изкуство както вътрешнонационално, така и от външноевропейски зрителен ъгъл.

Фр. Фикер познава и тълкува в съчиненията си както историята на изобразителното изкуство, така и съвременните художествени прояви в България. Пишейки за Европа и изкуството на източноправославните страни, той не пропуска да отбележи ролята на фолклора. Особено внимание отделя на мюнхенската историческа живопис и нейната продуктивна рецепция в България. Не е случайно, че има няколко публикации за Н. Павлович. Проя-



вявал е интерес към А. Митов. Проучва пейзажната и миниатюрната живопис, проследява развитието в изобразителната техника на българските художници.

В обзорната си статия „Die bulgarische Kunst heute“ (Българското изкуство днес), публикувана през 1987 г. в сп. *Weltkunst*, проф. Фикер отбелязва забележимите промени в културната политика, които разкриват възможности за индивидуални творчески изяви. Фикер поздравява представянето в Кулмбах, в което участват както представители на по-възрастното поколение като Стоян Венев и утвърдени водещи творци като Светлин Русев и Христо Нейков, така и представители на идващата тогава млада генерация в лицето на Недко Солаков.

Отделно място в рамките на изследванията си на българското изобразително изкуство Фр. Фикер отрежда на иконографията. Поредица от статии е посветена на специфични нейни форми, на почитта към светци и свързаните с тях легенди, на присъствието на фолклора в българската християнска живопис. Проф. Фикер открива съхранена традицията на тази живопис в картините на В. Стайков и Е. Томов.

Не е изненада, че инспириран от изложба за светите братя Кирил и Методий в София, с чието значение за българската книжовност е запознат, проф. Фикер публикува статията „Die Heiligen Kyrill und Method in der Kunst“ (Светите Кирил и Методий в изкуството). Той изтъква отразеното през столетията преклонение пред светите братя именно в религиозното изобразително изкуство. Първият според него документ е изографисването на св. Кирил в еднокорабния параклис в близост до с. Беренде, западно от София.

Особена слабост Фр. Фикер изпитва към графиката. Нека отбележим, че като художник той е проявен — и със самостоятелни изложби — именно в тази област. Не са случайна проява статиите му „Усещания в дърво и цвят“ и „Българско изкуство. Шедьоври на съвременната графика“.

Обхватните познания и резултатите от собствените изследвания дават възможност на проф. Фридберт Фикер както да съотнася явления от различни сфери на изобразителното изкуство едни към други, така и да ги поставя в отношение към явления от различни историко-естетически епохи и европейски региони.

Изтъкнат учен в областта на сравнителното изкуствознание, той открива например връзката между щампите от епохата на Българското възраждане и позивната графика в годините на Реформацията.

Трудовете на проф. Фикер са значителен принос към разкриване мястото на българското изкуство в културата на Балканите и най-вече чрез регистриране на немско-български отношения в областта на изобразителното изкуство и в по-широк европейски план. В статии, посветени на научното



творчество на Фридберт Фикер, напр. на Н. Поппетров и В. Геземан, посочените негови заслуги са вече оценени. Израз на признание е и присъденият му от Българската академия на науките почетен медал „Марин Дринов“. Делото на проф. д-р Фридберт Фикер остава крайгълен камък в историята на евро-българските отношения.

Поклон пред паметта му!

Избрана библиография

1. Die Münchner Akademie und die Kunst der Balkanvölker. – Bulgarien. Internationale Beziehungen in Geschichte, Kultur und Kunst. Neuried, 1984.
2. Vasil Evtimov – ein bulgarischer Volkskünstler. – In: Festschrift für W. Gesemann. Bd. 1. Neuried, 1986.
3. Bulgarische Kunst einst und heute. Rückblick auf einen Studienaufenthalt in Bulgarien. – Südosteuropa- Mitteilungen., 27, 1987, № 3–4.
4. Bulgarische Kunst heute. – Weltkunst, 1987, № 21.
5. Die Donau-Ansichten von Alt, Erminy und Kunickehre und Bedeutung für Kunst-Topographie. – II Междунар. конгр. по българистика. София, 1986. Докл. 16. С., 1988;
6. Bulgaria und Germania. Anmerkungen zu Nikolaj Pavlovics „Съединението прави силата“. – В: Нем. бълг. култ. отн. 1878–1918. С., 1988.
7. Die Osmanen in der Bildenden Kunst. – Revue des études Sud-est européennes, 28, 1990, № 1–4.
8. Die Geschichtsbild Ludwigs I., die Münchner Historienmalerei und Ihre Bedeutung für die Kunst Bulgariens. – Revue des études Sud-est européennes, 31, 1993, № 1–2.
9. Meisterwerke von überregionaler Bedeutung. Ikonen aus Bulgarien. – Weltkunst, 1993, № 24.
10. Das Rila-Kloster, nationales Glaubens- und Kultuheiligtum in Bulgarien. München, 1993;
11. Velizar Velkov (1928–1993). – Südost Forschungen, 52, 1993.
12. Die Widerspiegelung der Forschungen zur südosteuropäischen Kunstgeschichte in den Künstlexika von Thieme-Becker und Villmer. – Südost Forschungen, 52, 1993.
13. Preslav Käršovski – Nestor des bulgarischen Exlibris. – Exlibris und Graphik. Jurbuch, 1993.
14. Zur Situation religiöser Kunst in Bulgarien. – Das Münster, 1993, № 1.
15. Kunst aus Bulgarien, ältere Kunst. – Veröffentlichungen zur Kunstgeschichte Südosteuropas, 4, 1994.
16. Kunst aus Bulgarien. 20. Jahrhundert. – Veröffentlichungen zur Kunstgeschichte Südosteuropas, 1, 1994.
17. Bulgarische Kunst, Meisterwerke der Grafik der Gegenwart. – Kunst Chronik, 48, 1995, № 6.
18. Entwicklung und Stand der Kunstgeschichte in Bulgarien. Versuch eines Überblicks. – Kunst Chronik, 48, 1995, № 6.
19. Das Geschichtsbild Ludwigs I, Die Müncher Historienmalerei und ihre Bedeutung für die Kunst Bulgariens – Revue des études Sud-Est Européennese, T. XXXIV, № 1–2.

20. Das europäische Erbe und die Kunst der orthodoxen Länder Südosteuropas. – Grazer theologische Studien, 21, 1996.
21. Die Heiligen Kyrill und Method in der Kunst Nachlese zu einer Ausstellung in Sofia. – Das Münster, 1996, № 2.
22. Motive aus Volkskunst und Volksleben in der religiösen Kunst Bulgariens. – Hermeneia, 1996, № 1.
23. Die religiöse Kunst des 19. und 20. Jahrhunderts in Bulgarien – Bedeutung und Wandel. – Revue des études Sud-est européennes, 34, 1996, № 1–2.
24. Die Eroberung Konstantinopels in der zeitgenössischen bildenden Kunst. – Kultursoziologie, 9, 2000, № 1.
25. Nikolaus Dankov und die Kartographie in Bulgarien. – Zeitschrift für Balkanologie, 2005, 1.

Емилия Стайчева



Сто години от рождението на акад. Н. С. Державин (1877—1953). Приносят на учения и неговите последователи в проучването на българските колонии и българския език в Русия

Името на академик Николай Севастьянович Державин (1877—1953)¹ е тясно свързано с българите и с България. Славист езиковед, историк, педагог и обществен деец, той е автор на над 500 научни труда. Член е на десетки академии, университети и научни институти. Основните му съчинения са посветени на историята на България, на българската литература и българския език, фолклор и етнография. Познава добре историята на славяните, проблемите на Българското възраждане, българският национален въпрос след Освобождението, проблемите на българското книжовно и културно наследство.

Ориентацията на Н. С. Державин към изследване на българската история и култура и неговата безрезервна обич към българите лесно може да се обясни с неговия живот и продължителни контакти от ранно детство с българска среда. Той е роден на 3/15/ декември 1877 г. в с. Преслав, Бердянски окръг, Таврическа губерния (дн. Запорожка област, Украйна) в семейство на учители. Преслав е селище на българи, изселили се от Шуменско-Преславска област през епохата на османското владичество. Прекарал детството и юношеството си сред българи, Н. С. Державин от малък научава говоримия български език, запознава се с живота и бита на преселниците българи (наречени „бежане“), с тяхното устно народно творчество и традиции.

През 1896 г. Николай Державин завършва със златен медал Симферополската гимназия и постъпва в Педагогическия историко-филологически институт в Петербург. Като студент във II курс се прехвърля в Нежинския историко-филологически институт (гр. Нежин, Черниговска област, Украйна). В това висше учебно заведение започва неговата научно-изследователска дейност в областта на българистиката. Начален тласък ѝ дава Марин Дринов, по това време професор в Харковския университет, към когото Н. С. Державин се обръща с писмо, молейки за помощ, съвет и научно ръководство. Марин Дринов се отнася благосклонно към младия провинциален

¹ Данните са почерпани от Н. С. Державин. Биобиблиография. М—Л. 1955



студент и го насочва с полезни съвети и теми за научноизследователска дейност от българската история, бит и култура.

Още като студент Н. С. Державин написва първата си разработка на българска тема — доклад за българския поет и фолклорист Цани Гинчев. В трети курс (1898) Н. С. Державин публикува монографията „Очерки быта южнорусских болгар“ на страниците на сп. „Этнографическое обозрение“, издавано в Москва. Това проучване е изградено изцяло върху наблюденията му върху живота на българите преселници в Южна Русия, с. Преслав. През 1900, 1901 и 1902 г. в същото списание са поместени още три негови статии за езика и бита на българите от Таврическа губерния (дн. Кримска обл.).

Любовта и интересът към българите се превръщат в траен научен стимул за младия учен. През 1900—1907 г. Н. С. Державин е учител в Батуми и Тифлис (Тбилиси), Грузия. Едновременно с голямата педагогическа и обществена дейност, която извършва в този край, той се занимава и с наука. През 1903 г. със средства на Руската академия на науките е изпратен на научна командировка в Турция и България. По това време в Цариград действа Руския археологически институт, който има богата база и солиден научен престиж. При посещението си в България Н. С. Державин работи в софийските библиотеки и архивохранилища. Събира нови научни материали и обработва събраните данни за българските поселения в Южна Русия. В резултат на тези занимания се появява статията „Заметки о некоторых рукописях и старопечатных изданиях Софийской синодальной библиотеки“ (Руский филологический вестник, т. 52, 1904, № 3—4).

В резултат на огромна събирателска работа през 1906 г. излиза неговата монография „Болгарские говоры Херсонской губернии (Изв. Отд. Рус. яз. и слов. Имп. Акад. Наук, СПб, кн.1, 1906, с.132). Тя го утвърждава като знаещ и можещ млад учен.

През лятото на 1910 г. пак със средства на Академията на науките Н. С. Державин е командирован в Бесарабия и България. Със себе си носи фонограф (магнетофон), с който изследва глухите съгласни в българските говори. Отпечатва своя кратък отчет в Сборника на Академията (СПб., АН, 1910, с. 64—66).

През 1914 и 1915 г. излиза от печат неговият двутомен труд „Болгарския колонии в Русия (Таврическая, Херсонская и Бессарабская губернии). Материалы по славянской этнографии“ (т. I) и „Болгарския колонии в России. Язык“ (т. II). Това изследване Н. С. Державин представя за защита като докторска дисертация в Историко-филологическия факултет на Петербургския университет и защитата е осъществена през 1916 г. За оригиналния характер на разработката през 1917 г. му е присъдено званието професор по славянознание. През лятото на 1917 г. Н. С. Державин обикаля отново земите на преселниците българи и създава Българското просветно



ОТЗИВИ

Studia Balcanica. 25. Византия. Балканите. Европа. Изследвания в чест на проф. Василка Тъпкова-Заимова. (Гл. ред. акад. Васил Гюзелев) С., Институт за балканистика, 2006. 661 с.

Това е един впечатляващ по обем и съдържание сборник, в който са намерили място 60 статии в областта на византистиката и медиевистиката на учени от България, Франция, Румъния, Гърция, Русия, Полша и Великобритания, обединени в три раздела: I. История, II. Изворознание и филология и III. Археология, епиграфика, сфрагистика и изкуствознание.

В поместената в началото „кратка възхвала“ (*Laudatio cum summa pietate post festum*), акад. Васил Гюзелев изтъква изключителните заслуги на проф. Василка Тъпкова-Заимова за развитието на българската византистика, балканистика и медиевистика. Виргил Къндя специално се спира на нейното ползотворно участие в дейността на Международната асоциация за проучване на Югоизточна Европа. (*Madam Vasilka Tăpkova-Zaimova dans l'œuvre profonde de l' AIECEE*).

Във въведението на сборника е поместена библиография на проф. Василка Тъпкова-Заимова за периода 1951—2006 г., както и TABULA GRATULATORIA, в която са включени имената на 50 български и чуждестранни учени, 13 институции и 5 списания и издателства.

Многообразните и съдържателни изследвания на проф. Василка Тъпкова-Заимова върху българската и византийската история се вписват в широки хронологически и тематични граници от IV до XV век, от ранното нашествие в балканските земи до завладяването на Константинопол от турците през 1453 г.

В този план е емблематична уводната статия на Мари Нистазопулу-Пелекиду *Византия и Европа или Византия в Европа?*

Ще насочим вниманието към някои от проучванията в сборника, тъй като е трудно да бъдат изредени всички приноси на авторите.

Раздел I се състои от 28 статии в областта на византистиката. Впечатлява изключително богатата тематика на изследванията. В работата на Георги Бакалов (*Конфронтация и политически аспекти на отчуждението на Византия и Запада, XI—XV век*) се анализират причините, довели до

Лиляна Симеонова. Пътуване към Константинопол. Търговия и комуникации в Средиземноморския свят (края на IX—70-те години на XI в.). С., Парадигма, 2006. 338 с.

Темата на монографията на Лиляна Симеонова „Пътуване към Константинопол“ е нова и нетрадиционна не само за българската историография, но до голяма степен и за световната медиевистика. Изследването принадлежи към едно съвременно направление в историческите изследвания, което условно може да бъде наречено „история на пътуванията и комуникациите в средновековния Средиземноморски свят“. Основоположник на това направление е Бродел с неговия фундаментален труд „Средиземноморието и Средиземноморският свят в епохата на Филип II“, както и неговите последователи Пирен, А. Луис, Ж. Льо Гоф и др. Общото между тях е, че като се основават върху разнообразен изворов материал, те се стремят да обхванат множество аспекти на пътуванията и комуникациите, като акцентират върху тяхната взаимна зависимост.

Изследванията на тези автори обаче се отнасят за един по-късен период — за високото и късното Средновековие и за ранната модерна епоха. Проучванията за търговските контакти през късната Античност също бележат развитие през последните десетилетия като част от големия интерес към тази епоха в цялото ѝ многообразие и многоаспектност. На този фон книгата на Л. Симеонова запълва една празнина в изследванията по темата, тъй като хронологичният ѝ обхват е от края на IX до края на XI в. — време, в което търговията в Средиземноморието се възражда след смутните „тъмни векове“ (VII—VIII в.), когато, в резултат от арабското завоевание и етническите промени в Европа, между новосформираните цивилизации на Исляма, на Латинския запад и на Гръцкия изток, падат бариери, които до голяма степен възпрепятствали търговията между тях.

Възстановяването на търговските контакти между трите „наследници“ на някогашната Римска империя — Византия, Запада и Ислямския свят — започнало към края на IX в., а през X и XI в. те станали толкова интензивни, че може да се каже, че предишният „общ пазар“ бил възстановен, а Средиземно море отново се превърнало във „вътрешно езеро“, което повече свързвало, отколкото разделяло хората, които живеели по бреговете му.

Акцентът в монографията логично е поставен върху Средиземноморието, поради наследената от Античността представа за Средиземно море като за център на света, както и поради това, че там се срещали и си взаимодействали три световни цивилизации — Византийската, Западната и Ислямската. Освен Средиземноморието географският обхват на изследването



включва и Централна Европа и Черноморския регион, както и Централна Азия и Южна Русия, откъдето през ранното Средновековие минавали основните търговски маршрути, свързващи Европа с Индия и Далечния изток.

Книгата се състои от увод, пет глави, заключение, илюстрации и карти, списък на съкращенията, извори, изследвания и показалец на имената. Всяка глава е разбита на множество подглави и подточки, което значително улеснява читателя при работата с текста и му помага по-лесно да се ориентира в съдържанието и да намери интересуващата го информация.

В глава първа, озаглавена „Фактори за възраждането на търговията и комуникациите в Средиземноморието (края на IX—70-те години на XI в.)“, като основна предпоставка, стимулираща икономическото развитие и търговията на големи разстояния, авторката е посочила възраждането на градския живот във Византия и в по-голямата част на Европа. Градове като Константинопол, Антиохия и Александрия били наследили късноантичните урбанистични традиции, докато други, като италианските Амалфи, Гаета и по-късно Венеция, Пиза и Генуа били новосъздадени градски центрове, които за кратко време достигнали невиждан просперитет благодарение на предприемчивите си търговци. Италианските търговци имали посредническа роля в контактите между Запада, Византия и Ислямския свят и съдействали както за усиляване на стокообмена между тях, така и за осъществяването на културни контакти и взаимодействия.

През този период само Константинопол можел да се сравнява с огромните метрополии на мюсюлманския свят като Александрия, Ал-Фустат (Кайро), Багдад и Кордова — столицата на мюсюлманска Испания. Дисбалансът между богатия Мюсюлмански юг и бедният Християнски север намирал отражение и в структурата на стокообмена между тях. Европа изнасяла за света на исляма и Византия главно роби, дървен материал, вълна, лен и восък, а внасяла скъпи коприни и брокати, луксозни и галантерийни стоки, благовония и подправки. В този смисъл Византия се доближавала по-скоро до цивилизования ислямски свят, отколкото до едва проходащата и все още твърде примитивна европейска цивилизация.

Освен възраждането на градския живот, друг фактор за разцвета на търговията във Византия през IX—XI в. бил отвоюването на част от някогашните римски територии както на запад, така и на изток срещу арабите. По този начин военните успехи и политическата стабилизация на Империята се отразили пряко върху нейния стопански живот. Византия разполагала с един разширен вътрешен пазар и значителни данъчни постъпления от новоприсъединените територии, което ѝ помогнало да възвърне авторитета си на международната сцена и във външната търговия.

Във втора глава („Извори за пътуванията с търговска цел в Средиземноморието и за пребиваването на чуждестранните търговци в Константинопол“) авторката разглежда основните извори по темата, които са твърде



чието посредничество се осъществявала търговията на Византия с мюсюлманския свят, били основно арменците и евреите, които имали диаспори в почти всяко средиземноморско пристанище и по-голям град.

Режимът на пребиваване на християнските търговци на мюсюлманска територия бил по-либерален от византийския и те трябвало да се съобразяват с по-малко ограничения, отколкото мюсюлманите на византийска територия. Това, разбира се, е логично, като се има предвид изключителната религиозна толерантност на ислямския свят спрямо християните и евреите — толерантност, която, за съжаление, не се среща не само в средновековната християнска цивилизация, но и в по-ново време, и дори в нашето съвремие.

В глава пета („Пребиваване на чуждестранни търговци в Константинопол“) авторката описва условията, при които чуждите търговци имали право да пребивават в Константинопол. Техният престой в имперската столица бил подробно регламентиран от „Книга на епарха“, която е основен законодателен документ за епохата. Според него внесените от Сирия килими и ценни тъкани трябвало да се продават на едро само там, където отсядали сирийските търговци — в домовете за временно пребиваващите в столицата чужденци, наречени „митати“. Те били нещо средно между странноприемница и търговско учреждение, поставено под контрола на властите, и чужденците нямали право да отсядат другаде, освен в тези митати. Ограничения съществували и за времето на престой — не по-дълго от три месеца, и за износа на определени стоки. Износът на коприна, пурпур и златоткани тъкани бил ограничен, а на оръжия, метали, скъпоценни камъни и дървесина — забранен. Опитите на Византия обаче да предотврати износа на тези стратегически стоки невинаги се увенчавали с успех.

Монографията на Лиляна Симеонова „Пътуване към Константинопол“ има приносно значение не само за българската историография, но и за световната медиевистика. Въпреки че изследването е посветено на търговията и комуникациите в една отдалечена историческа епоха, то е актуално и за съвременния глобализиращ се свят, в който търговията и комуникациите, макар и на съвсем различно ниво, са от определящо значение за развитието. Както в миналото, така и днес космополитната фигура на пътуващия търговец допринася не само за развитието на икономиката, но и за сближаването и взаимното опознаване между различните цивилизации, религии и култури.

Не на последно място бих искала да отбележа, че книгата на Лиляна Симеонова би представлявала интерес не само за специалистите медиевисти, но и за по-широк кръг читатели, тъй като е написана увлекателно и на достъпен език, което е едно от достойнствата ѝ.

Юлия Златкова



Iliana Genew-Puhalewa. Bałkańskie zapiski kuchene. Kuchnia jarska Bułgarów w przepisach i komentarzach. 60 Najlepszych przepisów. Kraków, Wydawnictwo „Atropos“, 2006. 163. (Балкански кулинарни записки. Вегетарианската кухня на българите в рецепти и коментари. 60 от най-хубавите рецепти. Краков, Wydawnictwo „Atropos“, 2006. 163 с.).

Само преди броени месеци полският читател книгоман беше зарадван с едно изящно по своето графично оформление кулинарно четиво със заглавие ***Bałkańskie zapiski kuchene. Kuchnia jarska Bułgarów w przepisach i komentarzach. 60 Najlepszych przepisów*** (В букв. превод на бълг. ез: Балкански кулинарни записки. Вегетарианската кухня на българите в рецепти и коментари. 60 от най-хубавите рецепти). Автор на книгата е българката д-р Илияна Генев-Пухалева, която живее и работи в Полша като преподавател в Силезийския университет на гр. Катовице, а великолепното графично оформление е дело на нейния съпруг Симеон Генев — архитект по професия, с българо-полско потекло, който работи в областта на графичния дизайн (book-design) и типографията.

Книгата е написана и оформена с родолюбие и вещина, така че да заинтригува още с отварянето си своите читатели. Според замисъла на авторката това е първа книга от поредицата „Балкански кулинарни записки...“, която има за цел да представи и популяризира една малко позната част от българската традиционна постна (безмесна) кухня, видяна през призмата на балканската кулинарна традиция (в частност) и на фона на европейската (в общност). В този смисъл по думите на изтъкнатия полски специалист в тази област Роберт Маклович (Вж. Увод) тя е ключ към пребогатото, грижливо пазено и неоткрито балканско съкровище.

Още с първото си встъпление към поредицата („С какво, къде и с кого се хранят на Балканите?“) авторката проблематизира отношението „хранене — култура“, като се спира върху някои нравствени, социални и културни особености на населението от балканския ареал. Пухалева очертава границите на тази специфична и изключително автономна зона, последователно маркира някои исторически, географски и климатични фактори, определящи стопанско-културния тип и съответния набор от хранителни продукти: (зърнени култури, овощия, зеленчуци...). Според авторката балканската кухня не е просто фикция, а жива цялост и мост между западноевропейската кухня, тази на Близкия изток и Африка (с. 12—13). Не на последно място е направена уговорка, че книгата не е само сборник с рецепти, а съдържа и много



и обрати на речта, че той е свидетелство за начина, по който човек възприема, оценява и отразява света, авторката привежда и немалко количество оригинални поговорки, пословици, фразеологични съчетания и др., в които се оглежда светогледът на копривщенеца. Така за науката остават съхранени завинаги изчезващи или напълно изчезнали от днешния говор думи и изрази, които могат да бъдат полезни на лингвистите и етнолингвистите.

Предпоследната глава от книгата е посветена на обредните оброчни действия, които копривщеници са извършвали, а някои от тях продължават да извършват и до днес на околните на града оброчни места — ридове и върхове. Това са оброчищата на светиите (14 на брой и Света Троица), които пазят града. На Гергьовден, Петровден, Св. Дух, Св. Спас, Св. Илия, на Димитровден и пр. населението, начело със свещеник, се изкачва до там, за да принесе в жертва на светеца обредна храна и да се помоли да го закриля от бедствия и болести.

В тази глава накратко са разгледани и някои др. обичаи като Богоявление с хвърлянето и ловенето на кръста в ледените води на Тополка, Ивановден с *топенето* на младите булки, Бабинден и др. На изключително тачения и изпълнен с характерни само за Копривщица обредни действия, ритуали и вербална магия празник Васильовден са посветени няколко страници още в първата част на книгата.

На последните страници са записани най-новите, светски празници, които се почитат от копривщеници: ежегодното отбелязване на годишнината от Априлското въстание на 2 май, отдаването на почит с шествие на загиналия край града казак Аврелиян, празникът на светите първоучители Кирил и Методий и др.

На края на книгата са приложени интересни снимки от стара и нова Копривщица, снимки, уловили и духа на епохата, която отразяват, и интимни моменти от ежедневието и празника на копривщенеца.

Но книгата на Р. Тотева не е само за копривщеници. Написана на ясен и образен език, предаваща сладкодумието на копривщенските разказвачи, тази книга е полезно четиво за всички, които искат да научат повече за живота на възрожденския, но и на новия българин. В нея учените ще намерят събрани и съхранени за поколенията интересни и малко известни етнографски и езикови данни, които могат да послужат за бъдещи изследвания в тази посока.

Славка Керемидчиева



излизането на книгата на Р. Тотева, никой повече не проявява интерес към тази тема и в течение на един век много от някогашните ритуали изчезват забравени и незаписани. На този фон приносът на Р. Тотева придобива още по-голяма значимост, защото тя е успяла да събуди старите спомени на копривщенките и да съхрани чрез техните разкази много съществени моменти от сватбения празничнообреден цикъл.

След като така определеният от авторката обект на изследването е само тази част от традиционната народна култура (сватбата), читателят би очаквал книгата да носи напр. заглавие като „Сватбени обичаи и обреди в Копривщица...“ Но много по-точно и вярно е заглавието, под което тя е издадена, защото Р. Тотева е надхвърлила първоначалния си замисъл, като е описала и много други делнични и празнични моменти от живота на копривщеница.

Тя започва своя труд с пространно описание на нравите и отношенията в традиционното копривщенско семейство, като специално разглежда решаващата роля на жената в него. Тази роля е наложена от постоянното отсъствие по търговия и гурбет на копривщенци от дома им. Затова логично следва и интересен разказ за гурбетчийските неволи, и за произтичащите от всичко това социално-обществени отношения в града през Възраждането и по-късно. На този живописен житейски фон авторката съвсем естествено разполага своите „герои“ — моми и ергени. Чрез примери от народни песни и др. публикувани източници Р. Тотева посочва всички онези добродетели, които е трябвало да притежава бъдещата невеста. Много детайлно и изчерпателно е описан всеки отделен момент от разгърнатия празничнообреден цикъл, като се почне от харесването на младите, изпращането на *удумвачи*, уговарянето на годеща и всички негови етапи, сватбата и главните моменти след сватбата. Точно, до най-големи подробности, са описани всички обредни лица, обредни предмети и ритуални действия. Но авторката не остава само до описанието, а като истински етнолог разкрива дълбоката символика на всеки елемент и действие, за да се стигне до скрития смисъл на сакралния ритуал.

Много полезно за читателя е, че подадената от авторката информация точно отразява особеностите на копривщенския говор (фонетични, морфологични и лексикални особености, словоред), като в повечето случаи е отбелязано и ударението. Пропуските и неточностите в това отношение, дължащи се вероятно най-вече на технически причини, са минимални и затова определено мога да кажа, че Р. Тотева вярно предава речта на копривщенци. Успяла да предразположи към съкровени изповеди своите информатори, тя е съумяла да стигне до много стари пластове, да извади отдавна забравени реалии и понятия и да запише свързаната с тях лексика. Нещо повече, съзнавайки, че именно езикът е банката, в която се пазят стари форми



Райна Тотева. Празници и делници в Копривщица през първата половина на XX век. С., АИ Марин Дринов, 2006 г., 81 с.

В края на миналото лято като издание на Академичното издателство „Марин Дринов“ на пазара са появи малка книга със стара сватбена снимка на корицата. Нейна авторка е дългогодишната учителка и лектор по български език в чужбина копривщенката Райна Тотева.

Като селище със самобитна култура и драматична история, само написало бурни страници от историята на българския народ, като културно-просветен център през Възраждането с решаваща роля в оформянето на новобългарския книжовен език, Копривщица винаги е привличала вниманието на историци, етнографи, топонимисти, литературоведи, музиковеди, ономасти, краеведи и художници. Но трудът на Р. Тотева не е просто поредната книга на лавицата от писаното за този средногорски градец. Тя е задълбочен опит да се обхванат и опишат социално-икономическите и обществените отношения, бит и нрави в града през миналия и дори по-миналия век.

Макар че авторката е сложила хронологически граници на своето изследване (първата половина на XX в.), на практика тя успява да обгърне много по-голяма част от живота на Копривщица – всъщност от Възраждането чак до наши дни. Това е така, защото Р. Тотева не само добросъвестно и щателно е проучила и цитирала почти всичко, публикувано преди нея по този въпрос, но и сама, в продължение на няколко години, на терена е събрала богат и автентичен материал по темата от местни информатори. Върху тази основа в хода на цялото изследване авторката извършва постоянни сравнения с някогашния и съвременния бит на копривщеници и така се получава една доста пълна картина на техния ежедневен и празничен живот през вековете.

В увода (условно го наричам така, защото отделните части на труда невинаги са специално озаглавени) авторката ясно определя своите цели и задачи: да възстанови чрез спомените на информатори от възрастната генерация сватбените обичаи и обредите, свързани с тях, докъм първата половина на миналия век. За съпоставка с тяхното по-старо състояние тя изрично посочва, че ще си служи с описанието на Йоаким Груев от края на XIX в. „Обичаи и обреди по сватби в Копривщица“, публикувано в Периодическо списание през 1895 г. Бележитият възрожденски книжовник и етнограф описва в подробности предсватбените, сватбените и следсватбените обичаи в родния си град през 30-те години на по-миналия век. След него обаче, чак до



Книгата е адресирана към широк кръг читатели. Тя е интересна и полезна както за езиковеди — българисти, балканисти, слависти, така и за етнологи, фолклористи, а също и за всички, които се интересуват от картината на звездното небе в балканската народна култура и от взаимоотношенията на балканските народи в миналото. Подобни проучвания биха могли да послужат за създаване на един бъдещ голям балкански етнолингвистичен атлас.

Марияна Витанова



канските езици. В края на всяка глава се прави обобщение на основните моменти, характеризиращи картината на балканските астроними за съответната планета или съзвездие.

В заключителната глава се излагат основните резултати от анализа в изложението, без да се повтарят заключенията на отделните глави. Сред балканските народни астроними преобладават тези с прозрачна вътрешна форма. За номинацията на народните астроними се използва съществуваща в езика дума, словосъчетания, словообразователен начин. Първите два начина са по-типични. Образната номинация за образуване на астроними се осъществява чрез метафората или чрез интерпретацията на съзвездие в традиционната народна култура в съответния фолклорен текст — легенди, песни и др. Разглеждането на цялостната система от народни астроними, характерни за даден език или диалект, в съчетание с ареалния анализ, позволява да се установи механизмът при изменението в значенията на народните астроними, произходът и историята на астронима или астронимния ономасиологичен модел, пътищата за проникването му и за разпространение в балканския ареал. През призмата на балканските народни астроними могат да се осветлят и някои важни за балканското езикознание въпроси като същността на термина “балканизъм”, пътищата за създаване на балканизмите в лексиката и семантиката, да се очертае ролята и мястото на всеки от балканските езици в балканския езиков съюз.

Географското разпространение на астронимите или легендите и представите, свързани с тях, както и използваните източници, са изнесени като бележки в края на книгата.

Към работата са приложени 4 карти, илюстриращи разположението на звездите, видими над Балканския полуостров през различните сезони. Още 43 карти представят явленията, свързани с астронимите, на територията на един език, на няколко или на всички балкански езици — названия, ономасиологични модели, употреба, ареална характеристика и др. Повечето карти са лингвистични, но има и карти, посветени на фолклорните текстове, свързани с различни астроними.

Силно впечатление прави библиографската осведоменост на авторката, като становищата на различни учени са съпоставени с нейните лични наблюдения и схващания. Списъкът на ползваната литература включва около 450 заглавия от български, руски, румънски, гръцки, сръбски, чешки, полски, немски и др. автори.

Изследването на Д. Младенова се отличава с научна добросъвестност и компетентност при анализа на астронимната номинация, ерудиция и професионално отношение към сложните проблеми на балканските езикови и културно-исторически взаимоотношения, разгледани през призмата на балканските народни астроними.

дават възможност да се установи произходът на астронимите и ономасиологичните модели, пътищата за тяхното разпространение на Балканите, да се разграничат наследените астроними от придобитите вследствие на контактите с останалите езици от балканската езикова общност.

За разкриване на езиковите и културно-исторически взаимоотношения на Балканския полуостров през призмата на балканските народни астроними авторката се заема с решаването на следните конкретни задачи: 1) да очертае съществуващите на Балканския полуостров ономасиологични модели при назоваването на отделните звезди и съзвездия; 2) да установи успоредиците и различията при балканските народни астроними; 3) да очертае ареалите на конкретните астроними, на ономасиологичните модели и на легендите, свързани със звезди и съзвездия; 4) да установи произхода и хронологията на ономасиологичните модели или на конкретните астроними и така да открие основните пластове в балканската народна астронимика според техния произход; 5) да установи кои са предпочитаните от балканските езици номинационни средства за създаване на астроними; 6) да разгледа взаимоотношенията между балканските народни астроними и традиционната народна култура.

Изложението е структурирано в шест глави, посветени на планетата Венера, съзвездията Голяма мечка, Малка мечка, Орион, на Плеядите, Млечния път и на названията за някои други звезди и съзвездия. При организирането на материала пред Д. Младенова е стояла трудната задача да идентифицира значенията на народните астроними чрез съответните термини от научната астрономия — задача, с която тя се е справила успешно. Всяка глава започва с много полезна информация за непосветения в дебрите на астрономията читател, описваща съответното небесно тяло, времето, когато то може да бъде наблюдавано, особеностите на движението му, конфигурацията на съзвездията и др.

Анализираният езиков материал в отделните глави е подреден според вътрешната форма на астронимите. Този начин на представяне на материала е предпочетен, тъй като балканските успоредици най-често са на равнището на мотивационните модели. Най-разпространените астроними за планетата Венера са мотивирани от 'звезда', 'лично име', 'керван'; за съзвездията Голяма и Малка мечка — 'кола', 'мечка', 'хайдути', 'крадци', 'воловар(и)', 'кораб', 'лодка'; за звездния куп Плеяди — 'квачка/кокошка (с пиленца)', от основа влас-/влашк-, 'стожери', 'знаци', 'купчина', 'софра', 'пчелен кошер', за съзвездието Орион — 'ралица', 'рало', 'орач/орачи', 'свредел', 'кобилица/мома с кобилица', 'везни', 'тояги, пръчки', 'аршин', 'тримата косачи', 'трима светии/трима влъхви (царе)', за Млечния път — 'разпиляна слама', 'път', 'пояс', 'река', 'река Йордан' и др. В отделна глава са разгледани някои астронимни двуезични успоредици и астроними, характерни само за един от бал-



**Дарина Младенова. Звездното небе над нас. С.,
АИ Проф. Марин Дринов, 2006. 421 с.**

Монографията на Дарина Младенова е посветена на балканските народни названия за планети, звезди и съзвездия. В центъра на изследователския интерес на авторката стои проблемът за взаимодействието между народните астроними и традиционната народна култура на балканските народи и отражението на това взаимодействие върху принципите за номинация и функционирането на народните астроними, проблемът за балканската езикова картина на света.

В уводната глава са формулирани предметът, целта, задачите и езиковият обхват на работата. Посочени са източниците, откъдето са екскерпирани анализирания данни — архивни и публикувани материали. Направен е преглед на съществуващата литература за народните астроними. Описани са използваните изследователски методи, структурата на труда. Уточнява се изборът на ономастичните термини за небесни тела — астроним и планетоним.

Избраният тематичният подход за изследване на балканската лексика, както подчертава авторката, има някои съществени предимства: възможност да бъде обхваната изучаваната тематична група в относителна пълнота, да се разкрие системният характер на лексиката и да се очертаят както успоредните и общите елементи, така и различията в балканските езици по отношение на съответната тематична група, да бъдат разгледани връзките на народната лексика с народната култура.

В центъра на вниманието на Д. Младенова са народните астроними от езиците участници в балканския езиков съюз — български, румънски, гръцки и албански, но е направена съпоставка с названията за звезди, планети и съзвездия и в други езици, на които балканските са родствени или с които са свързани културно-исторически като славянските, романските, тюркските, угро-финските. Нееднаквата разработеност на проблематиката в отделните балкански езици е причина съответно за различната степен на представяне на названията в изследването — най-богат е българският и румънският материал.

При разработването на избраната проблематика се прилагат методи и подходи, характерни за различни научни области — сравнителното и съпоставителното езикознание, ареалната лингвистика, етнолингвистиката, ономасиологията, етимологията и др. Водеща роля сред прилаганите методи имат съпоставителният, сравнително-историческият и ареалният, които



добросъвестни описания на балканската кухня и най-вече на турската и гръцката, на обичаите, кулинарните технологии и всичко онова, което се съотнася с културния свят на българите. За полския читател тя е полезна като наръчник по готварство, защото хранителните продукти в него се намират достъпно и на полските пазари (с. 13).

Второто въстъпление е вече конкретно ориентирано към настоящата първа книга, посветена на българската национална постна кухня. В него накратко авторката мотивира своя избор, като необходимост да се обърне поглед назад към една от най-старите кулинарни традиции на Балканския полуостров (безмесната), която се основава на здравословния начин на хранене, познат още като т.нар. „средиземноморска диета“ и свързан основно със суровоядството на пресни зеленчуци и овощия, риба, растителни мазнини или обработката им изключително чрез варене. В подкоментара на въстъплението Пухалева се спира нашироко върху етническата специфика на българското хранене: корпуса от хранителни продукти, съставляващи ястията, вкусовете и кулинарни технологии, традиционната диета. Засяга се темата за възприемането на нови рецептури и технологии в резултат на дълготрайна балканска, европейска или интернационална кулинарна интерференция. С изключителна тънкость и стремеж към изчерпателност авторката проследява част от пътищата, по които са достигнали до българската кухня някои видове храни: кебап, мусака, гювеч, както и някои сладки храни от Турция, индийският черен пипер, испанските люти чушки, мексиканският шоколад и какао, пренасяни от заможни български търговци до края на XIX в. (15 с.).

При формиране и изменение на традиционното хранене влияние оказват не само културните процеси и интернационални връзки между отделните народи, но и някои исторически, социално-икономически и битови процеси, с които Пухалева запознава читателите в два последователни коментара. В първия обзорно се представят по-важните събития от старата до най-новата история на България, а във втория се експонира българският градски бит (конкретно софийският градски бит) от началото на XX в. Отчита се ролята на търговията, способстваща подбора и възможността за закупуването на хранителни продукти от тържищата и пазарите. Много от фактите са лични спомени на авторката от нейното детство, прекарано в България (спомени за най-стария пазар в София — „Женския пазар“, за хранителните наличности, за старите мерки и теглилки, за ежедневния домашен рацион).

Структурата и списването на същинската част на книгата говори за едно задълбочено познаване на българската национална кухня и българския национален бит от Пухалева, на чийто естетически вкус, без съмнение, можем да се доверим.

Авторката разделя българските традиционни постни ястия тематично на пет основни групи: 1. Мезета, салати; 2. Чорби; 3. Гозби; 4; Тестени печива и 5. Десерти. Всяка група е представена от няколко ястия и нагледно публикуваните готварски рецепти. Но книгата на Пухалева не е просто готварска книга, подобна на издаваните от П. Р. Славейков до наши дни готварски книги. Тя е историческо, етнографско, езиковедско и художествено изследване на българската вегетарианска кулинарна култура, въпреки че това изследване непретенциозно още в заглавието е наречено „записки“. Тези интересни по съдържание и достъпни по стил „записки“ в повечето случаи са обширни предисловия към всяка една група храни, както и любопитни коментари към отделни хранителни продукти, влизащи в състава на ястията (чесън, лук, чубрица, джоджен), или кратки бележки по повод на някои български кулинарни технологии (готвене, печене, задушаване, месене и др.). На места коментарите разширяват своите граници и се свързват с българската празничнообредна система („Бъдни вечер“) или навлизат в пределите на българската народопсихология („Чесънът и...караконджулите?“).

Микроструктурата на всяка една от рецептите включва наименование на приготвяното ястие, паралелно изписано на полски и български език, сезонното му присъствие на българската трапеза, списък на основните продукти и начина, по който то се приготвя. След повечето рецепти също следват кратки или по-дълги етимологични, сравнително-езиковедски, исторически или етнологични коментари и бележки. Те интерпретират произхода или културните еквиваленти на ястието и лексикалните еквиваленти на названието най-вече в сравнителен план с балканските народи и езици и в частност с полската култура. Част от изворовия материал е почерпен от енциклопедични сборници и алманаси, а друга част е плод на личния интерес и изследванията на авторката в областта на сравнителното езикознание, която е защитила докторска дисертация в областта на сравнителното езикознание в Института за български език към Българската академия на науките.

Коментарите често са придружени с афоризми, поговорки или анекдоти, съхранени в народната памет (по повод на шопа: „Е, такова животно нема!“ или анекдотът за българина, който заквасил морето). И сякаш това художествено богатство не е достатъчно за авторката, защото, като допълнение към някои от публикуваните готварски рецепти, тя добавя и откъси от произведения на известни български класици: Ив. Вазов, Ел. Пелин, А. Каралийчев (покрай рецептата за „чорба по манастирски“ читателят може да се запознае с разказа на Ел. Пелин „Чорба от греховете на отец Никодим“). Книгата буквално е изпъстрена с всякакъв по жанр и стил илюстративен материал и това я прави колкото полезно, толкова и занимателно четиво за широк кръг читатели.

Книгата на д-р Пухалева е предназначена не само за кулиinari и любители на националните ястия. Та дава широка информация за традиционната култура в областта на храненето, но в същото време може да служи и като източник за проучване и на духовната култура на българина. Изключителното ѝ стойностно съдържание и професионалното ѝ художествено оформление я превръщат в истински европейски продукт с високо качество.

Сигурни сме, че този читател, който вече е държал в ръцете си това издание, с нетърпение ще очаква и втората книга от поредицата, която ще бъде посветена на гръцката национална кухня.

Маргарита Котева

от екип под ръководството на Луис Ослина от университета Ла Пампа в Аржентина. Тази методика се основава на цялостно, силно разклонено дърво от изисквания за качество, в което на пет нива са включени над 100 оценъчни позиции. Тази методика се отличава с висока адаптивност и приложимост към различни категории сайтове.

Сравнителният анализ на тези методики показва, че в почти всички от тях съдържанието и структурата на сайта и съответствието му с поставените основни цели и задачи на институцията имат водещо значение. Доверието на потребителите към предложената в сайта информация, т.е. т.нар. авторитетност („Authority“) е друга съществена негова характеристика; гаранциите за точност, обективност и актуалност също са сред основните критерии, използвани във всички методики. Тъй като тези критерии присъстват в почти всички оценъчни методики, ще се опитам да преценя дали сайтът на Литературния институт към БАН покрива повечето от тях.

Общото впечатление от този сайт, без съмнение, е положително. Обхватът на сайта съответства на целите и задачите на Института за литература и има за задача да представи цялостно неговата научноизследователска дейност. С оглед на тази основна задача е разработена и структурата на сайта.

Сайтът започва с раздел „Обща информация“, в който е представена кратка справка за историята на Института, за неговите основатели и за директорите, оглавявали Института от 1948 г. до сега, за издаваните от него периодични издания и поредици. Посочено е полето на научните изследвания, провеждани в Института, както и жанра на неговата научната продукция — академични издания на най-големите български писатели и монографични изследвания върху тяхното творчество, литературни анкети (над 40) с изявени български творци, сборници с научни изследвания върху най-съществените аспекти на българската литература и историята на преводната рецепция на европейски литератури в България.

Следват раздели, посветени на основните секции, на техните приоритети в научното поле на литературната история и теория. За всяка секция е представена публикационната дейност на нейните сътрудници чрез подбрана библиография на трудовете им и кратки биографични данни. В тази структура на сайта се вижда стремеж да се следва моделът на био-библиографските справочници, които са „запазена марка“ на БАН. Считаю съзнателното търсене на приемственост с добрите практики на традиционната библиографско-информационна дейност за една особено ценна страна в работата на специалистите, създатели на сайта.

Представената информация е надеждна, защото зад предложените данни стои ръководството на институцията. Творческият колектив на всяка секция в Института и респективно всеки ръководител на секцията се грижат за

пълнотата и актуалността на информацията, а това е свидетелство за високата квалификация на създателите и гаранция за нейната достоверност и за компетентна редакция, която намалява до минимум възможните грешки. Трябва да подчертаем и стремежа към излагането на фактите без пристрастност — очевидно създателите гледат на сайта като на справочно издание в електронна форма, което позволява бърза актуализация на информацията с посочване на точната дата на последната редакция.

Оценявайки структурата на този уебсайт, трябва да имаме предвид и неговия интерактивен характер — т.е. връзката и диалога с потребителя. Сайтът отговаря на две основни изисквания на съвременното информационно общество — възможност за равнопоставеност на всеки гражданин в достъпа до знанието и информацията и гарантиране на прозрачност за дейността на институцията. В този смисъл ползвателят може да види какво е извършил всеки един от сътрудниците в Института за литература, какви изследователски задачи си е поставил и изпълнил, каква е обществената оценка на неговата дейност чрез посочените рецензии и отзиви за публикациите му. Специално искам да изтъкна възможността за обратна връзка, която е гарантирана чрез посочването на e-mail адрес на всеки сътрудник на Института и позволява диалог с заинтересования потребител от страната и чужбина.

Бързината на зареждане и удобството за навигиране в сайта също са важни негови характеристики. Сайтът се зарежда сравнително лесно и навигацията в него е бърза, което е свидетелство за добра професионална работа в областта на уебдизайна. За подобряване на естетическата и визуална привлекателност на сайта могат да се използват повече изображения и цветове, тъй като те улесняват възприемането на информацията и могат да доведат до разширяване на неговата интернет аудитория. Може да се пожелае и включване на нови раздели от типа „Новини“, в който да се дава информация за предстоящи инициативи, като по този начин общественото им оповестяване ще достига до по-широка публика.

Без да навлизам в повече детайли, мисля, че е важно да погледнем на този сайт като източник на библиографска информация и да оценим мястото му в информационното осигуряване на хуманитаристиката в България.

За библиотечноинформационните специалисти представлява особен интерес фактът, че сред приоритетните области в дейността на Института са включени архивната, библиографската и извороведската дейност. Тази област на научните изследвания е представена с осъществените до този момент мащабни инициативи: единствената по рода си в световната палеославистика четиритомна Кирило-Методиевска енциклопедия, многотомната поредица „Периодика и литература“ — широка панорама на българската култура и литература чрез периодичния печат и която съдържа изключителна ценна библиография, тритомния „Речник на българската литера-



тура“, „Речник по нова българска литература“. Сред научните проекти на Института значителна част заема подготовката на енциклопедични и други справочни издания, като работата по някои от тях е в напреднал стадий. Такива са „Енциклопедия на Българското възрождение“, „Енциклопедичен речник на новата българска литература“ (в 3 тома) и „Речник на българските писатели от Възрождението до днес“. Пред завършване е „Речник на руската емигрантска периодика в България (1920—1943 г.)“.

Проектът „Понятия и проблеми на съвременното литературознание“, ръководен от ст.н.с. Рая Кунчева, предвижда изграждане на база от данни за школите и направленията в литературознанието, в която ще бъдат представени най-представителните за отделните направления автори, ще бъдат подготвени справочни и антологични издания. Ще бъде включена и библиография на водещи в областта справочни издания, както и аналитични разработки върху литературни периоди и литературоведски школи.

Периодичните издания и поредици на Института са представени чрез „Литературна мисъл“ и „Старобългарска литература“. Добро решение е представянето на съдържанието на списанието „Литературна мисъл“ в сайта, макар и само със заглавията на поместените статии от 1999 г. насам, включително и последния отпечатан брой №1 от 2006 г. Би било добре същото да се направи и по отношение на „Старобългарска литература“. Може да се помисли и за включване на пълните текстове на статиите, ако авторите им споделят философията на отворения достъп (Open Accesses) и предоставят авторските си права за достъп чрез лиценза „Creative Commons“. Подобна стъпка би увеличила значително обществения интерес към ползването на информационните ресурси на сайта.

За библиотечноинформационните специалисти от особено значение е дейността на Института като пионер в прилагането на съвременни подходи, разработвани в световната хуманитаристика, включително и в прилагането на информационните и комуникационни технологии в електронната обработка на текстове. Пример за това е създаването на базата от данни „Репертоар на старобългарската литература и книжнина“, която съдържа описания на средновековни славянски ръкописи. Репертоарът е резултат от успешната реализация на българо-американския проект за дигитализация на средновековни славянски ръкописи „Repertory of Medieval Bulgarian Literature and Letters“⁶, достъпен в интернет⁷. Благодарение на участието на

⁶ Medieval Slavic Manuscripts and SGML : Problem and Perspectives. Sofia, Prof. Marin Drinov Academic Publishing House, 2000. 371 p. Проектът е ръководен от А. Милтенова и Дейвид Бирнбаум.

⁷ <http://clover.slavic.pitt.edu/~repertorium>



Института в този проект през 2003 г. той е избран за член в Международния консорциум за изработване на стандарти за предаване на текстове в електронна форма и за тяхното разпространение (Text Encoding Initiative).

Все в тази посока е и изданието през 2003 г. периодичен сборник „Scripta & e-Scripta“ за интердисциплинарни медиевистични проучвания, занимаващи се с проучването на средновековното писмено наследство, със специален акцент върху приложението на компютърните технологии в хуманитаристиката. Наред с това „Scripta & e-scripta“ отразява и дейността на Комисията за компютърна обработка на средновековни ръкописи и старопечатни книги към Международния комитет на славистите, основана през 1998 г. по време на конгреса в Краков. За съжаление съдържанието на този периодичен сборник също не е изнесено в интернет. Достъпът до него е чрез e-mail адреса на ст.н.с. А. Милтенова, а представените данни посочват редакционната колегия, целите и задачите на това издание, проблемното поле — интердисциплинарните медиевистични проучвания и приложението на компютърните технологии в хуманитаристиката, като на материалите, свързани с компютърна лингвистика и с компютърно програмиране в областта на медиевистиката, е отредено първостепенно място.

Особено полезни като информационен ресурс са изнесените в сайта бюлетини „Публикации на Института за литература“, отразяващи в пълнота публикационната дейност на сътрудниците в Института от 2000 до 2006 г. В онлайн режим те са достъпни за потребителите в PDF и RTF формат съответно за годините 2004—2006 г.

Ценността на този ресурс аз виждам в няколко направления. На първо място ще посоча пълнотата на библиографската информация. Стремешът на съставителите Йонка Найденова, Диана Ралева и Нелма Вълчева е да представят изчерпателно творческите изяви на сътрудниците на Института: монографии, студии, статии, защитени дисертации, рецензии и отзиви, мемоарни и документални материали, съставителство, научна редакция и коментари към различни издания, включително и участието им в съставянето и подготовката на учебници и учебно-приложни издания. В този смисъл бюлетините имат по-широк обхват от публикуваните в сайта персонални библиографски справки за сътрудниците по секции.

На второ място ще посоча стойността на това издание като източник на сведения и данни за националната библиография. Този факт е отбелязван и от сътрудниците на Центъра за национална библиография в Народната библиотека „Св.св. Кирил и Методий“⁸. Все още „Законът за депозиране

⁸ Панчева, Цветанка. Електронната библиография — идеи и постижения. — В: Библиотечни дискурси: Юбилеен сборник посветен на 60 г. на Александра Дипчикова. С., 2006, с. 51—60.



на печатни и други произведения“ (2000 г.) не може да гарантира стопроцентово постъпление на всички издадени документи на територията на страната. Така че бюлетините в сайта на Института са източник на информация и подпомагат дейността на Народната библиотека по набавянето на липсващи в нея издания.

На трето място ще посоча значението на електронния вариант на бюлетините на Литературния институт за справочно-информационното обслужване на библиотеките в страната. Тъй като печатните варианти на сериите № 5 „Летопис на статиите от българските списания и сборници“ и № 6 „Летопис на статиите от българските вестници“ от текущата национална библиография не са излизали с години, а техните онлайн варианти могат да се ползват само в Народната библиотека (или да се закупуват върху дискети), но не са достъпни в интернет, много регионални и други обществени библиотеки в страната могат директно да ползват този библиографски ресурс за публикации в областта на литературознанието, особено що се отнася до аналитичната разработка на сборниците, достъпът до които е значително затруднен.

Друго предимство на тези бюлетини са пълните библиографски описания, направени според изискванията на действащите у нас библиографски стандарти, както и представянето им в систематика, която отговаря на вътрешната структура на литературната наука. Библиографите са работили „де визу“, което е гаранция за доброто качество на записите.

Специално искам да отбележа представянето на тези бюлетини в два формата — книжен и електронен, което дава възможност и на потребители, които не са „на ти“ с интернет да ползват богатата библиографска информация в удобния за тях вариант. Засега печатният книжен вариант е по-пълнен — той включва публикациите от 2000 г. до 2005 г., а виртуалният — от 2004 до 2006 г.

Завършвайки оценката на уебсайта на Института за литература и на информационните ресурси, които той предлага във виртуалното информационно пространство, искам да посоча необходимостта от представянето на най-ценния и уникален информационен ресурс, с който Института разполага — персоналната картотека на публикации в областта на литературата, резултат от аналитичната разработка на периодичния печат от 1853 г. до сега, която съдържа над един милион запис. Ценността на тази картотека и лошото състояние на записите (избледняло мастило, нечетлив текст на описанията, както и непълнота на библиографските данни) поставя остро въпроса за опазването и съхраняването на този огромен информационен масив и превръщането му в база от данни, до която да имат достъп и отдадени потребители.



Препоръчвам също така да бъде включена повече информация в сайта и за създаденото към Института звено Alerph, което вероятно има важни задачи със създаването на електронен библиографски ресурс. Тази информация е нужна, за да се очертае цялостно визията на Института за присъствие във виртуалното пространство.

В заключение ще кажа, че на този етап е постигнато твърде много и сайтът на Института за литература се налага като един необходим и ценен източник на информация и се утвърждава като търсен партньор в комуникацията с всички заинтересовани потребители от страната и от чужбина.

Татяна Янакиева



Радева, Живка. Емилиян Станев (1907–2007): Библиография. С предг. от Радослав Радев. Велико Търново, 2007. 388 с.; с ил. (Нар. библ. „П.Р. Славейков“; Къща музей „Емилиян Станев“). Съдържа: Радка Пенчева. Емилиян Станев. Животопис; Показалци.

Био-библиографският указател „Емилиян Станев“ е изготвен по повод 100-годишнината от рождението на писателя, която за пръв път ще бъде отбелязана и в страните на Европейския съюз. Изданието е по инициатива на Народна библиотека „П. Р. Славейков“, Велико Търново, и е реализирано от сътрудници на библиотеката и къщата музей „Емилиян Станев“ в родния му град.

Следва да се отбележат и предишни опити за библиографско отразяване жизнения и творчески път на писателя, два от тях инициирани от Народна библиотека „П. Р. Славейков“, Велико Търново, по повод 60- и 70-годишнината от рождението на Емилиян Станев. Библиографски изследвания осъществяват и Катя Бъклова, Емилия Бараковска и Нина Николова, Мария Гарева и др., а също и в трудовете на Георги Константинов, Божанка Константинова и на Иван Богданов.

Хронологичният обхват на указателя включва творбите от първата изява на писателя през 1932 г. до края на 2006 г. Неговата цел е да представи творчеството на Ем. Станев в пълно жанрово разнообразие и с всички негови тематични нюанси. Тук присъстват също произведенията му за деца, публицистиката, многобройните интервюта и епистоларното наследство. По такъв начин библиографията има уникалния шанс да допише във времето творческата биография, да пренесе в новия век богатите идеи на автора и да отговори на новите читателски и изследователски търсения.

Настоящият труд се състои от няколко основни части: уводна студия за творческия път на писателя, животопис на Ем. Станев, обяснителни бележки от авторката, разделите „Емилиян Станев в България“ и „Емилиян Станев в чужбина“ и богата система от показалци. В „Посланията на Емилиян Станев“ на Радослав Радев се дава задълбочен критически и в същото време емоционален анализ на творчеството на писателя, като се припомня и неговата оригиналност, своеобразния му хуманизъм, пречупен през призмата на националната съдба на българина. Подробният животопис на Радка Пенчева, директор на къщата музей „Емилиян Станев“, включва не само дати и години, но и важни събития от богатия жизнен и творчески път на юбиляря, както и рецепцията на неговото творчество (театрални поста-



новки, филми, научни конференции и др. обществени прояви). Следващите два големи раздела на библиографията са подчинени на общия стремеж да се представи творчеството на писателя с възможната пълнота и всеобхватност. Основният принцип на подреждане на издирените публикации — хронологичният (по години, а в рамките на всяка от тях — по дати), дава представа за творческото израстване и социалната ангажираност на човека Емилиян Станев. Предимство се дава на публикуваните в периодичния печат текстове, а аналитичните описания на книги, сборници и учебници, за които не може да се установи точната дата на публикуване, ги следват по азбучен ред на заглавията. Библиографските записи включват сведения за авторското име (при литературата за него), заглавие, литературен вид, рубриката, в която са поместени, за другите участвали в изданието лица (вторична авторска отговорност), за източника, в който се публикува текстът, данни за издаването на книгата или година, номер, дата, страници и др. на периодичното издание. Всички описания са направени в съответствие с изискванията на съществуващите в момента стандарти, в хода на работата се възприема съкратен вариант, за да се избегнат ненужните повторения. В първия дял „Емилиян Станев в България“ са оформени два подраздела: „Литература от Ем. Станев“, където съзнателно се търси максимална пълнота на отразяване и „Самостоятелно издадени книги на български език“. Към всеки библиографски запис тук се посочват и следващи, допълнени, поправени и др. издания (ако има такива), а рецензиите за тях са обособени в друга част на труда, което създава по-добра прегледност, но същевременно и затруднява ползването на указателя. В следващия раздел „Художествени и публицистични текстове“, публикувани в периодични издания, сборници и учебни пособия за периода 1932—2006 г., специално внимание се отделя на текстове, включени в хрестоматии и учебници като важна част от изграждане цялостния облик на автора. Разделът, посветен на творчеството на Ем. Станев в превод на чужди езици, съдържа самостоятелно излезли негови книги и отделни творби, публикувани в периодични издания и сборници за периода 1948—1995. В следващите части от указателя Ем. Станев е представен като съставител и редактор на текстове на други автори, а също и като сценарист на филми по свои произведения (към които има и кратки анотации с имената на техните създатели и участници). Последен в тази поредица от раздели е най-малкият — „Аудиокасети“.

Втората структурна част е озаглавена „Литература за Емилиян Станев“ и съдържа сведения за повече от 1 500 публикации — библиографски, биографични материали за писателя, литературоведски анализи, рецензии и отзиви за негови творби, филми и театрални постановки, поздравителни слова, спомени и др. за периода от 1934 до 2006 г. И тук се спазва хронологичният принцип на подредба, който е нарушаван само ако в съответната година са



издадени самостоятелни книги, които се представят с предимство. Към библиографските записи в тези случаи са приложени препратки, които отвеждат към рецензиите за тях. Като продължение на този дял се явява частта, в която се регистрират критическите публикации на автора на чужди езици, публикувани в България. В дял втори: „Емилиян Станев в други страни“, е приложен друг принцип на подредба — азбучно по отделни страни и за всяка от тях по години на издаване. По признания на съставителката на указателя отразяването на творбите и критичните материали за тях на чужди езици е било затруднено и поради това — непълно. Това не намалява неговата стойност, а създава възможност за допълнителни издирвания и нови библиографски издания. Справочният апарат към указателя е снабден с показалци, които улесняват ползването му от различни групи читатели: изследователи, преподаватели, студенти, ученици и др. ценители на творчеството на Ем. Станев. Именният показалец представя в азбучен ред по имена лицата, участвали в издаването на произведенията на писателя като редактори, съставители, преводачи, илюстратори, автори на предговори, послеслови и др. Съставен е за удобство при ползването в две части — на кирилица и латиница (за чуждестранните публикации). Другите показалци, разкриващи от различен аспект корпуса, спомагат за по-цялостното му отразяване: заглавен показалец на произведенията на Емилиян Станев; тематичен показалец на публикациите му; показалец на географските имена; показалец на подписите; показалец на издателствата, издавали книгите на автора в България. Био-блиографският указател е богато илюстриран и прекрасно оформен и прави част на своите създатели, на нас — неговите ценители и читатели и най-вече на юбиляря, чиято стогодишнина отбелязваме с чувство на признателност и преклонение пред неговото творческо дело.

Диана Ралева



СЪОБЩЕНИЯ

Награди на Българската академия на науките

С грамота „За заслуги към българистиката“ бяха наградени:

Доц. д-р Малгожата Вонучка-Внук, Ягелонски университет, Краков, Полша. Специалист в областта на българската литература от XX в., модернизма, символизма, българската проза след Втората световна война, както и по български фолклор. Има значителен принос в проучването на българска на творчеството на Боян Пенев, д-р Кръстев, Николай Райнов, Светослав Минков и др.

Д-р Даниела ди Сора, Рим, Италия. Българистичните ѝ интереси са съсредоточени върху съвременната литература, за чието представяне в Италия тя има съществен принос не само с преподавателската си дейност, но и като преводач, редактор и издател. Основава издателска къща „Voland“, в чиято продукция голямо място заемат преводите на бълг. автори (Е. Станев, Й. Радичков и др.).

С почетен знак „За заслуги към БАН“ бе удостоен:

Проф. Раймонд Детрез, Университет в Гент, Белгия. Специалист по история и по история на културата на Източна Европа. Има приноси в интерпретирането на българската литература от Средновековието до съвременността. Занимава се и с проблеми на българското Възраждане, които разглежда в рамките на общобалканските културни развития. Автор е на единствена по рода си „Историческа енциклопедия на България“ (Historical Dictionary of Bulgaria, 1997, 2000).



За чуждестранни членове на БАН бяха избрани:

Проф. Карл Гутшмит, Берлин, Германия. Има изключителен принос в изследването на историята на българския книжовен език. Многобройните му публикации са в областта на славянското диахронно и синхронно езикознание, ареалните и съпоставителните изследвания, ономастиката, социолингвистиката, лексикологията и лексикографията, теорията и историята на славянските книжовни езици, историята на славистиката и езикознанието, проблеми на превода и др. Автор е на библиографии в областта на славянското езикознание.

Проф. Григорий Куприянович Венедиктов, Москва, Русия. Езиковед и изворовед, с изключителен принос в проучване историята на българския език. Работи в областта на българската диалектология, историята на първопечатните издания, българо-руските културни връзки в епохата на Българското възраждане; разработва въпроси от историята на руската славистика и българистика през XIX и XX в., както и широк кръг от лингвистични проблеми на съвременния български език — граматика, лексикография, словообразуване и др. Обработва и издава ценни паметници и документи от епохата на Българското възраждане и от XIX в.



БЪЛГАРИСТИКА BULGARICA

ИНФОРМАЦИОНЕН БЮЛЕТИН

14/2007

Редактор ст.н.с. д-р Анисава Милтенова

Съставители ст.н.с. д-р Никола Казански, Емилия Волева
Коректор Жасмина Кръстева
Художник Велина Богданова Мавродинова

Предпечатна подготовка ЦБ БАН Нели Байкова
Обработка на снимков материал ЦБ БАН Мария Ефремова

Формат 70X100/16 Печатни коли 7,5

Печатница на Академично издателство „Марин Дринов“
1113 София, ул. „Акад. Георги Бончев“, бл. 5

ISSN 1311-8544

Българистика Bulgarica



1869
БЪЛГАРСКА
АКАДЕМИЯ
НА НАУКИТЕ

СЪВЕТ ЗА
ЧУЖДЕСТРАННА
БЪЛГАРИСТИКА

14 / 2007